

RAPPORT 2013:6 FOU VÄSTERNORRLAND

Ungdomar i Härnösand – åsikter och attityder

LUPP – Lokal uppföljning av ungdomspolitiken

Författare: Rolf Dalin, Göran Bostedt, Madeleine Blusi

FOU VÄSTERNORRLAND

Kommunförbundet Västernorrland

Gånsviksvägen 4

Box 3014

871 03 Härnösand

Tfn: 0611-55 78 50

Fax: 0611-231 39

E-post: info@kfvn.se

Assistenter: Sobani Wijesekera, Anton Askling

Omslagsbild: Sobani Wijesekera

Rapport 2013: 5, FoU Västernorrland

ISSN: 1653-2414

ISBN: 978-91-85613-76-2

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Återkoppling i kommunal politik.....	5
<i>Lupp i samverkan för en bättre ungdomspolitik.....</i>	5
Inledning	7
<i>Metod</i>	7
<i>Vilka har svarat på enkäterna?.....</i>	8
Fritid	10
<i>Inledning.....</i>	10
<i>Hur mycket fritid och hur mycket att göra</i>	10
<i>Var man träffas.....</i>	13
<i>Föreningsaktivitet.....</i>	14
<i>Diskussion.....</i>	15
Trygghet.....	18
<i>Inledning.....</i>	18
<i>Oönskade handlingar.....</i>	20
<i>Platser där ungdomarna känner sig otrygga eller trygga.....</i>	22
<i>Utsatthet för mobbning, utfrysning eller orättvisor.....</i>	24
<i>Orsakerna till orättvis behandling.....</i>	25
<i>Diskussion.....</i>	26
Politik och samhälle.....	28
<i>Inledning.....</i>	28
<i>Viktigt att satsa på.....</i>	31
<i>Intresse och engagemang för samhällsfrågor eller politik</i>	33
<i>Intresse för och möjlighet att påverka politik och samhälle</i>	34
<i>Handla hållbart.....</i>	35
<i>Diskussion.....</i>	37
Framtid.....	45
<i>Att flytta från hemkommunen och att flytta tillbaka</i>	45
<i>Framtidsdrömmar för gymnasisterna</i>	46
<i>Får man gifta sig med vem man vill?.....</i>	49
<i>Framtidsutsikter.....</i>	50
<i>Diskussion.....</i>	53
Arbete.....	55
<i>Sommarjobb.....</i>	55
<i>Starta eget.....</i>	57
Skola	59
<i>Inledning.....</i>	59
<i>Oönskade handlingar</i>	60

<i>Lika villkor</i>	61
<i>Elevernas inflytande i skolan</i>	64
<i>Vad påverkar nöjdhet med skolsituationen?</i>	66
<i>Diskussion</i>	70
Hälsa	75
<i>Inledning</i>	75
<i>Indikatorer för hälsa</i>	76
<i>Hälsoindikatorer sammanfattning</i>	80
<i>Diskussion</i>	83
Öppna svar: Fritid	85
Öppna svar: Politik och samhälle	89
Öppna svar: slutfrågan	93

ÅTERKOPPLING I KOMMUNAL POLITIK

Ungdomsstyrelsen har utvecklat enkätverktyget Lupp, lokal uppföljning av ungdomspolitiken, som stöd till kommunernas arbete med ungdomspolitiska frågor. Tanken är att kommunerna på ett enkelt sätt ska kunna ta reda på hur ungas situation ser ut lokalt och utveckla en effektiv ungdomspolitik som bygger på samarbete mellan olika sektorer. Enkäten vänder sig till unga i högstadiet och gymnasiet. Enkäten besvaras anonymt och frågorna är kategoriserade utifrån; fritid, skola, politik, samhälle, inflytande, hälsa, arbete och framtid. Lupp har snart genomförts i hälften av Sveriges kommuner och datainsamlingen hösten 2012 som den här rapporten avser, besvarades av ca 22 000 ungdomar från 43 kommuner över hela Sverige.

Lupp i samverkan för en bättre ungdomspolitik

I Västernorrland har kommunerna valt att samverka kring Lupp och Kommunförbundets FoU enhet har fått i uppdrag att analysera resultaten.¹ Samarbetet innebär att kommunerna får tillgång till mer kvalificerade analyser. Samtidigt så stärks förutsättningarna för en kontinuerlig kunskapsutveckling, i ungdomspolitiska frågor, då arbetet integreras i Kommunförbundet strukturer och nätverk för en långsiktigt hållbar välfärd, inom skola, socialtjänst, arbetsmarknad, kultur och fritid. Genom samarbetet ges även möjligheter till ett regionalt perspektiv på de ungdomspolitiska frågorna.

Ungdomspolitiken är ett sektorsövergripande eller horisontellt politikområde. Det innebär att politiken berör flera olika sektorer. Politikområdet som sådant ansvar inte för de medel som krävs för att nå de politiska målen utan genomförandet av politiken måste ske via de sektorer/politikområden som förfogar över resurserna.

Vi hoppas att denna rapport ska ge ökade kunskaper om ungas situation i Västernorrland, men framförallt att den bidrar till att initiera ett utvecklings-

¹ Den första rapporten "Ung i Västernorrland" baseras på kommunernas Lupp-enkät 2009.

arbete som engagerar ungdomspolitikens olika nivåer och aktörer, allt från ungdomarna i Västernorrland, till praktik, forskning samt det civila samhällets aktörer. Ett kompletterande instrument är Ung i dag, Ungdomsstyrelsen uppföljning av den nationella ungdomspolitikerna.²

En utgångspunkt i Ungdomspolitikerna är att den kan bidra till att minska skillnader i ungas levnadsvillkor genom att belysa dessa, inte minst villkoren för dem som av olika anledningar har det svårare än andra.

Att Kommunförbundet Västernorrland nu är en aktör i Ungdomspolitikerna känns både spännande och utmanande. Avslutningsvis ett stort tack till alla elever som deltagit i undersökningen, skolpersonal och alla andra som varit inblandade och gjort det möjligt att genomföra enkäten, utan er hade det inte varit möjligt.

Åsa Claesson Nordin

Utvecklingsledare kultur och ungdomsfrågor

Kommunförbundet Västernorrland

² Ungdomsstyrelsen har i uppdrag att följa den nationella ungdomspolitikerna. En del i uppdraget är att sammanställa indikatorer på ungas levnadsvillkor. Indikatorerna är framtagna av olika myndigheter som har uppdrag inom ungdomspolitikerna och sammanställs årligen i rapporten Ung idag.

INLEDNING

Lupp-enkäten är ungdomsstyrelsens enkät till ungdomar som kommunerna erbjuder använda för att få veta något om deras åsikter och attityder om många politikområden. Enkätens frågor och svarsalternativ har utvecklats av ungdomsstyrelsen sedan början av 00-talet. Formuläret förändras bara i liten utsträckning varje år vilket gör att det i flera fall är möjligt att definiera indikatorer och jämföra deras värden med tidigare års enkätsvar.

Länets kommuner utom Ånge, däribland Härnösand, utnyttjade möjligheten hösten 2012, och denna rapport visar resultat från ett stort antal dataanalyser av svar från härnösandselever i grundskolans åk 8 respektive gymnasiets år 2. I många fall visar vi också resultat från hela länet, som då kan tjänstgöra som en referenspunkt. En del jämförelser med ett sammanlagt resultat från alla deltagande kommuner i riket görs också.

Vi har sett att det kan skilja en del i svaren mellan gymnasieungdomar som bor och studerar i kommunen och gruppen som bor i kommunen men går i gymnasium i en annan kommun. Därför har vi i de flesta fall när det gäller svaren från gymnasisterna valt att redovisa dem från de som bor i Härnösand, även om flera av dem studerar i en annan kommun. Men när frågorna handlar om skolsituationen är det de som går i en skola i Härnösand som är underlag för analyserna, även om de skulle bo i en annan kommun.

Rapporten har en grundlig teoriförankring i vissa av kapitlen, genom bidrag från medarbetare med olika vetenskaplig kompetens inom FoU Västernorrland, dels Göran Bostedt, som forskar om hur visioner blir verklighet offentliga sektorn och Madeleine Blusi, som forskar i omvårdnad för äldre, t.ex. hur teknologi kan komma till undsättning både för åldringar och anhöriga. I övrigt har Rolf Dalin, statistiker och forskningsstöd vid FoU Västernorrland gjort dataanalysen och skrivit övriga delar av rapporten. Utformning av diagram och tabeller samt sammanställningar av svar i fritext har skett med hjälp av Sobani Wijesekera, assistent vid Kommunförbundet och Anton Askling, studerande.

Metod

Datainsamlingen gjordes hösten 2012 i skolorna i kommunens regi med användning av Ungdomsstyrelsens enkät. Enkäten är utvecklad för Lupp, lokal uppföljning av ungdomspolitiken. Kommunen sörjde för datainsamlingen genom en totalundersökning i skolor som hade elever i åk 8 eller gymnasiets år 2.

Resultat har ofta redovisats så att svar från gymnasiet år 2 och obligatoriska skolans åk 8 kunnat jämföras med varandra. Även tjejer och killar har jämförts i många fall för att se hur stora eller små skillnaderna är och ofta har en kategorisering använts som delar in ungdomarna i gruppen ungdomar *med utomnordisk anknytning* och gruppen som saknar denna familjeanknytning. En sådan anknytning har en kille eller tjej som antingen själv är född utanför Norden eller har någon förälder som är det. Ett specialfall var de som svarat att de själva var födda utom Norden men att båda föräldrarna var födda inom Norden. Vi antog att dessa var adopterade internationellt, och de kategoriserades som att de inte hade utomnordisk anknytning. De med utomnordisk anknytning har i regel inte delats upp efter kön, därför att det skulle skapa ganska små jämförelsegrupper, och t.ex. procenttal kunde då bli alltför påverkade av tillfälligheter.

För att vara exakta nämner vi att Timrå och Sollefteå valt att använda enkäten i åk 7-9 och gymnasiet år 1-3, så det ingår därför i denna utsträckning svar från åk 7 och 9 respektive gymnasiet år 1 och 3 i redovisningarna för länet.

I många fall var svarsuppsättningarna i form av s.k. ordnade kategorier, ofta i form av fyrgradiga eller femgradiga skalor. I flera fall har vi i sådana fall skapat en indikator i stället för att redovisa hur svaren fördelar sig över alla svarsalternativ. En sådan indikator kan t.ex. ge resultatet att 56 % av ungdomarna svarat att de tycker om skolmaten *mycket* eller *ganska mycket*. Sådana indikatorer har vi sedan kunnat använda för att rapportera jämförelser på ett kompakt sätt.

I ett par fall har regressionsanalys använts för att åtminstone ungefärligt se hur olika faktorer förklarar en intressant utfallsvariabel. För att kunna se bidraget från varje faktor behöver man ha flera relevanta faktorer med i analysen samtidigt, och regressionsanalys är ett sätt att göra detta.

Vilka har svarat på enkäterna?

Elever i åk 8 och i gymnasiet år 2 var målgruppen för enkäterna i Härnösand, Kramfors, Sundsvall och Örnsköldsvik. I Sollefteå och Timrå användes enkäten i åk 7-9 respektive gymnasiet år 1-3.

Svarsfrekvenser framgår i nedanstående tabell och illustration 2.2 visar frekvensfördelning över variablerna om kön och etnicitet.

Illustration 2.1: Svarefrekvenser i kommunerna

Svarefrekvens	Åk 7-9	Gy år 2
Sundsvall	81 %	68 %
Härnösand	97 %	85 %
Sollefteå	85 %	69 %
Kramfors	90 %	75 %
Timrå	94 %	68 %
Ö-vik	78 %	59 %

Vi kan konstatera att svarefrekvenserna är höga i alla kommuner och detta tillsammans med engagerat arbete från kommunerna med att genomföra datainsamlingen och Ungdomsstyrelsens fleråriga arbete med enkätutformningen har resulterat i att dataanalysen verkligen ger underlag för relevant kunskap om ungdomarnas attityder och åsikter om de många politikområden som berörs.

Det antal respondenter som ingår i analysen för Härnösand redovisas i tabellen nedan. När skolkommunen varit underlag för gymnasieungdomar har 186 personer ingått i analyserna av svar, medan 215 ingått när enkäten gällt gymnasister *boende* i Härnösand.

I rapporten har ibland resultat utelämnats, vilket då beror på att en kategori innehöll ett mycket litet antal elever. Det beror på att man i statistisk rapportering inte har för avsikt att beskriva individer utan grupper eller kategorier. För att inte röja vilka personer som svarat på ett visst sätt utesluter man då kategorier ur rapporteringen. Detta gäller för kategorin annan könstillhörighet i illustration 2.2. Vi kan i stället berätta att det i länet var ca 1,5 % av ungdomarna som svarat med detta alternativ, om man lägger samman gymnasieungdomarna med dem i åk 7-9. Mellan kommuner varierade den andelen som väntat slumpmässigt.

Illustration 2.2: Bakgrundsfakta, Härnösand

		Åk 8		Gy år 2	
		Antal	Procent	Antal	Procent
Kön	Tjej	124	52 %	99	54 %
	Kille	113	48 %	85	46 %
	Annan könstillhörighet	-	-	-	-
Famillje- anknytning	Utomnordisk anknytning	36	15 %	27	13 %
	Ej utomnordisk anknytning	200	85 %	186	87 %
Analys- underlag	Boendekommun	-	-	215	-
	Skolkommun	-	-	186	-

FRITID

En viktig del av ungdomars liv är deras möjligheter till ett rikt fritidsliv. I detta innefattas såväl den känsla av samhörighet som kan finnas i en gemensam fika på ett café, som tillhörighet i att vara en del av ett idrottslag eller verksam i en förening. Ungdomars uppfattningar om möjligheter och hinder vad avser fritidssysselsättningar är en alltför ofta bortglömd komponent i den helhet som utgör en meningsfull vardag.

Inledning

Fritidens möjligheter interagerar via ungdomarnas uppfattningar om möjligheter och hinder med andra politikområden av betydelse för de unga. Vad avser Lupp-enkätens områden återfinns samband med t.ex. Arbete (genom fritidsaktiviteter skapas de sociala nätverk som underlättar möjligheterna att senare i livet få ett arbete), med Trygghet (därför att några kan känna sig begränsade att göra vad de har lust med pga. otrygghet), med Hälsa (eftersom ett rikt fritidsliv kan ge såväl bidrag till den fysiska hälsan (motion, idrott) som till den psykiska hälsan (känsla av meningsfullhet).

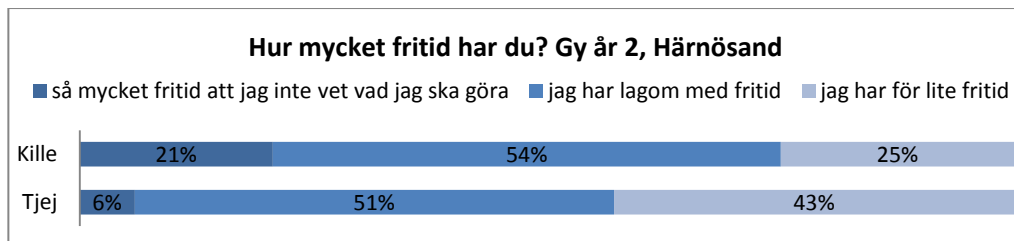
Här redovisar vi hur stor del av ungdomarna som tycker de har gott om fritid etc., hur mycket det finns att göra, var de tillbringar fritiden när de är med sina kompisar och hur många som är föreningsaktiva. Varje diagram eller tabell har en undertext som är ett tolkningsexempel. Det visar ganska precis vilken sorts information som finns att hämta i just den illustrationen.

Hur mycket fritid och hur mycket att göra

Att känna att man har för lite fritid kan nog vara en känsla av frustration, och kanske kan känslan bidra till stress. En sammanställning av svaren på hälsofrågan om stress och på frågan om hur mycket fritid ungdomarna har visar på förhöjd andel stressade både bland tjejer och killar som svarat att de hade *för lite fritid*. För länet var det 85 % av tjejerna och 62 % av killarna i gymnasiet i den gruppen som svarade att de kände sig stressade varje vecka. Detta resultat kan få vara bakgrund till en del av analyserna om fritiden.

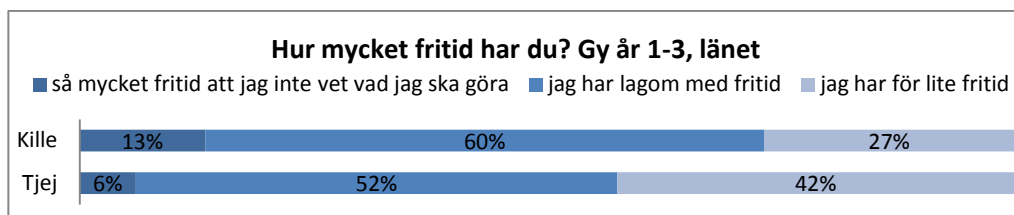
Vi ser att det skiljer en hel del mellan tjejer och killar i gymnasiet år 2, boende i Härnösand, när det gäller hur många procent som tycker de har för lite fritid, både i kommunen och i länet. Betydligt fler tjejer tycker de har för lite fritid. Annars tycker en majoritet av tjejer och killar, alltså mer än hälften, att de har lagom mycket fritid. (Illustration 3.1 och 3.2.)

Illustration 3.1

Här ser vi t.ex. att 6 % av gymnasietjejerna år 2 i Härnösands kommun svarade att de har så mycket fritid att de inte vet vad de ska göra.

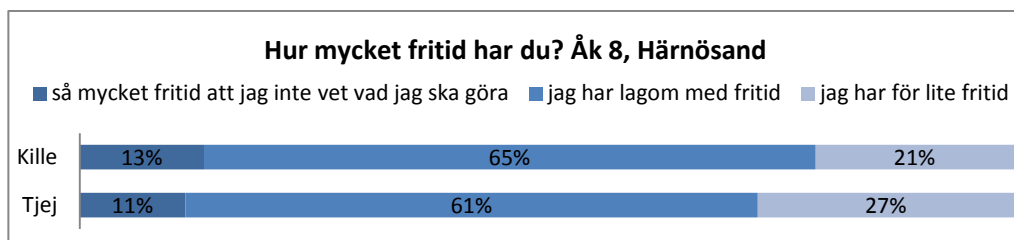
Illustration 3.2

Här ser vi t.ex. att 13 % av gymnasiekillarna i länet svarade att de har så mycket fritid att de inte vet vad de ska göra.

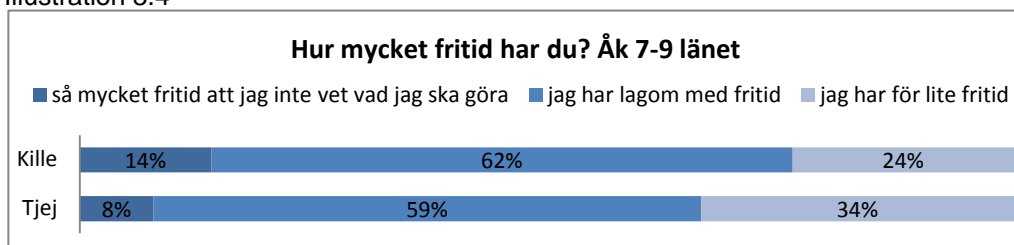
Bland högstadieungdomarna (åk 8) i kommunen, är skillnaden mellan andelen tjejer och andelen killar som tycker de har för lite fritid inte alls lika stor som den är i gymnasiet. Men i länet är den skillnaden lite större i högstadiet än den är i Härnösand. (Illustration 3.3 och 3.4). Det är drygt 20 % respektive ca 30 % av tjejerna och killarna som svarat detta.

Illustration 3.3

Här ser vi t.ex. att 11 % av killarna i åk 8 Härnösand svarade att de har så mycket fritid att de inte vet vad de ska göra.

Illustration 3.4

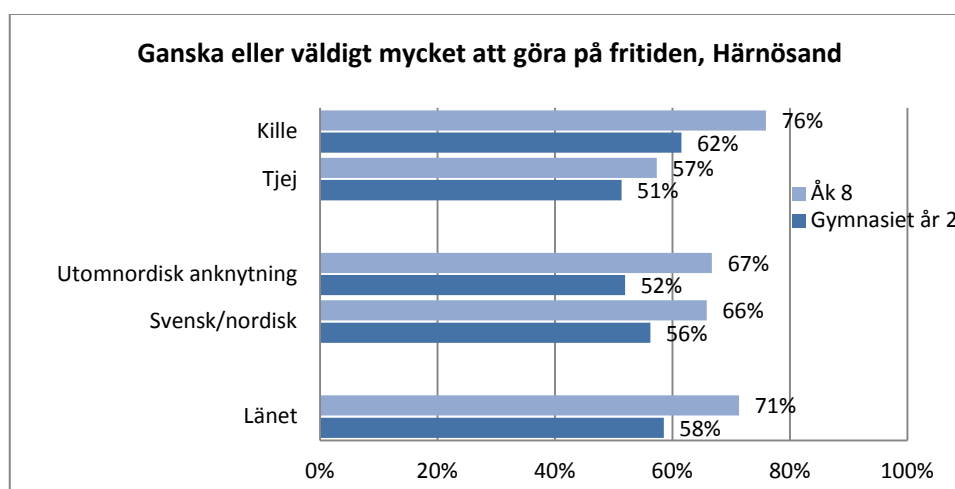

Här ser vi t.ex. att bara 8 % av tjejerna i högstadiet i länet svarade att de har så mycket fritid att de inte vet vad de ska göra.

Ibland hör man att det inte finns något för ungdomar att göra på fritiden. Vi ska se efter vad alla ungdomarna faktiskt säger om detta.

Svaren på frågan om hur mycket man har att göra på fritiden skiljer sig åt, dels mellan högstadiet och gymnasiet, dels mellan tjejer och killar. Det är en större andel av högstadieungdomarna än gymnasisterna som svarar att det finns mycket att göra på fritiden. Och det är en större andel av killarna än tjejerna som svarar detta, i båda åldersgrupperna. Däremot är det inte någon nämnvärd skillnad i svaren mellan dem som har familjeband utanför Norden och de övriga (illustration 3.5).

Illustration 3.5

Diagrammet visar t.ex. att drygt hälften (52 %) av gymnasieungdomar i år 2 boende i kommunen som har en familjeanknytning utanför de nordiska länderna, svarar att de har *ganska mycket* eller *väldigt mycket* att göra på fritiden. Skillnaderna mellan kategorier är inte väldigt stora, men fler av högstadieungdomarna än gymnasisterna och fler av killarna än tjejerna svarar detta.

När vi jämför svaren för åk 8 på hur mycket det finns att göra, mellan länet och kommunen, ser vi att det är en större skillnad i andelar mellan könen i Härnösand än i länet. Här är det 57 % av tjejerna mot 76 % av killarna som svarar att det finns *ganska mycket* eller *väldigt mycket* att göra på fritiden. I länet som helhet är det i stället 67 % av tjejerna och 75 % av killarna som svarar detta. Det är alltså andelen tjejer som svarar det, som är lägre i Härnösand.

Sammanfattning fritid

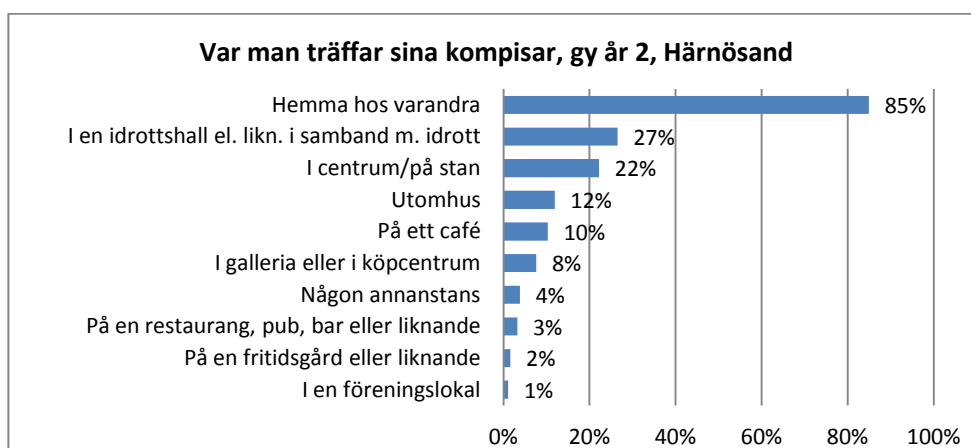
Vi ser att kommunen inte skiljer sig mycket från det mönster som vi ser i länet: En stor andel av eleverna i åk 8 svarar att det finns mycket att göra på fritiden. Bland gymnasisterna är den andelen ca 10-15 procentenheter mindre än i åk 8 och bland tjejer är den ungefär lika mycket mindre än bland killar. I stället är det, som vi såg i början av avsnittet, så att en större del bland gymnasister än bland elever i åk 8 och en större del bland tjejer än bland

killar tycker de har för lite fritid. Man kunde kanske tro att de som tycker det finns lite eller ingenting att göra på fritiden skulle svara att de hade gott om fritid, men det är inte något starkt samband mellan de två variablerna. Det man däremot kan fundera över är hur man ska tolka att det är betydligt fler tjejer än killar som inte tycker att det finns mycket att göra på fritiden.

Var man träffas

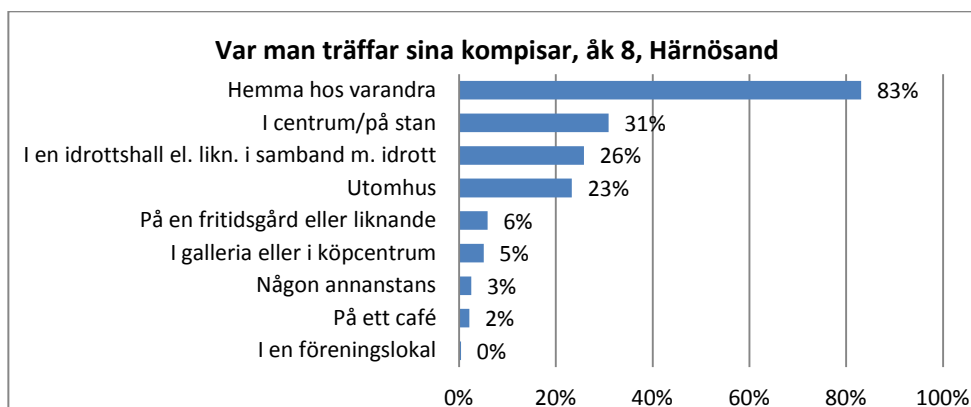
Ungdomarna delar ofta sin fritid med andra ungdomar och en enkätfråga gällde vilka platser de brukar vara på när de träffar sina kompisar. De fick bara markera två alternativ var (illustration 3.6 och 3.7). Veldig många svarade som ett av de två alternativen att de och kompisarna träffas hemma hos varandra.

Illustration 3.6

Diagrammet visar bl.a. att 22 % av ungdomarna i Härnösand som går i gymnasiet (år 2) svarat att de brukar träffa sina kompisar i centrum/på stan.

Illustration 3.7

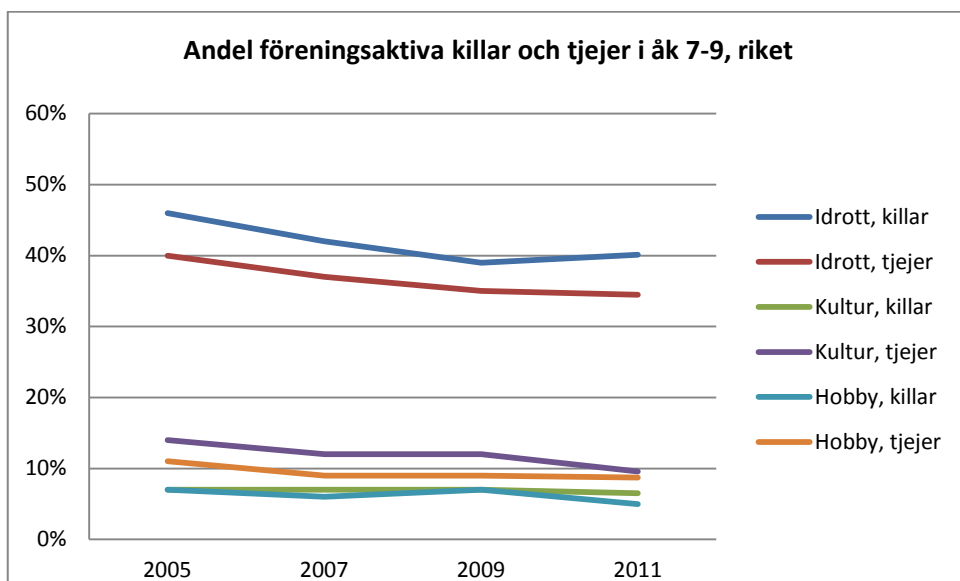
Diagrammet visar bl.a. att 31 % av ungdomarna i Härnösand som går i åk 8 svarat att de brukar träffa sina kompisar i centrum/på stan.

Föreningsaktivitet

Föreningsaktivitet har över många decennier gynnats av myndigheterna, särskilt när det gäller ungdomars deltagande. Man har också diskuterat den trend som varit gällande under senare tid. Frågan om deltagande i föreningar har formulerats på samma sätt av ungdomsstyrelsen i Lupp-enkäterna under 2005 till 2011. Men i 2012 års enkät som använts denna gång är frågan omformulerad och svaren nu är inte direkt jämförbara med tidigare resultat. Därför har vi gjort en separat analys för hela riket, eftersom trenden i hela Sverige är en intressant referens, och därför att vi kunde följa resultatet av exakt samma frågeformulering ända fram till 2011. Nu redovisar vi alltså resultat för riket för tre typer av föreningar i ett diagram.

Det som redovisas här är föreningsdeltagandet bland ungdomar i åk 7-9 för alla kommuner som deltog i Lupp under vissa år. Vi ser en långsam men stadig nedgång i andelen som är aktiva i någon förening under hela perioden 2005 till 2011. Den enda uppgången under den tiden är att *idrott killar* ökade andelen aktiva från 39 % 2009 till 40 % 2011. Bland tjejer minskade deltagandet med en halv procentenhet i idrottsföreningar (illustration 3.8). Lupp-enkäterna för 2012 har en kort rak fråga som lyder ”Är du medlem i någon förening?” med svarsalternativ ”ja/nej”. Den nämner inte specifika typer föreningar, som tidigare enkäter gjorde. Om frågan formuleras på detta enkla sätt även i fortsättningen kommer vi åter kunna följa utvecklingen av svaren. Nu kan vi bara redovisa för kommunen hur deras ungdomars svar relaterar till de sammantagna svaren från deltagande kommuner i länet, inte till åren innan.

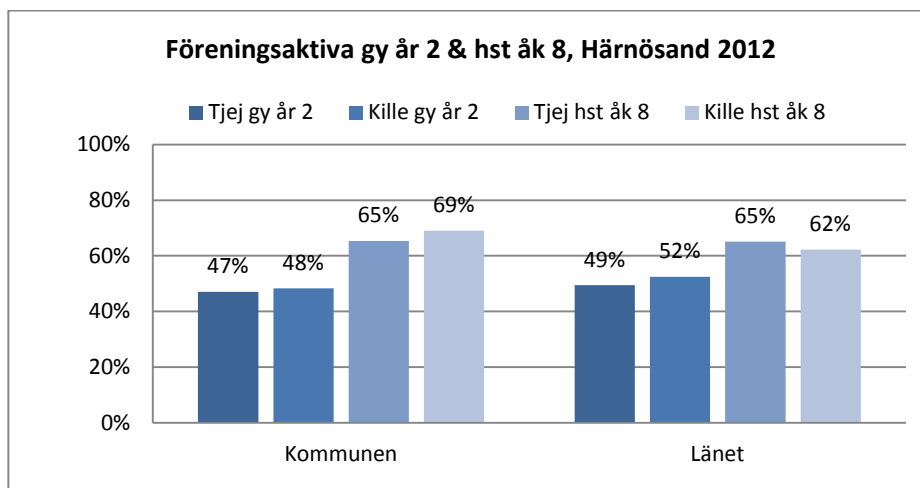
Illustration 3.8

Här kan vi bl.a. se att deltagandet i kulturföreningar bland tjejer i åk 7-9 i landet minskat från 14 % till knappt 10 % från 2005 till 2011.

När det gäller Härnösand kan vi se i redovisningen av svar på undersökningen 2012 att det bland tjejer och killar i gymnasiegruppen är något lägre andel, 2 till 4 procent lägre, som är föreningsaktiva än i länet som helhet. I högstadiegruppen är andelen densamma som i länet bland tjejer och högre än i länet bland killar, 69 % jämfört med 62 %. (Illustration 3.9).

Illustration 3.9

Vi ser i diagrammet bl.a. att det var 48 % av killarna i gymnasiets år 2, boende i kommunen som var föreningsaktiva, jämfört med 52 % i länet.

Diskussion

I inledningen på detta avsnitt konstaterade vi att känslan av att ha för lite fritid kan skapa frustration och därigenom bidra till stressad livssituation för ungdomarna. En sammanställning av svaren på hälsofrågan om stress och på frågan om hur mycket fritid ungdomarna har visar på förhöjd andel stressade både bland tjejer och killar som svarat att de hade för lite fritid. Frågan om att kunna organisera sin vardag så att man klarar av livets olika krav; familj, skola, umgänge och vila, blir betydelsefullt. Vi menar dock att det samtidigt är viktigt att analysera den grupp ungdomar som anger att de har så mycket fritid att man inte vet vad man skall göra av den. Svaren att man har för mycket fritid kan signalera utanförskap, inaktivitet och en brist på självförtroende och självkänsla. I det senare fallet menar vi risker för självpåtagen isolering från vänner, frånvaro av intressen och avsaknad av ett 'driv' i livshållning. Det behöver inte vara så, men vi vill markera vikten av en analys gällande även denna ungdomsgrupp. I 2009 års Lupp-resultat kunde vi t ex. visa på ett samband mellan denna ungdomsgrupp och bristande politiska resurser (organiseringskraft och kunskap om hur man kan 'komma till tals' med sina åsikter) samt tilltro till demokratiska parlamentariska metoder.

Flera av frågorna om ungdomarnas fritidsförhållanden gränsar till varandra. Om man t.ex. analyserar skillnader i svaren från tjejer och killar vad avser om man har ganska eller väldigt mycket att göra på fritiden så kan det kanske förklaras till en del av om man avstår från att göra något pga. kön (trygghet) eller behov av att arbeta (socio-ekonomiska förutsättningar). Lupp-materialet ger rika möjligheter till detaljerad analys av hur olika faktorer påverkar utfallet av svaren från ungdomarna i respektive kommun.

I såväl årets enkät, som enkäten år 2009, är besök hemma hos varandra det vanligaste stället för möten. Detta resultat förvånar inte och ger heller ingen orsak till problematiserande analys. En relativt hög andel av ungdomarna anger därutöver utomhus/i centrum/på stan som samlingsplats, medan fritidsgårdar, föreningslokaler mm får relativt sett liten andel svar. En rimlig tolkning av detta är att ungdomar söker kontaktarenor, men attraheras inte av de etablerade arenor som finns till buds. Det finns, menar vi, utifrån detta skäl att ställa frågan om det föreligger behov av förändringar i arbetssätt, verksamhetsinriktning, lokalisering av befintliga institutionella arenor för ungdomars möten. Vi menar inte med detta inte att utemiljön utgör någon sämre mötesplats än andra ställen, utan mer att skillnaden i attraktivitet mellan utemiljö och dess alternativ är så stora att det signalerar behov av eftertanke.

Ett mycket oroande resultat av årets LUPP-enkät är att antalet föreningsaktiva ungdomar stadigt minskar över tid. Ofta refereras det till föreningsaktivitet som ett viktigt instrument för medborgerlig demokratisk skolning, att skapa sociala nätverk av betydelse för det fortsatta livet och en social färdighetsträning användbar för kommande yrkesliv. Föreningsaktivitet medverkar därtill till ökad pluralism i åsiktsbildning i lokalsamhället (fördjupad demokrati) och ger ett 'social kitt' som möjliggör känsla av trygghet, sammanhållning och effektiv social problemlösning. Ofta brukar detta benämnas samhällets sociala kapital.

Begreppet socialt kapital kan förstås på litet olika sätt. Med det avses, se vidare en definition som Bo Rothstein formulerat³, den känsla av gemen-

³ Rothstein, Bo (2003). *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS förlag.

skap som finns mellan individer i ett samhälle genom de nätverk av kontakter, och graden av förtroenden i dessa kontakter, som etableras eller existerar. Alejandro Portes menar att "Socialt kapital refererar till individens förmåga att ta knappa resurser i anspråk på grund av att de är medlemmar i nätverk eller större sociala strukturer". Höga nivåer av socialt kapital i ett samhälle har i akademisk litteratur kopplats till bland annat bättre ekonomisk tillväxt, mindre ojämlikhet, mindre brottslighet och bättre fungerande myndigheter.

Tittar man på LUPP-materialets resultat finns anledning till oro. Föreningsdeltagande minskar bland de unga, vilket med tid kan få negativa effekter för samhällsengagemang och demokratisk fostran. Idrottsrörelsen attraherar många unga, medan föreningar med andra verksamhetsinriktningar tycks ha svårare att engagera Västernorrlands ungdomar. Samtidigt menar vi det vara mycket viktigt att det finns en bredd i föreningsaktiviteter för att de inte idrottsintresserade ungdomsgrupperna marginaliseras och tappar i politiska resurser. Idrottsrörelsens betydelse för såväl fysisk fostran, meningsfull fritid som skapande av ett samhälleligt socialt kapital kan och bör, menar vi, inte underskattas. En satsning på ungdomars fritidsverksamhet medför samtidigt, om teorierna kring socialt kapital stämmer, en satsning på det demokratiska samhällets grunder och en känsla av meningsfullhet och samhörighet (KASAM, se Antonovsky,⁴). Det breda stödet till föreningslivet blir rimligen således en viktig insats i kommunernas ungdomspolitik.

⁴ Antonovsky, A; Hälsans mysterium, Natur och Kultur, 2005

TRYGGHET

Ett avsnitt i enkäten handlar om trygghet, och man tycker nästan det är självklart att man ska känna sig trygg var som helst i samhället. Det ska vi beröra i det här kapitlet, och då ska vi också hålla ögonen öppna för att otrygghet också behöver belysas i ett genusperspektiv.

Inledning

Det har redovisats i undersökningar bl.a. från Brottsförebyggande rådet, att folk kan vara rädda för att förflytta sig i sina bostadsområden (se t.ex. Eriksson 2009⁵, Wigerholt & Irlander 2009⁶). Forskningen har också visat att "... människor i regel är mer oroliga för att utsättas för brott mot person än egendomsbrott ..." (se t.ex. Warr 1984⁷). Och det är känt att våldsbrott inklusive våldtäkt sker just på platser och vid tidpunkter där det är folktomt såsom vid busshållplatser, gångtunnlar och gångvägar sent på kvällen, vilket rapporteras av Åsa Aretun i "Ungdomars utsatthet i bostadsområden"⁸ och bekräftas bl.a. i Hillier (2004).

Aretun har gjort en intervjuundersökning i en förort till Linköping. Hon skriver bl.a. "Gemensamt för deltagarna – både pojkar och flickor och oavsett boendeform – var fokuseringen på risker i form av kränkningar, ofredande, trakasserier, hot, rån och fysisk våld av jämnåriga kompisgrupper boende i Lambohov. Dessa grupper benämndes *gäng* av deltagarna [i undersökningen]".

⁵ Eriksson, K. (2009), *Otrygghet och Segregation: Bostadsområdets betydelse för allmänhetens otrygghet och oro för brott*. Stockholm: Brå.

⁶ Wigerholt, J. & Irlander, Å. (2009), *Nationella Trygghetsundersökningen 2008: Om utsatthet, trygghet och förtroende*. Stockholm: Brå.

⁷ Warr, M. (1984), "Fear of Victimization: Why Are Women and the Elderly More Afraid?", i *Social Science Quarterly*, vol. 65(3).

⁸ Aretun, Åsa. "Ungdomars utsatthet i bostadsområden: Trygghetsprinciper för fysisk planering." (2009). Linköpings universitet.

Ovanstående tydliggör generella otrygghetsproblem som är gemensamma över könsgrensarna, men det finns många rapporter som handlar om mer specifika problem där kvinnor och tjejer är utsatta. Birgitta Andersson rapporterar att en undersökning gjord på uppdrag av Länsförsäkringar 2001 visade att 70 % av kvinnor i åldern 16-29 år oroar sig för att bli våldtagna.⁹ Och i en undersökning gjord av Lundgren m.fl. (2001) av omfattningen av våld riktat mot kvinnor, "Slagen dam"¹⁰, framgår att 85 % av kvinnor i åldern 18-25 år oroar sig för att utsättas för våld. Andersson menar att kvinnors upplevelse av risk för våld måste kopplas ihop med andra upplevelser och med kvinnors ansvar för den egna säkerheten när det gäller hur kvinnor bedömer risken att bli utsatt.

Något som benämns som en riskparadox är att en del grupper som är minst utsatta för våld är de som är mest rädda. Det kan t.ex. gälla äldre kvinnor. Å andra sidan kan det förstås vara så att dessa förhindrar att det inträffar sådana fall av våld genom att de upplever en risk och därför inte vistas på platser där de känner sig otrygga.

När vi analyserar svaren på luppenkäten i Härnösand kan vi kanske relatera några av resultaten till ovanstående. Lägg märke till att när vi i detta kapitel redovisar Härnösands gymnasieungdomar i år 2, menar vi de som bor i kommunen, även om de går i skola i en annan kommun¹¹ och vi räknar inte in dem som svarat att de bor i en annan kommun, även om de går i gymnasiet i Härnösand.

Om man känner sig otrygg kan det bero på att man drabbats av någon oönskad händelse eller att man föreställer sig att man kan drabbas. Kanske man vet att andra drabbats av något skrämmande.

⁹ Andersson, Birgitta. "Mäns våld blir kvinnors ansvar–riskkalkylering i det offentliga rummet" i Friberg. "Tora (red) Speglingar av rum: om könscodade platser och sammanhang Stockholm: Östling bokförlag Symposium. 2005.

¹⁰ Lundgren m.fl. 2001, Slagen dam. *Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige*. BRÅ, Umeå.

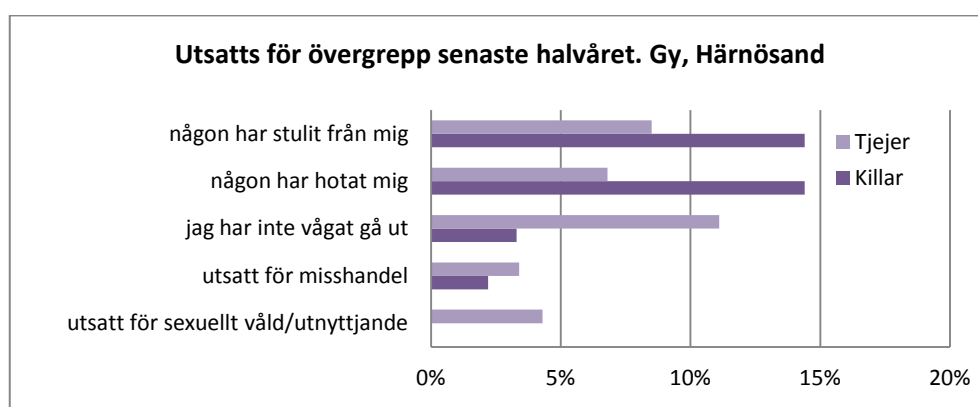
¹¹ Se inledningsavsnittet för en mer fullständig förklaring.

En enkätfråga handlar om vad man utsatts för senaste halvåret och en annan om på vilka platser man känner sig trygg eller otrygg.

Oönskade handlingar

Vi ser i diagrammen nedanför (illustration 4.1 och 4.2) att ca 14 % av killarna har utsatts för stöld och lika många för hot, vilket är ungefär dubbelt mot tjejerna och något mer än i länet som helhet. Ca 11 % av tjejerna säger att de inte vågat gå ut åtminstone någon gång under halvåret, vilket bara ett fåtal killar rapporterar.

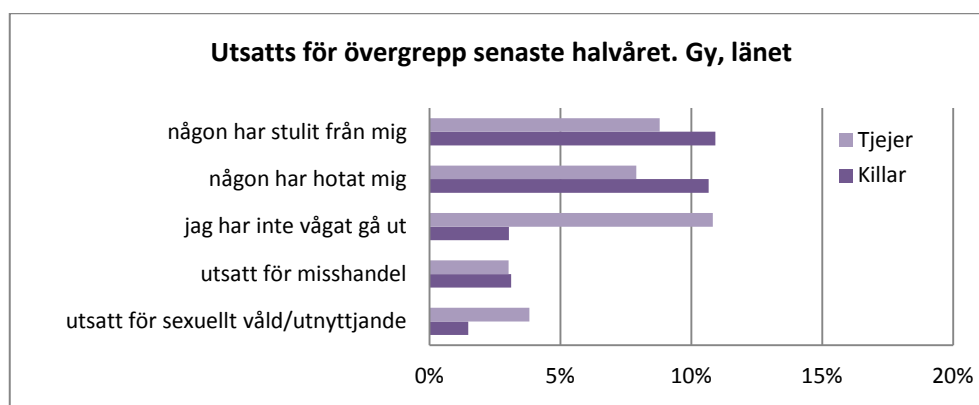
Illustration 4.1

Tolkningsexempel: Bland gymnasieeleverna i Härnösand har ca 14 % av killarna svarat att de någon gång blivit hotade.

Vi ser också att få utsatts för misshandel eller sexuella övergrepp, men där får man betänka att den period som de rapporterar om bara är ett halvår lång. Resultatet är som i länet som helhet. Det är också liknande för eleverna i åk 8 såväl i kommunen som i länet (illustration 4.3 och 4.4).

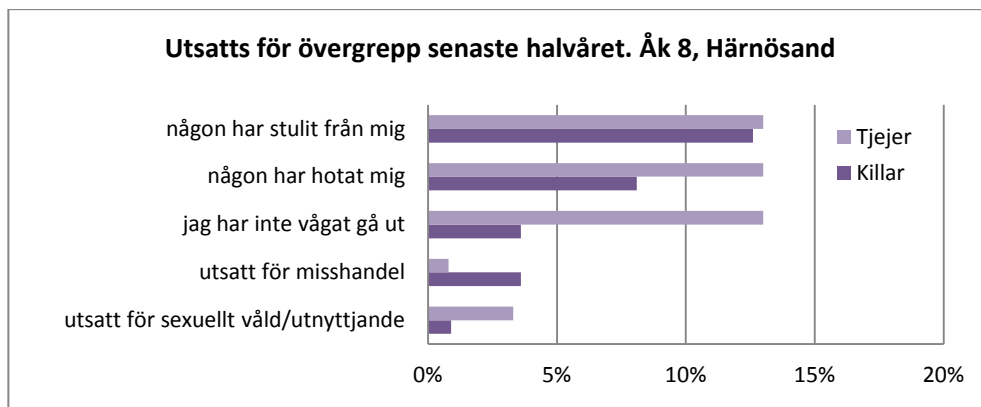
Illustration 4.2

Här kan vi bl.a. se att 11 % av tjejerna i gymnasiet år 1-3 i länet någon gång inte vågat gå ut.

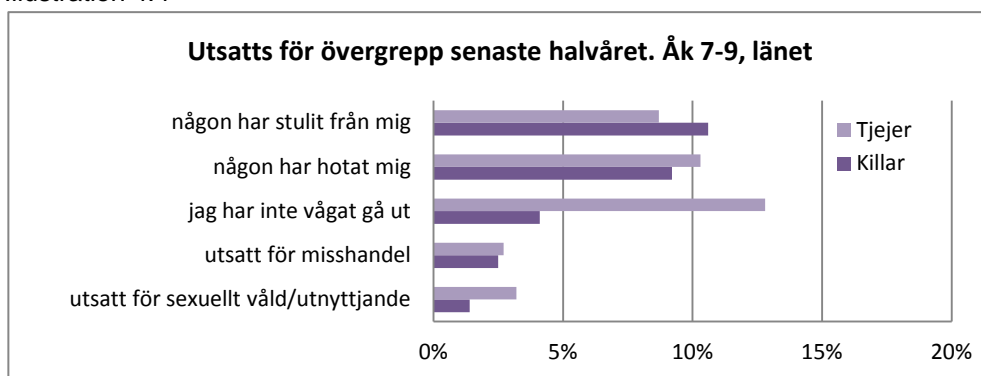
Bland ungdomarna i åk 8 är det också så att en något större andel svarar att de utsatts för stöld eller hot än i länet. Och det är också här mest tjejer som rapporterar att de åtminstone någon gång senaste halvåret inte vågat gå ut. (Illustration 4.3 och 4.4.)

Illustration 4.3

Vi ser t.ex. att 4 % av killarna och 13 % av tjejerna i åk 8 i Härnösand svarat att de någon gång under det senaste halvåret inte vågat gå ut.

Illustration 4.4

Här framgår bl.a. att 3 % av tjejerna i åk 7-9 i länet svarar att de utsatts för sexuellt övergrepp under senaste halvåret.

Sammanfattning oönskade handlingar

Vi kan se att killar och tjejer är ungefär lika utsatta för oönskade handlingar i både högstadieåldern och gymnasieåldern i kommunen likaväl som i länet, med undantaget att fler tjejer, ungefär dubbelt så många, svarar att de utsatts för sexuellt våld eller utnyttjande. Det är fråga om ett fåtal procent men faktiskt dubbelt så många tjejer som killar som rapporterar det. Vi ser också att det är en markant skillnad mellan killar och tjejer i andelen som rapporterat att de någon gång senaste halvåret faktiskt inte vågat gå ut. Det gäller ganska många tjejer som svarar detta medan det är mycket mindre vanligt bland killar.

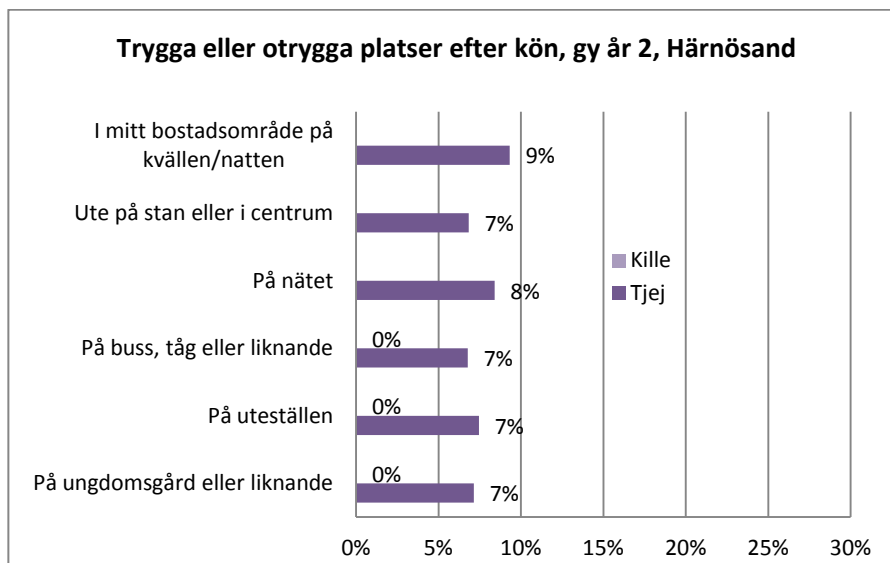
Platser där ungdomarna känner sig otrygga eller trygga

Trygga platser för nästan alla gymnasister i år 2 som bor i Härnösand är hemmet och skolan. Om man räknar in både klassrumssituationen, raster och skolväg är de allra flesta också trygga i dessa tre situationer. Ytterligare en plats där man är trygg är bostadsområdet där man bor, men för en del gäller detta bara på dagen. På kvällar/nätter är det ganska många tjejer, som inte känner sig trygga där. Men det är långt ifrån en majoritet av tjejerna som upplever den otryggheten, 9 % enligt enkätsvaren och bara enstaka killar. Även om övriga platser som efterfrågades, svarar nästan inga av gymnasiekillarna att de känner sig otrygga, medan 7 % - 8 % av gymnasietjejerna svarar detta i fråga om att vara på nätet, ungdomsgårdar/liknande, uteställen samt buss och tåg. Ett diagram som visar resultaten för de platser som upplevdes otrygga av fler än enstaka gymnasieungdomar visas i illustration 4.5. Att det saknas staplar för killarna i diagrammet beror på att det helt enkelt var så få killar som rapporterade otrygghet, att en redovisning skulle kunna röja anonymiteten.

När man ser till hela länet får man stabilare resultat pga. det stora antalet ungdomar som svarat. Svaren från länets ungdomar i åk 8 visar att det är något vanligare att dessa känner sig otrygga än att de ca tre år äldre ungdomarna gör det. När en till två procent av gymnasieungdomarna finner skol- och hemmamiljöer otrygga är andelarna i åk 8 ungefär det dubbla (vilket också är lågt). Det är liksom i gymnasiet också fler tjejer än killar som svarar att de inte är trygga i vissa miljöer, som på bussar eller tåg, på sta'n, på uteställen etc. Skillnaden mellan könen är ungefär lika stor på högstadiet som hos gymnasisterna.

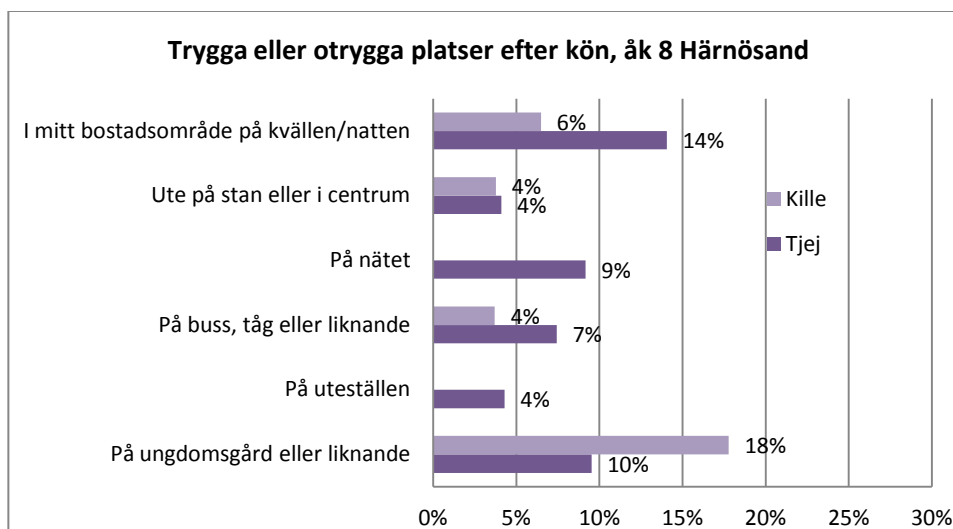
Härnösand har för eleverna i åk 8 något lägre andelar otrygga än länet, utom i en av miljöerna, ungdomsgård/motsvarande. I den miljön känner sig 18 % av killarna och 10 % av tjejerna inte trygga (illustration 4.6). För hela länet är dessa andelar 5 % för både killar och tjejer.

Illustration 4.5

Här kan vi t.ex. se att 9 % av gymnasietjejerna (år 2) boende i Härnösand svarar att de inte känner sig trygga i sitt bostadsområde på kvällen. Endast några enstaka killar svarar det. Därför redovisas inte den stapeln eller de två följande.

Illustration 4.6

Diagrammet visar bl.a. att 10 % av tjejerna och 18 % av killarna som besöker ungdomsgård, svarade att de inte är trygga där.

Sammanfattning otrygga platser

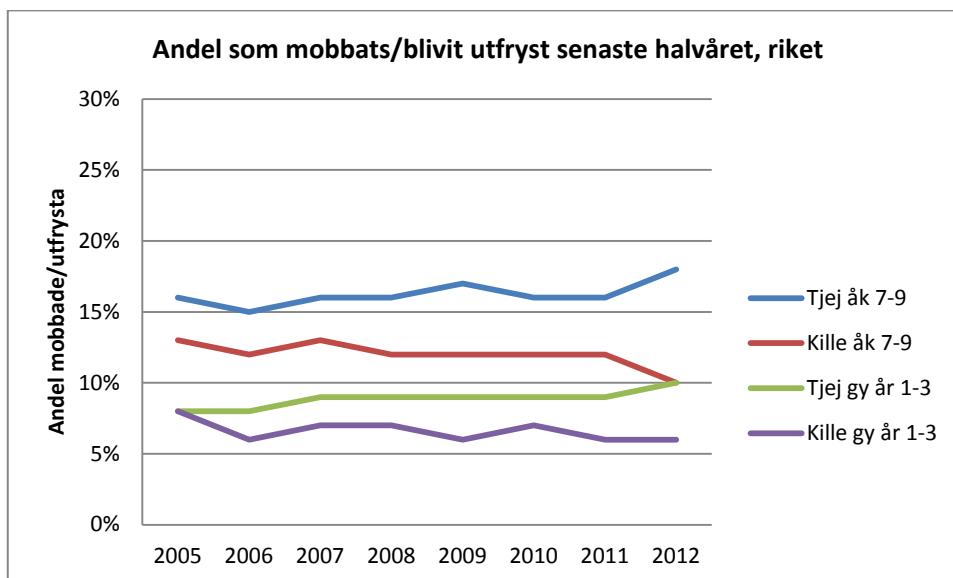
Vi ser att i Härnösand är det mycket få killar som känner sig otrygga i de flesta miljöer medan otryggheten är ett problem för många fler tjejer i många vardagsmiljöer utanför skolsituationen. Det kan gälla ute på stan, på offentliga lokaler, när de åker tåg eller buss eller till och med, eller kanske man ska säga framförallt, i sitt bostadsområde på kvällen. Det är lätt att konstatera att det vi ser här är en situation som gör offentliga platser och resurser mer eller mindre otillgängliga för en del tjejer.

Utsatthet för mobbning, utfrysning eller orättvisor

Vi ska också studera elevernas svar på två andra frågor. De har att göra med trygghet och integritet. Den ena frågan var ”har du blivit mobbad eller utfrysst?”, den andra ”har du blivit orättvist behandlad så att du mått riktigt dåligt?”. Båda frågorna gällde sådant som inträffat under det senaste halvåret. När man tittar på resultat för gymnasieungdomarna i länet som helhet framgår det att många fler rapporterar att de blivit orättvist behandlade (32 %) jämfört med mobbade eller utfryssta (8 %). Resultatet för åk 7-9 i länet var högre än för gymnasiet, 35 % rapporterade att de blivit orättvist behandlade, 15 % att de blivit mobbade eller utfryssta åtminstone en gång under senaste halvåret.

Att jämföra den egna kommunen med länet som vi gjort här ovanför är relevant. En annan jämförelse som är relevant är att se hur trenden är över flera år när det gäller hur många procent av ungdomarna som rapporterat att de mobbats. Visserligen har olika kommuner deltagit olika år i Lupp, men eftersom det är många kommuner blir det ändå tydligt om det finns en tendens till förändring över ett antal år. Därför har vi skapat ett diagram från dessa data som får fungera som en referens (illustration 4.7). Vi kan se där att under tiden från 2005 har det varit mer mobbning/utfrysning på högstadiet än i gymnasiet, mer bland tjejer än killar och svagt ökande för tjejer, medan det varit svagt minskande för killar.

Illustration 4.7

Här ser vi t.ex. att andelen som rapporterade att de blivit mobbade eller utfryssta under senaste halvåret minskat från 13 % till 10 % för killar i åk 7-9 från 2005 till 2012. (Siffrorna för ett visst år gäller de kommuner som deltog just det året, vilket inte nödvändigtvis var samma kommuner som ett annat år.)

Att vara utsatt för mobbning i länet var bara obetydligt vanligare bland tjejer än killar i gymnasieåldern (9 % mot 7 %) medan det i åk 7-9 var mycket större skillnad (21 % mot 9 %). Bland länets ungdomar med familjeanknytning utanför Norden var det i gymnasieåldern nästan dubbelt så vanligt som bland dem med bara svensk eller nordisk anknytning (8 % mot 14 %). I åk 7-9 var det nästan lika vanligt bland ungdomarna med bara svenska/nordiska familjeband som bland dem med utomnordiska familjeanknytningar att de svarade att de utsatts för mobbning (15 % respektive 17 %). Motsvarande jämförelser bland dem som svarat att de utsatts för orättvis behandling, visar att detta nästan var dubbelt så vanligt bland tjejer som bland killar. Drygt 40 % respektive drygt 20 % rapporterade detta, med liknande proportioner bland högstadiungdomar som bland gymnasister.

Kommunens siffror för det ovanstående, både mobbning och orättvis behandling, redovisas i illustration 4.8 som då kan jämföras med ovanstående redovisning för länet. Vi ser där att en ganska stor andel av tjejerna i åk 8, 23 %, svarar att de blivit mobbade eller utfrysade senaste halvåret. Vi ser också att många killar och tjejer, och särskilt många tjejer och ungdomar med utomnordisk anknytning svarar att de blivit orättvist behandlade ”... så att de mått riktigt dåligt.” Vi ska gå vidare i analysen och försöka få reda på vilka orsaker som finns bakom orättvisorna, genom att analysera hur svaren fördelar sig på följdfrågan om vilken orsaken var till orättvisan.

Illustration 4.8: Utsatt för mobbning, utfrysning eller orättvis behandling, Härnösand 2012

Indikator	Killar	Tjejer	Bara svensk/nordisk anknytning	Utomnordisk anknytning
Mobbning eller utfrysning, år 2 gy	8 %	8 %	8 %	15 %
Mobbning eller utfrysning, åk 8	10 %	23 %	16 %	19 %
Orättvis behandling, år 2 gy	28 %	45 %	37 %	48 %
Orättvis behandling, åk 8	29 %	35 %	30 %	39 %

Tabellen visar bl.a. att 10 % av killar som går i åk 8 i Härnösand, svarar att de utsatts för mobbning eller utfrysning senaste halvåret.

Orsakerna till orättvis behandling

Som vi ser i tabellen ovan, är det många ungdomar som svarar att de utsatts för orättvis behandling. Enkäten innehöll också en fråga till dem som svarat att de utsatts för orättvisor, om orsaken till detta. Den frågan har vi studerat på länsnivå. Svartalternativen som erbjöds fångade inte in det ungdomarna såg som orsaker. Av de orsaker till orättvisa som angavs, var *utseende, annat* eller *vet inte* vanligast och stod för 77-78 % av alla angivna orsaker både på gymnasiet och på högstadiet. Svartalternativ som vardera fick låg andel av svaren, 5 % eller färre av de angivna orsakerna, var *kön/könstillhörighet, sexuell läggning, bakgrund/hudfärg, ålder, religion, funktionsnedsättning*.

För att få lite djupare förståelse för orsakerna kan man jämföra hur svaren föll mellan olika kategorier av ungdomar. Bland gymnasieungdomarna var det skillnader mellan killar och tjejer som svarat att de utsatts för orättvisa, så att en större andel av killarna svarade *bakgrund, kön* eller *sexuell läggning* och en mycket större andel av tjejerna än killarna som svarat att det var något annat än det som svarsalternativen täckte. Ungefär lika stor andel av killar och tjejer svarade att *utseendet* var skälet (15 % respektive 13 %).

Om vi ser på vad gymnasieungdomarna med utomnordisk anknytning svarat att de hade utsatts för orättvisor, var det så många som 25 % som nämnde *bakgrund/hudfärg*, 20 % som nämnde *utseende* och i stället var det betydligt mindre andel som svarade *annat*. När det gäller *kön, ålder, sexuell läggning* och *religion*, var det något högre andelar som svarade detta bland dem som hade utomnordisk anknytning än bland de som inte hade det.

Bland högstadieungdomarna i länet skiljde det bara mellan killar och tjejer när det gällde *utseende*, där det var 17 % av de killar och 25 % av de tjejer som rapporterat att de utsatts för orättvisor, som angett *utseendet* som ett skäl. Och när det gällde *annan orsak* var tjejerna något överrepresenterade. För dem med utomnordisk anknytning som utsatts för orättvisor var avvikelserna i orsaker, jämfört med övriga, märkbara för *bakgrund/hudfärg* och i viss mån *religion*. I båda fallen var andelen högre bland dem med utomnordisk anknytning. Andelen som svarade *annat* var i stället betydligt lägre för dessa.

Sammanfattning orättvis behandling

Det man kan konstatera efter denna analys av orsaker till orättvisa bemötanden är att det i många fall är svårt att tränga in bakom siffrorna och verkligen finna orsaker till att dessa uppstår. En viktig anledning till det är att det är en *relationell* innebörd i orättvisor, dvs. att det även beror på vem som utsätter en person för detta bemötande, inte bara vem som utsätts. Beroende på detta kan orättvisan uppfattas på olika sätt. Den andra anledningen just i vårt fall med Lupp-data, är att svarsalternativen inte fångade upp de verkliga orsakerna, vilket vi förstår av att en mycket stor del av svaren om orsaker hamnade under rubriken *annat*. Den situationen visar uppenbarligen på en brist i svarsuppsättningen på denna fråga i enkäten.

Diskussion

Att känna sig trygg är till en del kopplat till kön bland ungdomarna. Visserligen känner sig en majoritet av både killar och tjejer trygga i olika vardags-situationer, men det finns tillräckligt många som inte alltid gör det och inte överallt, för att det ska vara ett problem som är betydelsefullt att adressera.

Och detta gäller då främst tjejer, men ändå långt ifrån en majoritet av tjejerna. För att åter referera till Birgitta Anderssons (2005) *Mäns våld blir kvinnors ansvar*, är konsekvensen att kvinnor skaffar ”undvikande strategier” och ”...själva tar ansvar för att minimera riskerna genom att undvika rum som tolkas som farliga.” Andersson fortsätter: ”... kvinnors upplevelser av risk att råka ut för mäns våld får konsekvenser. I hög grad begränsar de kvinnors rörelse- och handlingsfrihet i det offentliga rummet.”

När det gäller konsekvenser för samhällsplanering fortsätter Andersson: ”Att mer noga reflektera över hur planerade miljöer ter sig nattetid, vem som använder dessa miljöer och hur de kan upplevas är också oerhört viktigt för att skapa större tillgänglighet under dygnets alla timmar.”

Vi konstaterar att det är skillnad i hur stor andel av killar och tjejer som rapporterar att de inte vågat gå ut, att de är otrygga i vissa miljöer och att de behandlats orättvist. Men vi konstaterar ju också att det inte är en majoritet av tjejerna eller killarna som detta gäller. I olika samhällssammanhang kan det betyda att man arbetar med allas attityder, så att de som känner sig otrygga osv. bemöts på ett sätt som inte skrämmer, och att platser blir trygga även för de som har lättast att känna sig otrygga där.

POLITIK OCH SAMHÄLLE

Enligt SCB¹² är drygt 1,55 miljoner, cirka 16 procent, av Sveriges befolkning ungdomar mellan 13 och 25 år. De utgör därmed en stor del av befolkningen. Ungdomar är inte en homogen grupp. De representerar samma skillnader i livsintressen, förutsättningar, åsikter mm som präglar samhället i stort. Det finns dock vissa sociala och kulturella villkor som gruppen ungdomar, trots sin heterogenitet, har gemensamt.

Inledning

Ett viktigt socialt villkor är att de befinner sig i en frigörelse- och etableringsprocess (samhällelig socialisationsprocess) där de lägger grunden för sitt fortsatta liv och som vuxen. Ungdomar är också generellt mer beroende av offentlig verksamhet än äldre och gruppen ungdomar i arbetsför ålder är mer känslig för ekonomiska svängningar än andra åldersgrupper. Detta hänger bland annat samman med att ungdomar har kortare erfarenhet och är nya på arbetsmarknaden.¹³

I Ungdomsstyrelsens studie om ungdomars attityder och värderingar framkommer att ungdomar ser en fast anställning, familjebildning och eget boende som viktiga för att en person ska uppfatta sig som vuxen¹⁴. Till detta kommer frågan om möjligheterna att kunna påverka omständigheterna i sitt liv. Att bli vuxen med insikt och förmåga att kunna påverka sin vardag, att ha tillräckliga politiska resurser för att vara medborgare i ett demokratiskt samhälle. Medborgarskapet (perspektiv på ansvar och rättigheter i ett demokratiskt samhälle) utgör en viktig aspekt på den frigörelse och etableringsprocess som ungdomar går igenom. Detta i synnerhet vad avser lokal/kommunal nivå.

¹² SCB, Statistisk Årsbok, 2012

¹³ Utbildningsdepartementet, remisspromemoria – en ny ungdomspolitik, U2013/4442/UC, 2013

¹⁴ Ungdomsstyrelsen; Unga med attityd, 2007

Aronsson¹⁵ menar att den kommunala medborgartanken kan ses som en fortsättning på den gamla församlingstanken, nämligen att det finns en tillskriven relation till den omgivande gemenskapen som inte kan väljas bort. Du deltar i den oavsett utseende, yrke, begåvning och förmögenhet. Detta ligger nära uppfattningen om att det finns något gemensamt mänskligt att bygga medborgarskapet på. Om denna uppfattning, som är grunden för samhällssolidariteten, ska leva och utvecklas måste den ges form av ”kommunikativt handlande”. Förmågan till detta kommunikativa handlande måste även, genom olika samhälleliga socialisationsprocesser, ges ungdomar. Det räcker inte enbart undervisas om det, eller ratificeras på statsnivå eller genom legala traktater, man måste också få praktisera det. Eller, såsom det uttrycks i regeringens skrivelse 2009/10:53¹⁶

”Rättighetsperspektivet innebär att alla ungdomar har rätt till goda levnadsvillkor på samma sätt som övriga befolkningen. Det innebär att ungdomars mänskliga rättigheter ska skyddas och främjas, att de ska ges möjligheter till social och ekonomisk trygghet, god hälsa och utveckling. Inte minst handlar det om rätten att vara med och påverka sitt eget liv, sin närmiljö och samhällsutvecklingen i stort. Unga måste beredas inflytande och delaktighet på sina egna villkor och efter egen förmåga.”

Faulks¹⁷ uttrycker detta som att det finns två typer av medborgarskap: tunn och tjock. Det tunna medborgarskapet (huvudsakligen ett romerskt historiskt medborgarskapsideal) betonar lagstiftning, frihet genom individuella val och passiva medborgare. Det tjocka medborgarskapet däremot (huvudsakligen ett grekiskt historiskt medborgarskapsideal) betonar civil-samhällelig moral, civila dygder och den aktive medborgaren. Vi skall i slutet av kapitlet återkomma till denna uppdelning satt i relation till demokratiteori.

¹⁵ Aronsson, 2009

¹⁶ *Regeringens skrivelse 2009/10:53, En strategi för ungdomspolitiken, sid 14*

¹⁷ Faulks, K; *Citizenship*, Routledge, 2003

Vi menar att, utifrån ovanstående, att detta avsnitt om politik och samhälle kan ses som centralt förarbetet med ungdomspolitikens två huvudsakliga utgångspunkter, ungdomars inflytande och välfärd¹⁸.

Samtidigt som ungdomars inflytande utgör en viktig kommunal fråga att arbeta med är det inte helt enkelt att reda ut vad begreppet ungdom innebär. Detta är viktigt att reflektera över eftersom det kan påverka vilken arena och vilka arbetssätt som används för ungdomars inflytande. När blir ett barn en ungdom och när är en ungdom att betrakta som vuxen? I lagens mening är de unga vuxen vid arton års ålder. Den får då möjlighet att delta vid allmänna val och ta ansvar för sig själv i allmän mening, men är det samma sak som att de unga gått över i ett vuxenliv med vuxenlivets prioriteringar i syn på inflytande och välfärd, former för engagemang, tillträde till beslut mm?

”Oavsett om man betraktar ungdomen som en social grupp eller en (fysiologisk eller psykologisk) övergångsfas finns det en gemensam dimension: ungdomen innebär en delad erfarenhet, en livsfas som i forskningen ofta betraktas som en formativ period på det vis att varje ny generation konfronteras med sin egen tid utan att vara präglad av dess traditioner, såsom de äldre är. Varje ny generation kommer därmed att formas på ett särskilt sätt av just sin ungdomstids historiska betingelser.” (Ekman och Todosijević 2003, s 45¹⁹.)

Att vara ungdom kan ses som en odefinierad period av livet mellan barndom och vuxenliv, som inte nödvändigtvis kan tydliggöras genom ålder. Som kommenterats inledningsvis är ungdomar inte heller någon homogen grupp på grund av att de är unga. Inom gruppen unga finns t ex etniska, könsmässiga och ekonomiska skillnader, skillnader med avseende på bostadsort och livssituation mm. Något som visar sig även i detta material.

Ungdomars inflytande och makt i samhället rör delaktighet och deltagande, demokrati och politisk påverkan samt värderingar och attityder. Ungdomstiden innebär en socialisation in i samhället, det handlar om att ta del och ta plats i det gemensamma. Ungdomstiden kan dock också samtidigt ses som

¹⁸ Ungdomsstyrelsen 2009:6 Ung I dag 2009

¹⁹ Ekman J och Todosijević (2003), *Unga demokrater – En översikt av den aktuella forskningen om ungdomar, politik och skolans demokrativärden*, Forskning i fokus, nr. 11 Myndigheten för skolutveckling Stockholm

en period av utanförskap, mitt emellan barndomen och vuxenlivet. Vad medför det i perspektiv på samhället och sin egen framtid? LUPP-materialet ger oss en insikt i detta, inte tolkad av vuxenvärlden utan sprungen ur ungdomarnas egna svar från Västernorrlands olika kommuner.

Delaktighet i samhällsliv brukar ges innebörden deltagande och aktivitet. Detta avsnitt redovisar ungdomarnas attityder till delaktighet i termer av inflytande i samhälle och politik. De flesta ungdomar vi talar om här har inte uppnått rösträtt, men behöver ändå ha inflytande över samhällsfrågor och de områden som rör deras villkor. Vilka är då dessa samhällsfrågor och villkor? Enligt den gällande nationella formuleringen av ungdomspolitik fastställs två fokus, tillgång till inflytande och tillgång till välfärd. Vilka välfärdsområden tycker då ungdomarna är viktigast? Vill ungdomarna vara med och påverka och i så fall vad? Och vad tycker de är viktigt att kommunen satsar på? Tycker de det är viktigt att ungdomar är med och bestämmer? Vilka politiska handlingar kan ungdomar tänka sig att delta i och själva utföra för att utöva inflytande? I kapitlets avslutande diskussion kommenteras perspektiv på deltagande och aktivitet utgående från ett arenaperspektiv.

När det gäller återkoppling till kommunens ungdomspolitik är LUPP-enkäterna förstås viktiga. Vi tänker att det kan vara viktig läsning för bl.a. kommunens politiker. Vi redovisar först vad ungdomarna svarar att de tycker vore viktigast för kommunpolitikerna att satsa på. De fick ett ganska stort antal politikområden att välja mellan men kunde inte markera mer än fyra. Så de var tvungna att prioritera. Sedan redovisar vi intresse och engagemang för samhällsfrågor samt möjligheter att påverka och jämför med tidigare. Även frågor om ungdomarnas konsumentansvar finns med.

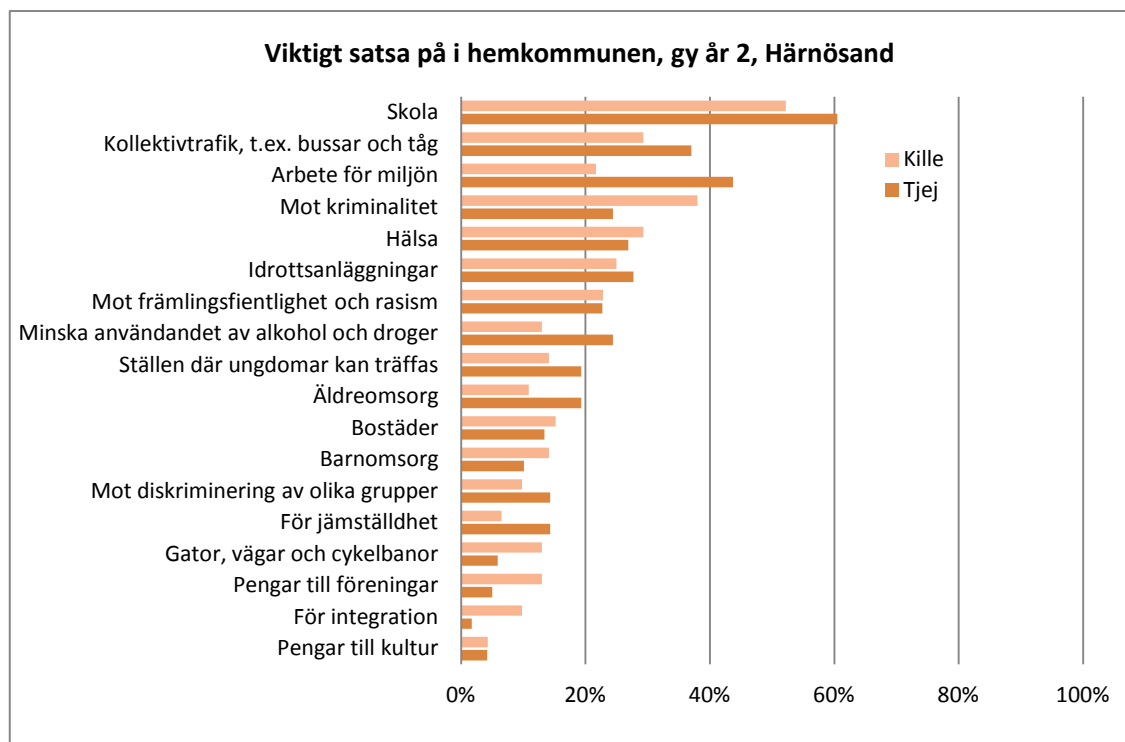
Viktigt att satsa på

Att ungdomarna fick vara politiker och bestämma i kommunen där de bor, var utgångspunkten för en enkätfråga. Den gällde vad som var viktigast att satsa på. De fick bara välja högst fyra alternativ från en omfattande lista över politikområden, så var och en fick göra sin prioritering. Det vi kan redovisa är hur många tjejer och killar som valde varje område. Vi redovisar resultatet i procent av antal val för varje kön för sig. I diagrammen har vi ordnat områdena efter sammanlagda procenttalen för tjejer och killar.

För gymnasisterna i kommunen är det skolan som hamnar högst i prioriteringen av vad som är viktigast att satsa på. ligger i topp med 61 % av tjejerna och 52 % av killarna. Det innebär ungefär samma nivå som hela länet. Politikområden som *miljö, hälsa, kollektivtrafik, motverkande av kriminalitet* och *idrottsanläggningar* ligger i också högt i prioritering. Skillnader mel-

lan könen hittar vi inte i så många områden men en större andel tjejer än killar har valt *arbete för miljön* och när det gäller *arbete mot kriminalitet* är det killarna som är den större andelen. Se illustration 5.1 för mer detaljer.

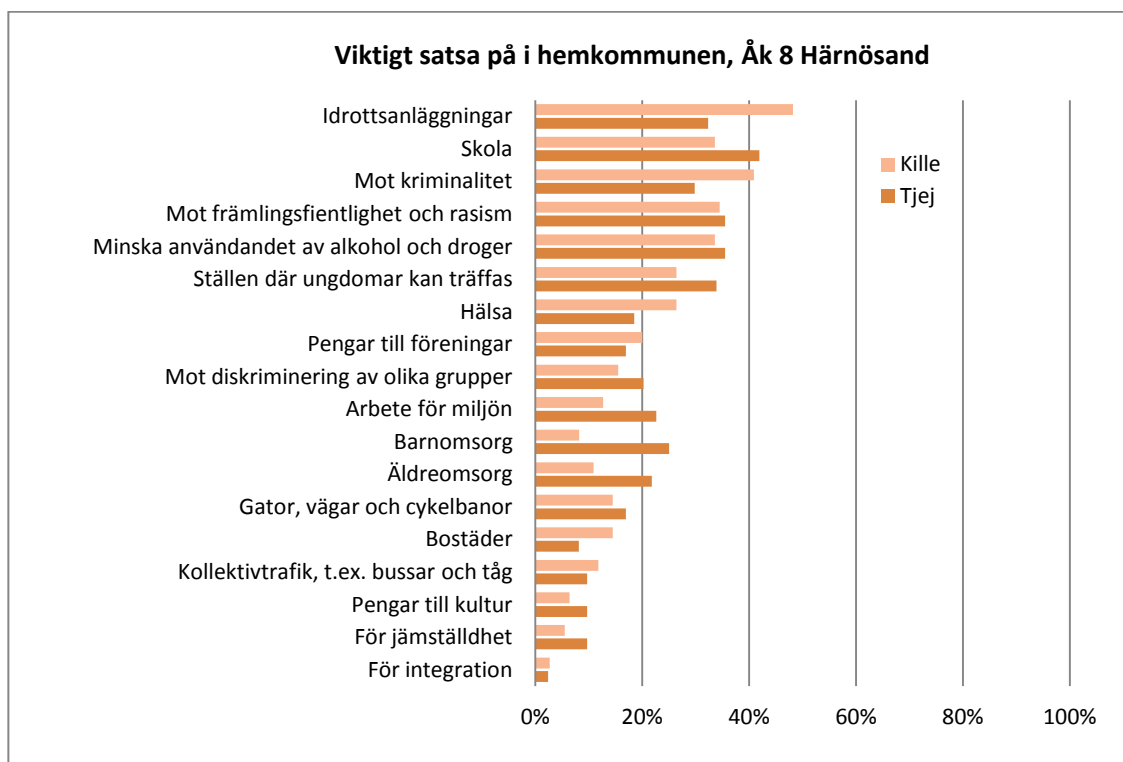
Illustration 5.1

Här ser vi t.ex. att ca 38 % av killarna på gymnasiet i Härnösand tycker att det är viktigt att satsa på att förhindra kriminalitet i kommunen.

När det gäller ungdomarna i åk 8 är det några prioriteringar som blir annorlunda än gymnasisternas. *Ställen där ungdomar kan träffas* är högre upp på listan i den här gruppen och istället är *kollektivtrafik* och *hälsa* längre ner. Vi ser också att även om *skolan* kommer högt i prioriteringen också för högstadieungdomarna, är det inte lika stor samstämmighet över att det området ska prioriteras som det var bland gymnasieeleverna. *Idrottsanläggningar* kommer högst här, men det politikområdet kom först på sjätte plats bland gymnasisterna. (Illustration 5.2.)

Illustration 5.2

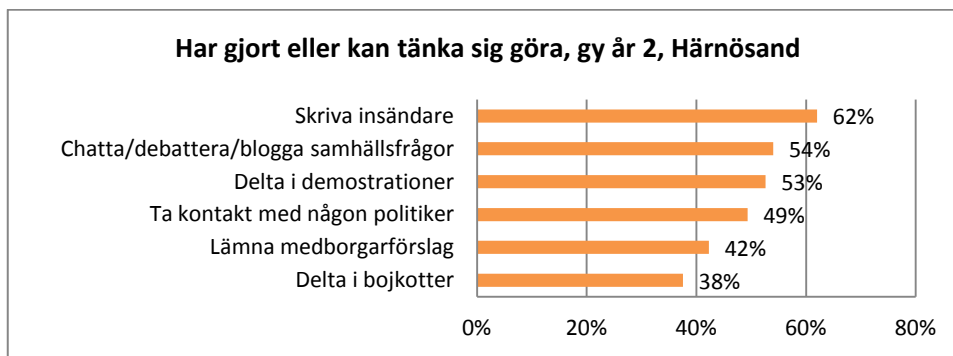
Här kan vi t.ex. se att ca 42 % av tjejerna på högstadiet i Härnösand svarat att det är viktigt att satsa på skolan i hemkommunen.

Intresse och engagemang för samhällsfrågor eller politik

Ungdomarna har svarat på direkta frågor om intresset för samhällsfrågor och politik, men också fått svara för om de gjort eller kan tänka sig göra vissa handlingar som får stå som markörer för engagemang i politiska eller samhällsfrågor. Hur många procent av ungdomarna i gymnasiegruppen respektive högstadiegruppen som antingen svarat att de gjort eller kan tänka sig ta kontakt med en politiker, delta i en demonstration etc. redovisas i illustration 5.3 och 5.4. Som vi kan se är engagemanget mätt på detta sätt högre bland gymnasisterna än högstadieungdomarna, vilket vi nog kunde vänta oss med tanke på deras större mognad. Det ska också nämnas att både gymnasiets år 2 och grundskolans åk 8 visar högre mått här än det genomsnittliga för länet, gymnasieungdomarna 4 till 8 procentenheter högre, högstadieungdomarna 2 till 4 procentenheter.

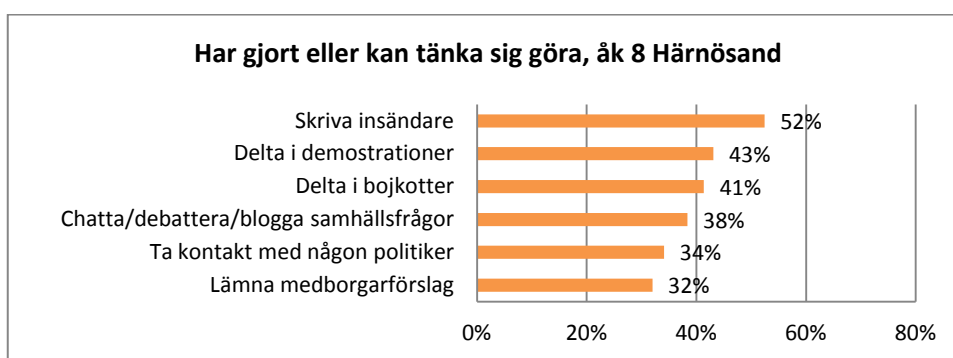
En snabb jämförelse mellan könen visar att skillnaderna inte är väldigt stora, utom när det gäller att skriva insändare, där det för hela länet är 63 % av tjejerna men 48 % av killarna som svarar att de gjort eller kan tänka sig göra det. När det gäller delta i bojkotter är det i länet en högre andel killar än tjejer som svarar så, annars är andelarna högre för tjejerna.

Illustration 5.3

Vi ser t.ex. att 53 % av gymnasieungdomar i år 2 boende i Härnösand svarar att de deltagit i demonstrationer eller kan tänka sig delta.

Illustration 5.4

Här ser vi bl.a. att 43 % av ungdomarna i åk 8 i Härnösand svarar att de deltagit i demonstrationer eller kan tänka sig delta.

Intresse för och möjlighet att påverka politik och samhälle

I tabellerna, illustration 5.5 och 5.6, redovisar vi hur intresset för politik och samhällsfrågor varierat över tiden, när man ser till resultat av Lupp-mätningarna. Så många som 55 % av de ungdomar som går i gymnasiet år 2 och är boende i kommunen, svarar nu att de är intresserade av samhällsfrågor och 38 % att de är intresserade av politik. Detta är en positiv utveckling jämfört med tidigare och vi ser också att andelen som svarar att de inte vet om de har möjlighet att föra fram sina åsikter är betydligt lägre jämfört med tidigare. Detta är också trenden i stort i landet.

Lägg märke till att jämförbarheten med tidigare år kan påverkas marginellt i gymnasiet år 2 av att det är *boende* i Härnösand som är populationen 2012 och inte studerande vid Härnösands gymnasium.

För elever i högstadietåldern i Härnösand är intresset för politik oförändrat över tiden och nu lika med riket i stort. Andelen som säger sig vara intresserad av samhällsfrågor har varit omkring 30 % vid Lupp-undersökningarna

2006 och 2009 men är nu uppe i 36 %. Fler ungdomar i högstadieåldern vill vara med och påverka i kommunen än 2006, 39 % mot tidigare 21 %, och andelen ungdomar som svarar att de har stora eller ganska stora möjligheter att föra fram sina åsikter har ökat från 7-8 % på 00-talet till 15 % 2012. Det har uppenbart varit en positiv utveckling i Härnösand i fråga om dessa förutsättningar för demokratiska processer.

Illustration 5.5: Intresse, vilja och möjlighet att påverka. Gy år 2, Härnösand

	År 2 2012	År 2 2009	År 1-3 2006	År 1-3 riket 2012
Intresse, vilja och möjlighet, länet				
Intresse för politik (ganska eller mycket)	38 %	25 %	35 %	30 %
Intresse för samhällsfrågor (ganska eller mycket)	55 %	49 %	49 %	44 %
Vill vara med och påverka i kommunen	53 %	45 %	26 %	42 %
Möjlighet att föra fram sina åsikter				
(ganska eller mycket stora)	13 %	10 %	9 %	15 %
(vet inte)	24 %	46 %	36 %	25 %

Här ser vi t.ex. att av gymnasieungdomar år 2, boende i kommunen, var det bara 13 % som tyckte de hade ganska stora eller mycket stora möjligheter att föra fram sina åsikter.

Illustration 5.6: Intresse, vilja och möjlighet att påverka. Åk 8, Härnösand

	Åk 8 2012	Åk 8 2009	Åk 7-9 2006	År 7-9 riket 2012
Intresse, vilja och möjlighet, länet				
Intresse för politik (ganska eller mycket)	19 %	12 %	21 %	20 %
Intresse för samhällsfrågor (ganska eller mycket)	36 %	28 %	31 %	33 %
Vill vara med och påverka i kommunen	39 %	43 %	21 %	40 %
Möjlighet att föra fram sina åsikter				
(ganska eller mycket stora)	15 %	7 %	8 %	16 %
(vet inte)	26 %	44 %	50 %	28 %

Tabellen visar bl.a. att av högstadiungdomarna som höstterminen 2012 gick i åk 8 i kommunen, var det 39 % som svarade att de ville vara med och påverka i frågor som rör kommunen de bor i.

Sammanfattning, engagera sig och påverka

Vi ser en positiv trend över tid hos ungdomarna att engagera sig i samhället och att vilja påverka liksom att ha tro på att det är möjligt, som är glädjande. Kommunen har särskilt glädjande nivåer på siffrorna för gymnasiet. I åk 8 är motsvarande andelar på samma nivå som i riket.

Handla hållbart

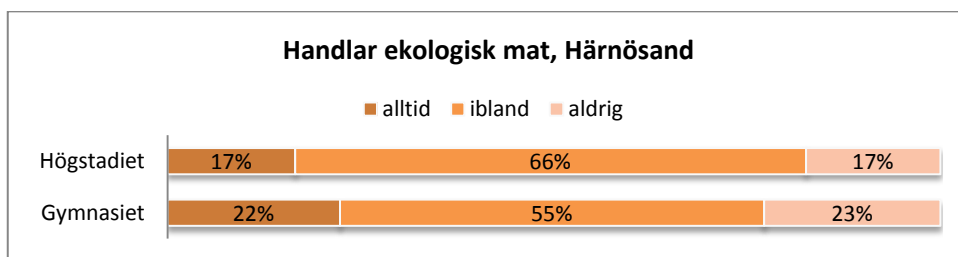
Nu följer en redovisning om attityderna till att ta konsumentansvar. De aspekter som Lupp tar upp här är att handla *ekologiskt*, handla rättvist (*fair trade*) och *återvinna/källsortera*. När vi jämför svaren på de här frågorna mellan gymnasiet och högstadiet,

Det verkar det som om det är en något högre andel bland de lite äldre härnösandsungdomarna som tänker på hållbarheten i konsumtion. Om vi rättar oss

efter andelen som svarat att de alltid agerar hållbart så är den något högre i svar på alla tre frågorna för gymnasister år 2 än för eleverna i åk 8. (Illustration 5.7, 5.9 och 5.11.)

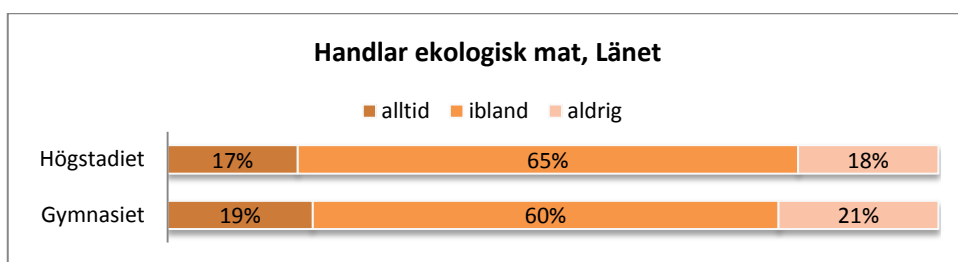
Tittar vi på motsvarande diagram för hela länet, finner vi att det skiljer väldigt lite mellan Härnösand och länet i alla tre avseendena. (Illustration 5.8, 5.10 och 5.12.)

Illustration 5.7

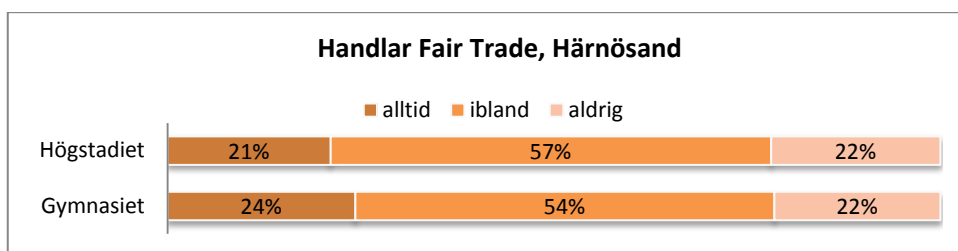
I denna jämförelse mellan högstadiet och gymnasiet i Härnösands kommun kan vi t.ex. se att 17 % av högstadieläverna svarat att de alltid handlar ekologisk mat.

Illustration 5.8

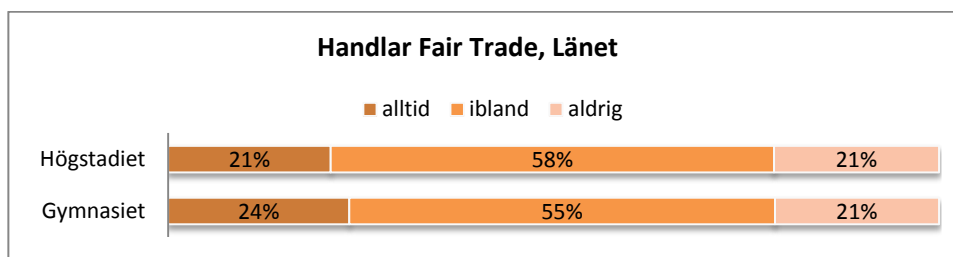
I denna jämförelse mellan gymnasiet och högstadiet i länet kan vi bl.a. se att 17 % av högstadieläverna svarat att de alltid handlar ekologisk mat.

Illustration 5.9

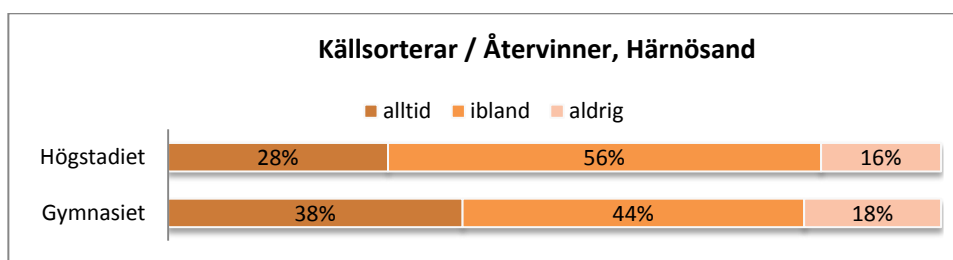
Här kan vi bland annat se att 24% av Härnösands gymnasieelever år 2 svarat att de alltid handlar fair trade.

Illustration 5.10

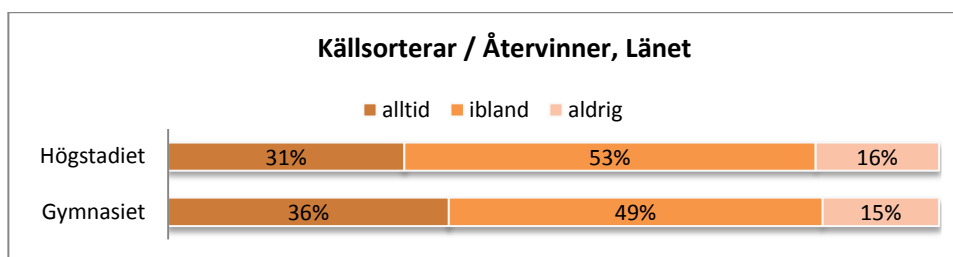
Här kan vi t.ex. se att 24 % av gymnasieeleverna i länet svarat att de alltid handlar fair trade.

Illustration 5.11

Här ser vi t.ex att 28% av högstadieläverna år 8 i Härnösand svarat att de alltid källsorterar och/eller återvinner.

Illustration 5.12

Här ser vi bland annat att 31 % av högstadieläverna i länet svarat att de alltid källsorterar och/eller återvinner.

Diskussion

Ett bestående intryck, när man studerar LUPP-materialets resultat från både år 2009 och från i år, är att ungdomarna i Västernorrlands olika kommuner prioriterar generella välfärdspolitiska områden i stor utsträckning. Skola, miljö, kollektivtrafik kommer högt upp på prioriteringslistan. Trots att de svarande befinner sig i början av sin livscykel tas (i likhet med år 2009) även äldreomsorg upp som ett viktigt politikområde hos ganska många ungdomar. Utifrån ett samhällsperspektiv är detta lovande. Det finns hos regionens ungdomar en vilja till socialt ansvarstagande, och ett helhetsperspektiv på samhällets uppgifter, som går utöver en egen kortsiktigt snäv nyttomaximering. Det som markant skiljer Västernorrlands kommuner från riksiffror

är att vår region tycks bättre försedd med bostäder jämfört med storstadsområdena.

LUPP-enkätens svarsalternativ har tyvärr förändrats vad avser detta års enkät jämförs med tidigare enkät. Ett svarsalternativ som tagits bort vad avser viktiga frågor att satsa på i hemkommunen, och som fick höga värden i vår region, är arbeten för unga.

Ett annat framträdande resultat i LUPP-enkäten är skillnaderna mellan intresse för politik kontra intresse för samhällsfrågor, samt skillnaden mellan en önskan från ungdomarna att vara med och påverka och hur det uppfattar sina möjligheter att göra det. Samma skillnader återfinns även i materialet från 2009. I det första fallet ovan menar vi att skillnaden framförallt kan förklaras av att ordet politik är belastad av en förförståelse länkad till formella möten i beslutande institutioner och negativ medial spegling. Samma förförståelse belastar inte ordet samhällsintresse. Sammantaget finns dock, menar vi, en viktigt och delvis outnyttjad kraft i det samhällsengagemang ungdomarna visar. Det bådär gott för framtiden.

Ungdomars politiska intresse, viljan och möjligheter att påverka

Lupp-materialet 2012 uppvisar samma tendens som år 2009 i frågan om skillnaden mellan att vilja vara med och påverka samt uppfattade möjligheter att göra detta. Vi tolkar detta som att det finns en vilja från ungdomarna att vara med och påverka i för dem viktiga frågor, men att de lämpliga arenorna för påverkan saknas. Detta signalerar ett behov av eftertanke och pro-aktiva insatser vad avser att bredda och fördjupa formerna för interaktion med ungdomarna. Här finns säkerligen utrymme för innovation och nytänkande.

Ungdomars prioriteringar om vad som är viktigaste frågorna i deras livssituation är såväl uppfordrande för vuxensamhället som lovande för framtiden. Vi har i detta avsnitt kunnat se att det finns ett intresse hos många kring de vardagsnära problembilderna återverkande på deras framtidsmöjligheter till ett rikt liv. På samma sätt som att många ungdomar är medvetna om de vardagsnära problembilderna önskar de också få påverka sin framtid på olika sätt, men att de inte känner att de i lika stor utsträckning har möjlighet till det. Om intresset för vardagsfrågor och viljan att påverka finns där, återstår frågan om arenorna för möten mellan ungdomar - och mellan ungdomar och beslutsfattare - också finns? Det gäller både i det lilla (i skolorna, i bostadsområdena, i föreningslivet) som i det lokalt stora (politiska nämnder, styrelser, beslutsinstanser). (nytt stycke!)

Det känns rimligt att koppla arenafokus till ungdomsfrågor, men är inte det enda möjliga. Många praktiker och ungdomsforskare har pekat på att de

samhälleliga etablerade formerna för kontakt mellan ungdomar och vuxenvärld (föreningar, partier, frågestunder mm) är föråldrade. De är inte längre tillräckligt attraktiva för att fånga de ungas intressen och behov²⁰. Det finns därmed och därför ett behov av att skapa nya arenor för möten och deltagande. Vilka är då de alternativa perspektiven?

Principiellt kan tre olika ansatser vara möjliga. Det första är det organisatoriska/ institutionella perspektivet. Genom formaliserade arenor (nya eller gamla, offentliga eller icke-offentliga) skapas grunden för möten mellan unga eller mellan unga och vuxenvärld. Ungdomsstyrelsen har ibland signalerat detta perspektiv, och det känns även igen från en del pågående ungdomsprojekt i Sverige idag. Men tänk om organisationen är en del av problemet då? Att effektivisera organisationens beslutsfattande blir då att förvärra problemet!

Den andra möjliga ansatsen utgörs av primärt fokus på engagemang. Det viktiga är inte arenorna för möten utan att utifrån ett processperspektiv höja engagemangsnivån. Dvs. att få befintliga arenor att fylla sin funktion, att informera om påverkansmöjligheter och att skapa ett engagemang från alla berörda för ungdomsfrågorna. Styrkan med detta perspektiv är att den utgår från en organisatorisk bas, vilken ger grund för uthållighet i engagemang. Ungdomar, och ungdomars engagemang, kan liknas vid volatila fenomen. Dvs. att engagemanget är kortsiktigt (att vara ungdom är att under en viktig kortare period i livet vara i övergångsfasen från barn till vuxen), lätttröligt (det varierar i fokus och verksamhetsområden under ungdomsåren), präglas av stort engagemang samt brister ofta i uthållighet. Nackdelen med detta perspektiv är att det bygger på ett statiskt förhållningssätt till vad som engagerar, hur engagemang visar sig och varför engagemanget skall finnas. Det sista, varför engagemang, är det viktigaste av de tre punkterna.

Det tredje möjliga perspektivet fokuserar, i förhållande till det första alternativet ovan, system snarare än struktur, men delar perspektiv två fokus på process snarare än tillstånd. Det tredje perspektivet fokuserar aktivism och

²⁰ Se vidare Ekman J och Todosijević (2003), *Unga demokrater – En översikt av den aktuella forskningen om ungdomar, politik och skolans demokrativärden*, Forskning i fokus, nr. 11 Myndigheten för skolutveckling Stockholm

egenorganiseringens betydelse. Här blir aktiviteter kring innehållsliga teman, ofta av värdegrundskaraktär, grunden för ungdomars engagemang, möten och krav. Styrkan med perspektivet är att det utgår från ungdomsgruppers egna värderingar av viktiga områden för engagemang och deltagande (visad i LUPP-materialets svar). (nytt stycke!)

Vuxenvärldens möjliga eftersläpande självförståelse eller omvärldsanalyser tillåts inte utgöra samma hinder som vid de två andra alternativen. Med engagemang kring för ungdomar väsentliga frågor, på ungdomars eget sätt att organisera/visa detta, blir socialiseringsprocesserna starka och (kanske) mer uthålliga. Problemet med detta perspektiv är att man kan hamna i ett dödläge. Om arenorna, som är grunden för att engagemanget skall växa, faller saknas en avgörande förutsättning för att aktivismen skall leda till uthålligt resultat. Vidare kan detta tredje perspektiv, fel utnyttjat, tas för intäkt från vuxenvärlden (inklusive kommunen) att inte göra något – att krypa undan sitt ansvar. Ansvaret läggs helt på ungdomarna. Dessutom visar ungdomsvärlden, precis som vuxenvärlden, upp stora skillnader. Ungdomar är inte, som vi kommenterat tidigare, en homogen grupp, mer än i att de har en viss ålder gemensamt. Inom ungdomsgruppen finns en stor spridning i intressen, frågor som engagerar, aktivitet/inaktivitet mm. Så hur ungdomsgrupperna i kommunerna skall nås på bredden blir en viktig fråga.

I alla tre perspektiven ovan är tre ord, menar vi, väsentliga för resultatet av ungdomsarbetet i kommunerna; förtroende, deltagande och kontinuitet. Förtroende från vuxenvärlden till ungdomarna är en förutsättning. Deltagande avser såväl att ungdomar vill och kan engagera sig för sina framtidsfrågor och att vuxenvärlden (den kommunala ungdomspolitiken) finns där som trygghet, stöd och uppmuntran. Kontinuitet innebär att ungdomsfrågor aldrig kan ses som tidsbestämda projekt. De är alltid, med nödvändighet, aktuella och viktiga frågor för kommunerna. Ungdomsarbete i kommunernas måste ges erkännande och tid, innefatta alla berörda makthavare och annan personal och byggas upp underifrån utgående från ungdomarnas prioriteringar och intressen. Vi menar att LUPP-materialet i denna mening blir ett viktigt underlagsmaterial för att nå de olika ambitioner som innefattas i den kommunala ungdomspolitiken i Västernorrlands kommuner.

Ungdomars delaktighet och inflytande i samhället

Det är inte oproblemiskt att diskutera delaktighet och inflytande i samhället när det gäller ungdomar i och med att både barndomen och till viss del ungdomsperioden innebär ett utanförskap. Detta i och med att ungdomar inte har samma möjlighet som vuxna att delta i samhällsarbetet genom deltagande i allmänna val, arbeta politiskt i kommun, landsting och riksdag eller att kunna ta viktiga beslut om det egna livet. Förutsättningarna för att

vara delaktig i samhällslivet är på förhand annorlunda för ungdomar än för vuxna. Att vara ung innebär således ett utanförskap från delar av samhällets påverkansformer på grund av just ålder. Något som både medför att ungdomar inte ges möjlighet att påverka samtidigt som det politiska systemet (demokratin) riskerar att gå miste om ungdomars perspektiv.

Flera undersökningar har pekat på att ungas intresse för att engagera sig politiskt minskar. Att unga väljer andra former för samhällsengagemang än partipolitiskt arbete behöver dock inte utgöra ett problem om, givet om, de hittar andra sätt att kanalisera sitt engagemang. Detta brukar ibland, vad avser möjliga handlingsstrategier, sammanfattas i begreppen "exit", "voice" eller "loyalty". Översatt på demokrati och deltagande kan "exit" syfta på att unga låter bli att gå med i ett politiskt parti, lämnar ett parti eller avstår från att rösta i allmänna val. Att demonstrera eller gå med i utomparlamentariska rörelser kan vara ett exempel på "voice".²¹

Med frågan om demokrati följer också vem som är delaktig i demokratiska processen samt vem som har makt och inflytande och därmed också möjlighet att förändra inom ramen för demokratin. Vem som har makt är dock ingen enkel frågeställning. Formell maktposition och reell makt är t ex inte alltid samma sak. Frågan om ungas makt är särskilt problematisk i och med att de ofta inte ens har formell möjlighet att påverka. I de fall unga ges möjligheter till formell påverkan beskärs detta ibland av att vuxna skapar regelverk/ramar för ungdomars medverkan. Ett ramverk inte alltid i överensstämmelse med det engagemang/önskemål som finns. Robert Dahl²² diskuterar i denna anda demokratins innehåll som substans och process i relation till beslutsfattande. Processen utgörs av de formella strukturerna som finns för beslutsfattande, exempelvis ett politiskt system. Substansen är innehållet, det vill säga vilka frågor som debatteras som underlag för beslut. Exemplifierat från ungdomsområdet ges således ibland formella möjligheter till påverkan men att innehållet, substansen, inte alltid överensstämmer med de frågor som unga önskar fokusera. Detta kan exemplifieras genom den svens-

²¹ Se vidare Integrations- och jämställdhetsdepartementet, Slutbetänkande av Ungdomspolitiska kommittén, SOU 1997:71

²² Dahl R A (1989), Democracy and its critics, New Haven, Yale University Press

ka maktutredningens diskussion om maktens tre ansikten²³. Petersson et al döper den formella makten i samhället till maktens första ansikte. Maktens andra ansikte rör förutsättningar för makt, makten över dagordningen. Det handlar om vem som definierar vad som är ungdomars problem och vilka frågor som ska diskuteras, men också om att icke-beslut kan hindra att vissa frågor förs upp till offentligt samtal. Hur värderingar och normer skapas i samhället utgör maktens tredje ansikte.

Ungdomars värderingar och tankar skapas genom samverkan av en mängd olika faktorer. Det handlar om relationer med omgivningen, familj och vänner, men också skola och media²⁴. För att kunna utöva makt i samhället krävs att en rad förutsättningar är uppfyllda. Först och främst är det viktigt att kunna formulera de krav och önskemål som finns, därefter är det viktigt att maktstrukturerna tillåter exempelvis unga att utöva makt. Om de unga inte ges möjlighet att få uttrycka sin vilja finns risk för apati eller alienation i förhållande till demokratin.²⁵ Många praktiker och ungdomsforskare har pekat på att de samhälleliga etablerade formerna för kontakt mellan ungdomar och vuxenvärld är föråldrade. De är inte längre tillräckligt attraktiva för att fånga de ungas intressen och behov²⁶. Vidare, vad händer om befintliga traditionella arenor är en del av problemet? Att effektivisera och förstärka dessa arenors roll blir då att förvärpa problemet. Men, å andra sidan, vad säger att det måste vara ett antingen eller? Här blir de handlingsstrategier som väljs i det kommunala ungdomsarbetet betydelsefulla.

Ungdomars engagemang i samhällsfrågor

Trots att intresset för politik verkar vara ganska lågt är det många ungdomar som är engagerade i olika samhällsfrågor och som därmed diskuterar politik. Dagsaktuella frågor som rör det sociala välfärdssamhället eller det egna lokalsamhället är politik men etiketteras inte av de unga som sådana. Poten-

²³ Se vidare Petersson, O. m.fl.: Demokrati och makt i Sverige. SOU 1990:44

²⁴ SOU 1997:71, s. 46.

²⁵ SOU 1997:71, s. 46-47

²⁶ Se vidare Ekman J och Todosijević (2003), *Unga demokrater – En översikt av den aktuella forskningen om ungdomar, politik och skolans demokrativärden*, Forskning i fokus, nr. 11 Myndigheten för skolutveckling Stockholm

tialen till ett brett samhällsengagemang finns således där att hämta. En mycket viktig och förhoppningsfull signal från de unga till vuxenvärlden. Vårt engagemang och vår vilja till ansvarstagande finns där, hjälp oss bara att hitta arenorna för att visa det. Det är också noterbart att unga överlag i Sverige har varit mycket nöjda med hur den svenska demokratin fungerar. Det har varit en större andel bland de unga som anser att demokratin fungerar väl jämfört med inställningen hos befolkningen i stort. De nordiska länderna ligger också långt framme när det gäller hur nöjda de unga är med demokratin. De minst nöjda ungdomarna finns i Europas södra delar, Grekland och Italien.²⁷

Medborgarskap, socialt kapital och demokrati

I avsnitten Fritid diskuterade vi hur begreppet socialt kapital kan förstås. Vi konstaterade att det kan sägas avse den känsla av gemenskap som finns mellan individer i ett samhälle genom de nätverk av kontakter, och graden av förtroenden i dessa kontakter, som etableras eller existerar. Inledningsvis i detta avsnitt diskuterade vi begreppet medborgarskap och dess möjliga innehåll. Vi konstaterade att de ambitioner regeringen markerat för ungdomspolitikerna innefattar ett fokus på inflytande och välfärd, samt att inflytande måste såväl förstås som praktiseras. Keith Faulks²⁸ har diskuterat detta i termer av det tunna och det tjocka medborgarskapet. Diskussionen har även bärighet på inflytandefrågorna speglad som perspektiv på demokrati. Statsvetaren Robert Putnam²⁹ har visat att ett lands demokrati fungerar bra om det sociala kapitalet i samhället är starkt, och mindre bra om det är svagt eller inte finns. Han exemplifierar sitt resonemang från situationen i norra Italien och USA. Översatt betyder detta att Putnams teorier ansluter till det Faulks kallar det tjocka medborgarskapets princip. Det intressanta är att vi i Sverige traditionellt har en demokratisyn baserat på just det kollektiva deltagandets princip. I valet av styrelse **för** (elitorienterad demokratisyn), **av** (participatorisk demokratisyn) eller **genom** (deliberativ demokratisyn) fol-

²⁷ Oscarsson, H m.fl. Det unga medborgarskapet. SOU 1998:101.

²⁸ Faulks, K; Citizenship, Routledge, 2003

²⁹ Putnam R, Leonardi R, Nanetti R (1994) Making democracy work, University Presses of California, Columbia and Princeton

ket har det aktiva deltagandet (participatorisk demokrati) värderats som en betydelsefull komponent i svensk demokrati. Detta gestaltas bland annat genom de unga och vuxnas deltagande i föreningsliv, men också ambitionen av att demokrati behöver praktiseras av många för att vara och förbli stark.

En analys av LUPP-materialets resultat gers anledning till oro. Föreningsdeltagande minskar bland de unga, vilket med tid kan få negativa effekter för samhällsengagemang och demokratisk fostran. Därtill finns en klyfta mellan ungdomars intresse för samhällsfrågor och önskan att vara delaktig i förhållande till uppfattade möjligheter att påverka. En klyfta som är viktig att analysera och pro-aktivt bearbeta i Västernorrlands kommuner.

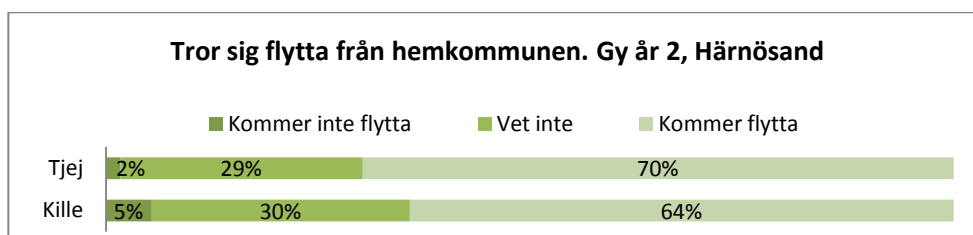
FRAMTID

En viktig framtidsfråga för kommunen är hur befolkningsutvecklingen kommer att bli. Och en viktig framtidsfråga för ungdomarna personligen är var de kommer att bo. Det är lätt att inse att dessa två frågor kan ha mycket att göra med varandra. I enkäten får de bl.a. svara på om de tror de kommer att flytta från kommunen och vilka skälen i så fall är för att flytta.

Att flytta från hemkommunen och att flytta tillbaka

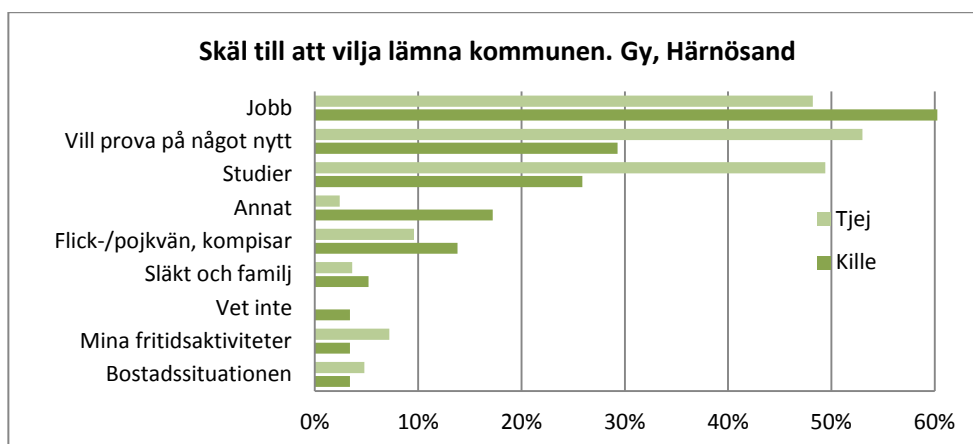
Utan att gå in på hur små kommuner skiljer sig från stora när det gäller ut- och inflyttning, kan vi konstatera att en stor andel av Härnösands ungdomar i gymnasieåldern tror att de kommer att flytta från kommunen. Det är 64 % av killarna och 70 % av tjejerna som svarar detta (illustration 6.1). Skälen redovisas i illustration 6.2 som visar att det är dubbelt så vanligt bland killar att nämna jobb som skäl än studier eller att pröva något nytt. Bland tjejer är de tre skälen lika vanliga.

Illustration 6.1

Här kan vi bl.a. se att 5 % av gymnasiekillarna boende i Härnösand svarat att de inte tror de kommer att flytta.

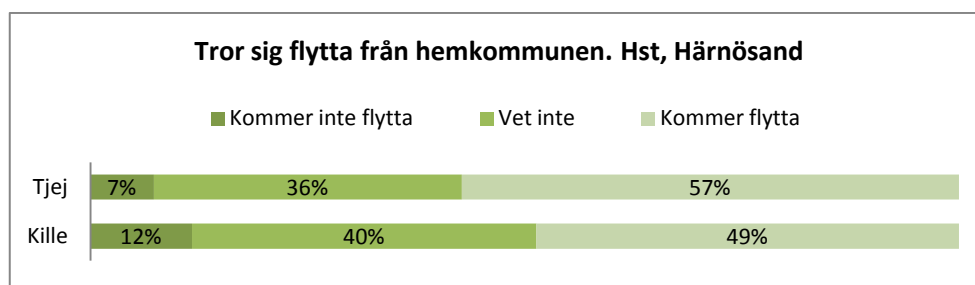
Illustration 6.2

Här kan vi bland annat se att ca 53 % av gymnasietjejerna boende i Härnösand svarat att de kommer flytta från kommunen på grund av att de vill prova på något nytt.

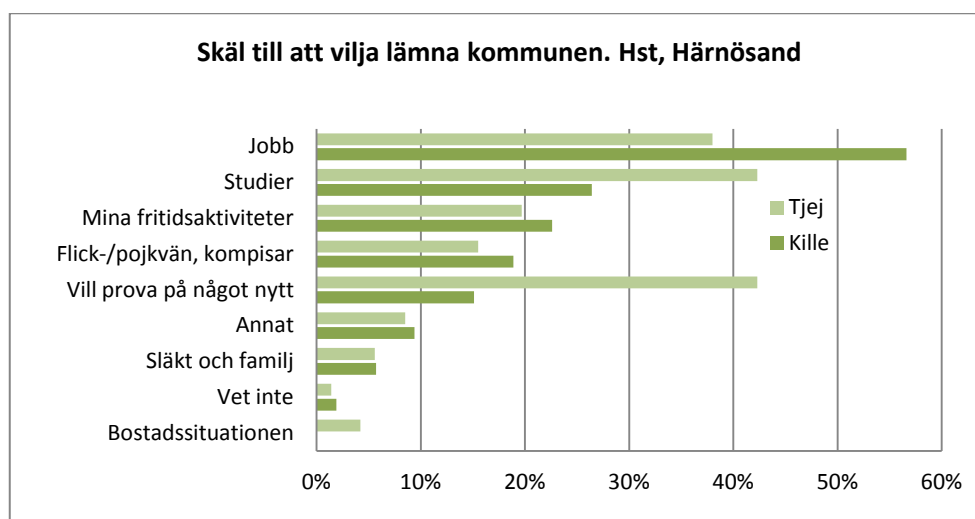
Ungdomar i åk 8 i kommunen har också fått frågorna om de tror att de kommer att flytta från kommunen de bor i och av vilken anledning i så fall. De som svarar att de tror de ska flytta är en mindre andel än det var bland gymnasisterna, 49 % av killarna och 57 % av tjejerna svarar detta. Skälen till att flytta har ett lika tydligt könsmönster bland högstadieungdomarna som bland gymnasisterna; flertalet killar tänker på jobb som anledningen till att flytta, medan tjejerna delar sig lika mellan jobb, studier och att prova på något nytt. (Illustration 6.3 och 6.4.)

Illustration 6.3

Här kan vi se att nästan hälften av killarna på högstadiet i Härnösand (49 %) har svarat att de kommer att lämna kommunen.

Illustration 6.4

Här kan vi bland annat avläsa att ca 42 % av de tjejer som svarat att de kommer att flytta från kommunen, svarat att detta beror på att de vill prova på något nytt, samtidigt har bara ca 15 % av killarna använt samma anledning.

Framtidsdrömmar för gymnasisterna

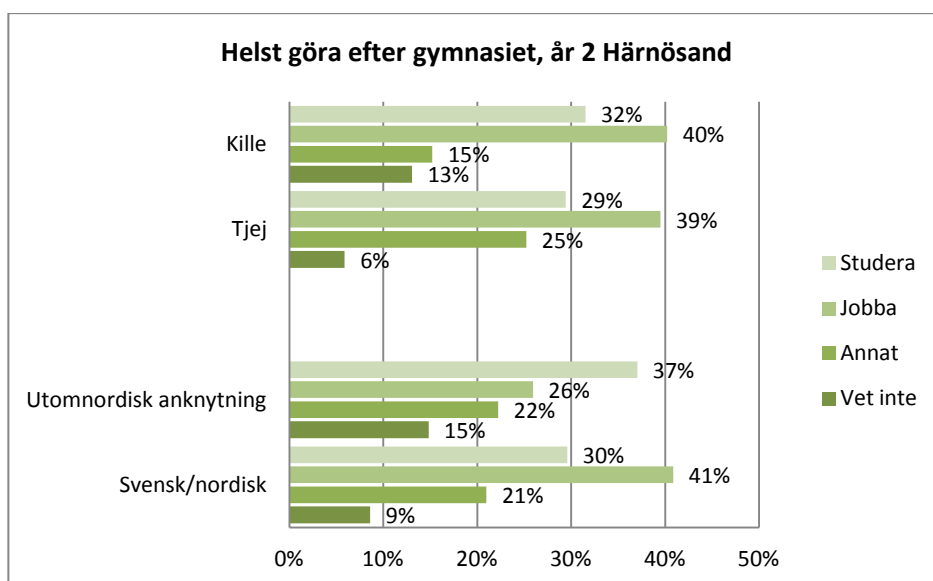
Ungdomarna som går år 2 och bor i kommunen har fått frågan om vad de helst vill göra efter gymnasiet. Här redovisar vi som ”studier” flera olika svarsalternativ, som högre utbildning i Sverige, utbildning utomlands eller folkhögskola. Som ”jobb” räknas både jobb i kommunen eller närliggande

kommun, längre bort i Sverige eller jobb utomlands. En mer nyanserad analys av detta kommer att göras i Lupp-rapporten om länet som publiceras hösten 2013.

Vi ser ett liknande mönster hos killar och tjejer, nämligen att ca 30 % helst vill studera medan ca 40 % helst vill jobba efter gymnasiet. Bland killarna är det betydligt mindre andel som svarar ”något annat” än det är bland tjejerna, 15 % mot 25 %. När det gäller ungdomar med en familjeanknytning utanför Norden, är det vanligaste att de helst vill fortsätta studera, som var svaret från nästan 40 % av dem (illustration 6.5).

Procenttalen kan till en del bero på tillfälligheter när det är så pass få som tillhör kategorin *utomnordisk anknytning*; de är 27 i gymnasiegruppen och 36 i åk 8 i kommunen. Men det är också ett tydligt resultat i länet som helhet att andelen som väljer högre studier som första framtidsval är betydligt högre bland dessa ungdomar än bland övriga.

Illustration 6.5

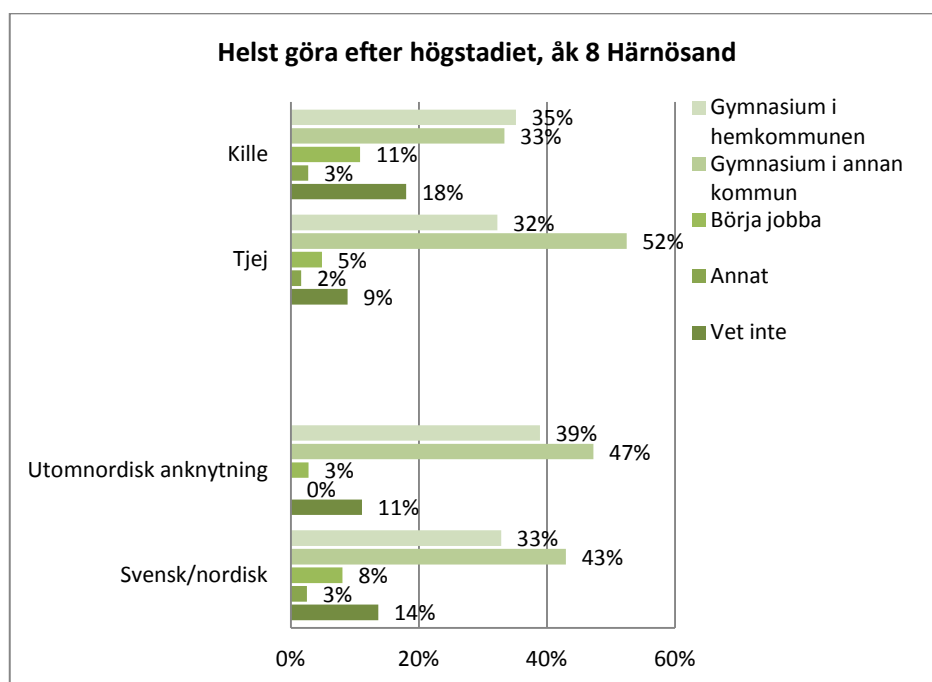

Vi ser t.ex. att 32 % av killar, 29 % av tjejer och 37 % av killar och tjejer med utomnordisk familjeanknytning som sätter studier som första val av vad de vill göra efter gymnasiet.

När det handlar om högstadiungdomars svar på frågan om vad de helst vill göra efter grundskolan, är alternativet att fortsätta till gymnasieskolan det absolut vanligaste svaret. Men svarsalternativ som ges i enkäten skiljer mellan om de helst går en gymnasieutbildning i den egna kommunen eller i en annan kommun. Om vi lägger ihop procenttalen för gymnasium i hemkommunen och gymnasium i annan kommun, ser vi att ungefär lika många killar svarar att de helst börjar gymnasium i hemkommunen som i en annan kommun, medan det bland tjejerna är stor skillnad. Ca 50 % av alla tjejer säger

att det de helst gör är att börja i gymnasium i en annan kommun, medan 32 % svarar att de helst gör detta i den egna kommunen. Ungdomar med eller utan utomnordisk anknytning i åk 8 skiljer sig i viss mån åt i svaren på vad de helst gör efter grundskolan. En större andel av de med internationell familjeanknytning än de helsvenska vill gå i gymnasieskolan. Se illustration 6.6 för detaljer.

Illustration 6.6

Diagrammet visar bl.a. att det var drygt hälften, 52 % av tjejerna i åk 8 i kommunen som svarar att det de helst ville göra efter grundskolan var att börja i gymnasium i en annan kommun.

Sammanfattning framtidsplaner

Väldigt många av ungdomarna i gymnasiet tror de kommer att flytta från kommunen för jobb, studier eller för att prova på något nytt. Men å andra sidan har många ungdomar i alla tider gjort det. Frågan är väl snarare om de kommer tillbaka till kommunen efter en period med studier och andra erfarenheter. Och ungefär hälften av dem i åk 8 som helst börjar gymnasiet när det är dags för det, säger att de ska göra det i en annan kommun. Vi har kallat detta gymnasiemigration.

Under mer än ett decennium har betydligt fler ungdomar i länet sökt sig bort än återvänt och det innebär att det nu är ett underskott på personer i åldrar omkring 20-40 år. Det saknas alltså personer i reproduktionen vilket gör att det också är underskott på barn som är 0-10 år. De mindre kommunerna behöver säkert vara observanta på dessa fenomen, i den mån man kan göra något åt dem.

Får man gifta sig med vem man vill?

På senare år har det varit diskussion i frågan om unga kvinnor och män får lov att gifta sig med den de vill och i vilken utsträckning äktenskap är arrangeras. Det visar sig i enkätsvaren att väldigt få svarar ”nej” på frågan, men det är ett antal som svarar att det finns restriktioner, som etniska eller religiösa. Både kön och etnisk grupp är relevant att analysera separat när det gäller denna fråga, och eftersom det är så få som svarar annat än att de får gifta sig med vem de vill, så blir det omöjligt att göra sådana analyser på kommunnivå. En sammanställning av frekvenserna visar ändå att det mellan kommunerna varierar mellan 3,5 % och 6 % som svarar att de antingen inte får bestämma vem de ska gifta sig med eller att det finns restriktioner som nämndes ovan. Det är också ett antal som svarar att de inte vet och den andelen är ca 5 % bland gymnasieungdomarna i länet och 12 % bland högstadieungdomarna.

När länets svar samtidigt delas upp efter både kön och etnicitetsvariabeln, ser vi att 77 % av gymnasiekillarna och 83 % av gymnasietjejerna med familjeanknytning utanför nordnorden svarar att de får bestämma själva. Skillnaden mellan killar och tjejer förklaras av att det är något fler killar än tjejer som svarar att de inte vet och något fler som svarar att de inte får eller att det finns restriktioner.

Bland högstadieungdomarna är det alltså fler som svarar att de inte vet, men i övrigt är det 10 % av tjejerna och 11 % av killarna med utomnordisk anknytning i länet som svarar att de antingen inte får bestämma vem de ska gifta sig med eller att det finns restriktioner, t.ex. att de måste gifta sig inom en etnisk eller religiös grupp. Bland de övriga var motsvarande andelar 3 % respektive 5 %.

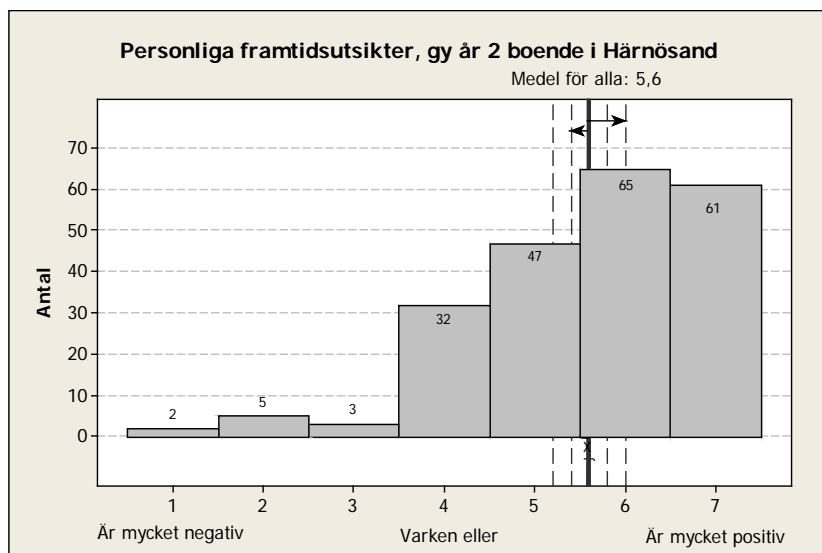
Om man i stället för den ovan använda etnicitetsvariabeln, använder födelseland och för åk 7-9 i länet specialstuderar svaren i gruppen *födda utanför Europa*, är det 10 tjejer av 56 (18 %) liksom 10 killar av 69 (14 %) som svarar att *de inte får bestämma* eller att *det finns restriktioner*. Motsvarande andelar i gymnasieåldern är 6 av 44 tjejer (14 %) respektive 9 av 53 killar (17 %). En kontroll med hur svaren fördelas på denna fråga om man tittar samtidigt på alla kommuner i Sverige som deltog i Lupp 2012, visar att Västernorrland skiljer sig ganska markant från riket, där andelen gymnasietjejer som svarar att *de inte får bestämma* eller att *det finns restriktioner* är 28 % och för killarna 18 %. Bland högstadietjejerna är andelen 20 % och bland killarna 15 % räknat över de drygt 40 kommuner som deltog i Lupp i hela landet.

Framtidsutsikter

Ungdomarna har fått en fråga om hur de allmänt ser på framtiden för sin egen del. Den sjugradiga skalan som använts har etiketterna ”Är mycket negativ” respektive ”Är mycket positiv” på siffran 1 och 7, och mittpunkten, den neutrala positionen är då 4 och har etiketten ”Varken eller”. När vi ser på resultatet för gymnasieungdomar år 2, boende i kommunen, konstaterar vi att det är 173 av 215 dvs. 80 % som svarar 5, 6 eller 7, dvs. högre än skalan med mittpunkt 4, vilket vi kan tolka som att fyra av fem har en optimistisk syn på sina egna framtidsutsikter (illustration 6.7). I länet sammantaget var motsvarande andel 77,5 %.

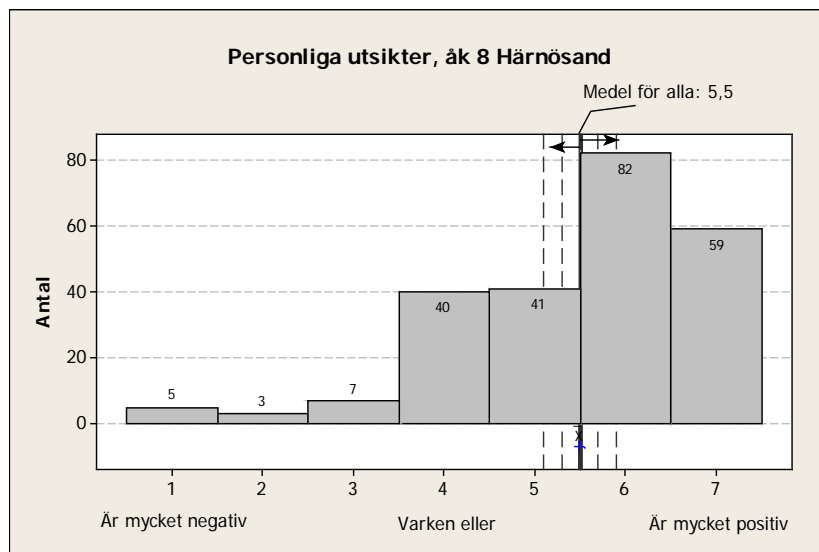
Med samma definition av optimism i åk 8 som i gymnasiet år 2, ser vi att andelen optimister i kommunens åk 8 är 71 %. Det kan jämföras med länets 77 % i åk 7-9. Hela fördelningen av svar ser vi i illustration 6.8. De två diagrammen kan också hjälpa till att visa resultat av en annan analys. Den analysen utnyttjar svaren på frågor om hur nöjd varje elev som deltar i undersökningen är med viktiga områden i sitt liv. Det gäller *skolsituationen, hälsan, ekonomin* och *relationerna med familj* och med *kompisar*. Vi tänkte det vore intressant att undersöka vilka av dessa faktorer som påverkar hur optimistiskt eleverna ser på sina egna framtidsutsikter. Ytterligare två faktorer som vi ville ha med i denna sambandsmodell var dels *kön*, dels en fråga om fysisk, psykisk eller medicinsk *funktionsnedsättning*.

Illustration 6.7

Det var 61 av gymnasisterna boende i kommunen som valde den mest positiva siffran för hur de allmänt såg på framtiden för egen del. Medelvärdet för kommunen var 5,6.

Illustration 6.8

I åk 8 var det 59 som valde den mest positiva siffran för de egna framtidsutsikterna. Medelvärdet var 5,5 på den sjugradiga skalan.

Analysmodellen som vi använde var linjär regression, och med den får man här veta för en numerisk variabel, säg *nöjdhet med hälsan*, hur mycket högre (eller lägre) medelvärdet för *framtidsutsikter* är, om värdena på den variabeln – *nöjdhet med hälsan* - vore en enhet högre (eller lägre), t.ex. 4 i stället för 3, medan de andra variablerna inte ökar eller minskar. Analysen gjorde vi i enkätsvaren från länet som helhet, gymnasienivån för sig och grundskolenivån för sig.

Själva poängen med analysen är att ha flera förklaringsfaktorer samtidigt i modellen, så att betydelsen av en enskild faktor renodlas och hålls isär från de andra faktorerna. De måste alltså vara med samtidigt för att beräkningarna ska kunna hålla isär dem. Med den här ganska enkla statistiska modellen får vi reda på att *kön* och *kompisrelationer* inte har nämnvärd betydelse för hur ungdomarna ser på sina *framtidsutsikter*. Det är hur man svarat på frågorna om *nöjdhet med skolsituationen, hälsan, ekonomin, familjerelationerna* och frågan om *funktionsnedsättning*, som har betydelse. Ju nöjdare med dessa faktorer, desto högre medelvärde på *framtidsutsikter*, utom när det gäller *funktionsnedsättning*. De som har en *funktionsnedsättning* har en liten tendens till att svara lägre på skalan *framtidsutsikter*; deras medelvärde dras ner något av detta.

Med den modell som regressionsanalysen ger till resultat, kan vi sätta ett ungefärligt mått på hur stor betydelse – eller effekt – de olika faktorerna har. Tabellen (illustration 6.9) sammanfattar detta genom att ange hur mycket varje faktor betyder för hur en grupp elever i medeltal svarar på frågan om *framtidsutsikter*. Tabellen ska förstås på följande sätt: Grundnivån, som är

4,96 respektive 5,02, dvs. ca 5,0 för både åk 7-9 och gymnasisterna, är medelvärdet modellen ger för *framtidutsikter* om man svarar mittenvärdet 3 på de femgradiga skalorna och inte har funktionsnedsättning. För dem som i stället för 3 svarar 4 på *skolsituation*, ökar medelvärdet för *framtidutsikter* med 0,28 respektive 0,31 för länets gymnasister och högstadielärover. På samma sätt ser vi att ett stegs högre svar på frågan om *hälsa* skulle ge en ökning med 0,19 respektive 0,21, ett steg högre på *familjerelationer* en ökning med 0,10 respektive 0,8, ett steg högre på *ekonomi* en ökning med 0,14 respektive 0,14.³⁰

När vi tänker på vilken effekt en funktionsnedsättning skulle kunna ha på hur man svarar på frågan om egna framtiden, gissar vi kanske att det kan vara en negativ effekt. Modellen visar på en sådan negativ effekt, i medeltal -0,17 respektive -0,20 för gymnasiet och högstadiet. För att få en uppfattning av om detta är stora eller små effekter, kan man göra följande tankeexperiment: Om bara 20 av 100 som rapporterat en funktionsnedsättning skulle svara endast ett steg lägre på skalan om framtidsutsikter, skulle effekten bli att medelvärdet var 0,20 lägre för dessa. Då skulle alltså 80 av 100 inte alls låta detta påverka framtidsutsikterna.

I diagrammen för kommunens resultat på frågan om framtidsutsikter, har medelvärdet markerats och några linjer till vänster och till höger. Dessa linjer får symbolisera att olika grupper kan ha olika medelvärden beroende på hur de grupperar sig när det gäller svaren om skolsituation, hälsa, funktionshinder etc. (illustration 6.7 och 6.8).

³⁰ Ökningarna är genomsnittliga och inte för en elev. Och de gäller när värdet för *en* variabel ökar med en enhet givet att *de andra variablerna i modellen inte ändras*.

Illustration 6.9: Påverkan på *framtidssikter* av *funktionsnedsättning* och av hur nöjd man är med vissa förhållanden. Länet.

Gymnasiet år 1-3, länet			Grundskolan åk 7-9, länet		
Faktor	Effekt	Osäkerhet	Faktor	Effekt	Osäkerhet
(Grundnivå)	4,96	0,05	(Grundnivå)	5,02	0,11
Skolsituation (1 – 5)	0,28	0,03	Skolsituation (1 – 5)	0,31	0,04
Hälsa (1 – 5)	0,19	0,03	Hälsa (1 – 5)	0,21	0,04
Familjerelationer (1 – 5)	0,10	0,03	Familjerelationer (1 – 5)	0,08	0,04
Ekonomi (1 – 5)	0,14	0,03	Ekonomi (1 – 5)	0,14	0,03
Funktionsnedsättning (0/1)	- 0,17	0,08	Funktionsnedsättning (0/1)	- 0,20	0,08

Här ser vi t.ex. att de gymnasister i länet som svarat ett steg högre än andra på hur nöjda de är med sin hälsa (femgradig skala) men samma på de andra frågorna i listan, hade 0,19 högre i medeltal på svaret om framtidssiktterna. Bland högstadieungdomarna var motsvarande effekt nästan densamma, 0,21. Kompisrelationer och kön har tagits bort ur modellen eftersom de inte gjorde någon skillnad när det gäller svaren om framtidssikter, dvs. effekten var ungefär noll.

Det vi kan se av diagrammen över svaren på frågan om de egna framtidssiktterna är dels att en stor majoritet av kommunens ungdomar i gymnasiet år 2 och årskurs 8 har en optimistisk inställning när det gäller de personliga framtidssiktterna. Gymnasisterna ligger lite över länet och i åk 8 ligger man lite under länet i stort, när det gäller hur stor denna majoritet är. Men vi kan också se att det finns några få som verkligen ser negativt på sina framtidssikter, och det betyder att man inte kan sluta att söka efter dessa som skulle kunna behöva särskilt stöd i viktiga livsområden.

Sammanfattning framtidssikter

I resultatet av sambandsanalysen, som redovisas i tabellen (illustration 6.9), ser vi att högre värden på svar om hur nöjd man är med sin *skolsituation*, sina *familjerelationer*, sin *hälsa* och sin *ekonomi* är positivt kopplade till *framtidssiktterna*. Och att svaret *ja* på frågan om man har en *funktionsnedsättning* är negativt kopplat till *framtidssiktterna*. För länet som helhet gäller att denna negativa koppling är så pass svag att den motsvarar att högst 20 % av dem som svarat att de har en funktionsnedsättning lät detta dra ner *högst ett skalsteg* på den sjugradiga skalan om framtidssikter.

Diskussion

Många ungdomar flyttar från hemorten och hemkommunen för att studera eller söka arbete. Det är också ett sätt att få nya erfarenheter och vidgade perspektiv på tillvaron. Att förmå utflyttade ungdomar att återvända kan i många fall vara en bättre strategi för kommunen än att försöka få dem att stanna kvar, med tanke på de möjligheter till personlig utveckling som det innebär att flytta till en annan plats för en period.

Två viktiga skäl till att återvända som många ungdomar anger är jobb och relationer till släkt och familj. Om man politiskt kunde påverka något av detta, t.ex. arbetsmarknaden, skulle det kanske vara en möjlig motåtgärd mot en alltför negativ balans när det gäller unga människors in- och utflyttning.

Ungdomars utflyttning från länet som inte återställs med återflyttning inom ett begränsat antal år, kan ha allvarliga följder för många kommuner, som vi sett speciellt tydligt under de senaste 10-15 åren. Länet som helhet har en brist på invånare i reproduktiv ålder jämfört med riket, dvs. den ålder man har när man i allmänhet skaffar barn. Det visar sig nu också i en motsvarande brist på barn i noll till tioårsåldern. Vi kan föreställa oss att vi kan gå en ogynnsam framtid till mötes, om denna obalans i ungas flyttande bort ifrån och tillbaka till kommunen fortsätter.

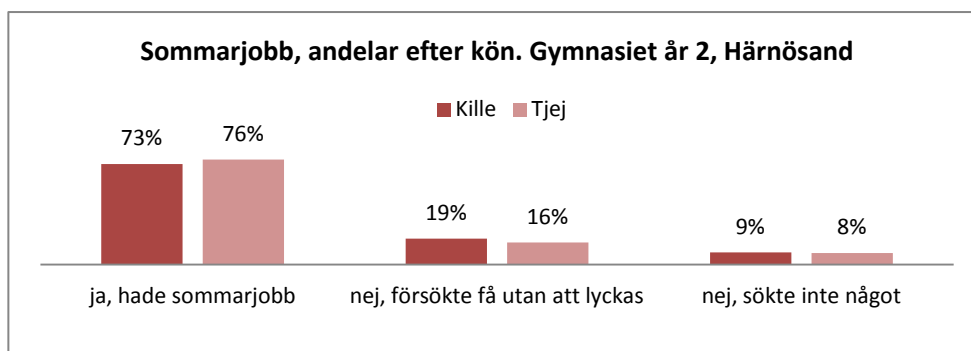
ARBETE

I enkäten har eleverna svarat på om de hade sommarjobb i somras och om de har ett extrajobb då de svarar på enkäten, vilket skedde under hösten 2012. Att ha ett sommarjobb kan vara ett bra sätt att bekanta sig på ett konkret sätt med arbetslivet. När det gäller extrajobb kan det både relateras till att bli bekant med vad det innebär att ha anställning, och relateras till hur mycket fritid man har och hur ens ekonomi är under studietiden. Analyser av dessa sambandsmekanismer som går på tvären mellan enkätens områden behöver större antal enkätsvar som underlag, och kommer att redovisas i den länsövergripande rapport som ska vara klar i höst.

Sommarjobb

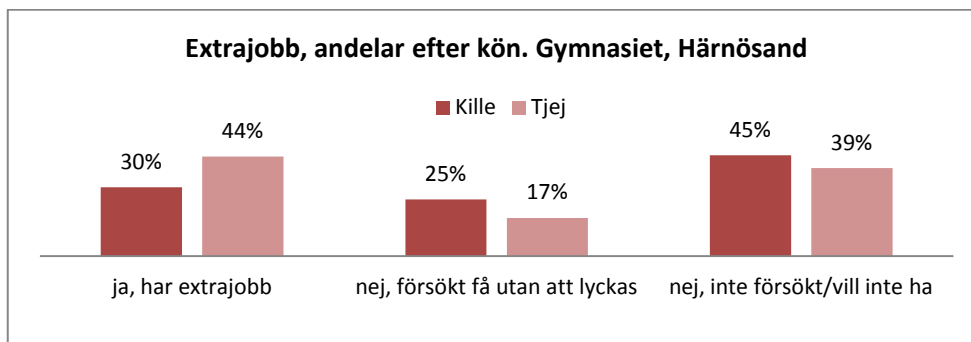
Det var ungefär $\frac{3}{4}$ av gymnasieungdomarna år 2 boende i Härnösand som hade haft sommarjobb månaderna innan höstterminen 2012, då enkätundersökningen gjordes. Det var nästan ingen skillnad mellan killar och tjejer i hur stor andel det var som hade sommarjobbat. När det gäller extrajobb under terminen är det dock skillnad mellan könen. Det är färre killar än tjejer som svarat att de hade extrajobb och fler killar än tjejer som misslyckats med att få ett sådant. (Illustration 7.1 och 7.2).

Illustration 7.1

Bland gymnasieeleverna i Härnösand uppgav bl.a. 73 % av killarna att de hade sommarjobb sommaren 2012.

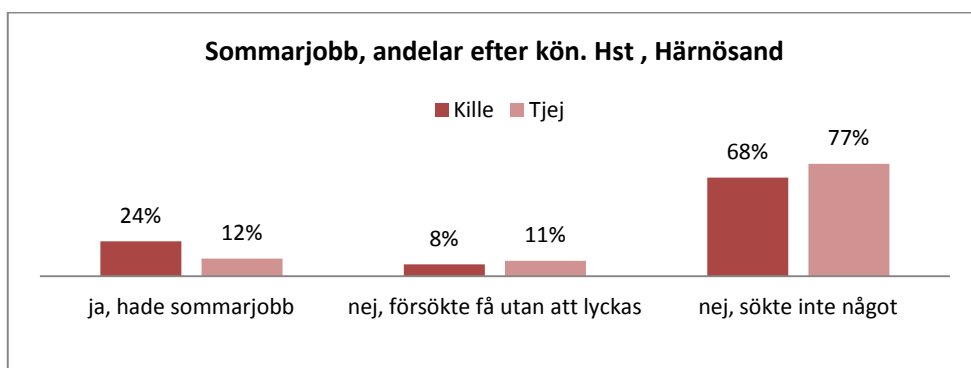
Illustration 7.2

När det gäller extrajobb i Härnösand ser vi bl.a. att 44 % av tjejerna svarat att de har ett extrajobb.

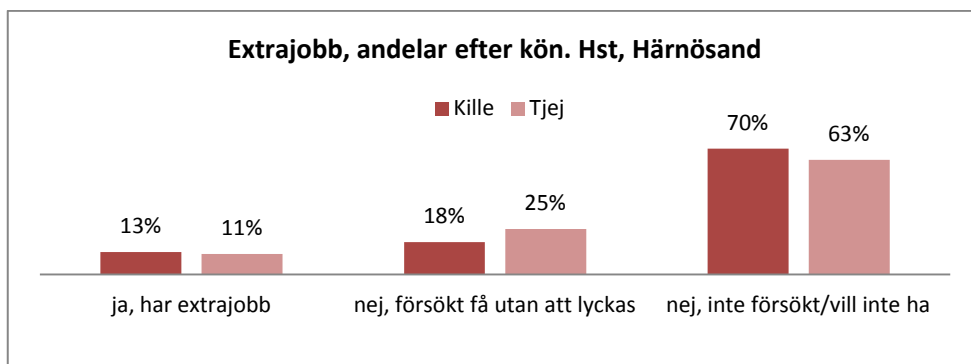
Bland eleverna i åk 8 var det inte alls lika vanligt som bland gymnasisterna att de haft sommarjobb eller hade extrajobb under terminen. Det var inga större skillnader mellan killar och tjejer i den åldersgruppen. (Illustration 7.3 och 7.4.)

Illustration 7.3

Här kan vi bl.a. se att 24 % av killarna på högstadiet i Härnösand svarat att de hade sommarjobb sommaren 2012.

Illustration 7.4

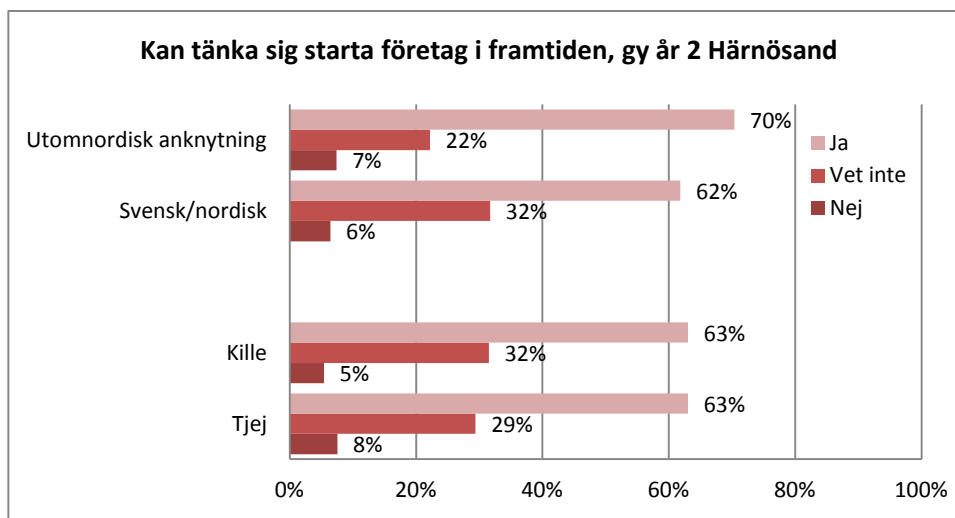
Här ser vi t.ex. att 25 % av tjejerna på högstadiet i Härnösand svarat att de sökt extrajobb utan att lyckas få anställning.

Starta eget

Viljan att starta företag har betydelse för utveckling och tillväxt i en region och i en kommun, och det har diskuterats ganska mycket under många år hur stor andel av nya företag som startas av kvinnor och av män. Det har också framgått att invandrare i Sverige i ganska stor utsträckning driver egna företag i Sverige. Med den bakgrunden kan det vara av intresse att undersöka attityderna till att starta eget bland ungdomarna och jämföra killar med tjejer men även jämföra dem som har en familjeanknytning utanför Norden med dem som varken själva är födda utanför Norden eller har någon förälder som är det.

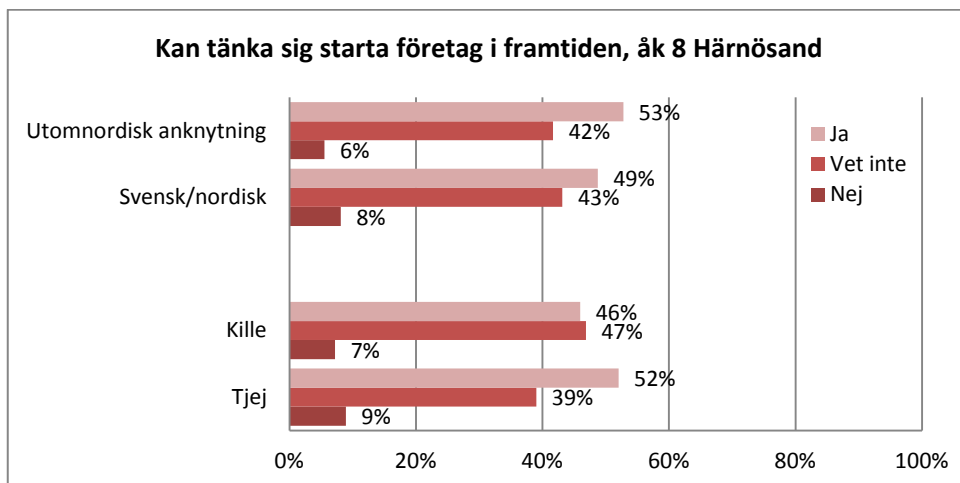
I kommunen är det en hög andel av gymnasisterna, 63 % av killar och tjejer, som svarar ”ja” på frågan om att starta eget företag i framtiden. Det är högre än i länet som helhet, där motsvarande andelar är 54 % respektive 59 %. Bland killar och tjejer tillsammans som har utomnordisk anknytning är andelen så hög som 70 % (illustration 7.5 och 7.6). Eftersom dessa är ganska få, kan den höga siffran delvis bero på tillfälligheter om vilka som deltar just detta år, men andelen är klart högre än i länet, där den är 59 %.

Illustration 7.5

Vi ser t.ex. att 63 % av både killar och tjejer i kommunen som går år 2 i gymnasiet, svarar att de kan tänka sig att starta eget företag i framtiden.

Illustration 7.6

Här kan vi andelen tjejer i åk 8 i kommunen som svarar att de kan tänka sig starta företag i framtiden är 52 %. Tjejer och killar sammantaget som har utomnordisk familjeanknytning, ungefär lika hög andel. Dessa båda andelar är högre än motsvarande för hela länet.

När det gäller hur svaren faller i högstadiegruppen, ser vi att det är betydligt större andel än i gymnasiet som svarar att de inte vet och därmed är det också lägre andel som svarar ”ja” på frågan om att starta företag. Vi ser att andelen tjejer som svarar ”ja” är lite större än andelen killar och andelen med utomnordisk anknytning som svarar ”ja” är lite större än för de övriga illustration 7.6).

Sammanfattning arbete

Vi kan se att inställningen till att ha sommarjobb, extrajobb och till att starta eget företag i framtiden inte skiljer sig åt på något systematiskt sätt mellan killar och tjejer i kommunen. Det kan vara intressant att konstatera detta eftersom frågan om hur stor andel av nystartade företag som haft män eller kvinnor som ledare har varit en fråga som gett upphov till ett stort antal projekt i flera av länets kommuner som haft till syfte att öka andelen nystartade företag med en kvinna som företagsledare. Men det går utanför den här rapporten att försöka hitta eventuella kopplingar mellan dessa två perspektiv, varför vi får lämna detta till ett annat tillfälle.

SKOLA

Skolan är en viktig institution för ungdom. Det enkla påståendet rymmer flera dimensioner. En tolkning av meningen är att skolan ger förutsättningar för att nå de grundläggande kunskaper som är nödvändiga för en individs samhälls- och yrkesliv (räkna, läsa, skriva). En annan tolkning är att skolan är viktig för att säkerställa individens konkurrenskraft i att gå vidare till högre studier. En tredje tolkning är att skolan är viktig för formandet av socialt liv.

Inledning

John Dewey, amerikansk progressivistisk utbildningsfilosof och känd för sin idé om 'learning by doing', skrev redan 1897³¹ i sitt pedagogiska charta att "I believe that the school is primarily a social institution. Education being a social process... I believe that education, therefore, is a process of living and not a preparation for future living". Detta leder Dewey till slutsatsen att "I believe, finally, that the teacher is engaged, not simply in the training of individuals, but in the formation of the proper social life".

Deweys påståenden är samtidigt inspirerande och utmanande. Utmanande i meningen att skolan har ett stort ansvar att axla, och stora möjligheter att vara ett levande föredöme för de unga. Dewey får även stöd av Västernorrlands ungdomar i att undervisningens och lärarens betydelse för bedömningen av skolsituationen är hög. Frågan är då hur eleverna uppfattar sin skola och möjligheten att påverka sin vardag i skolan. Det är vad detta kapitel kommer att handla om.

För rapporteringen av elevernas svar om sin skola redovisar vi för både åk 8 och gymnasiet år 2 resultaten efter vilken kommun deras skola tillhör. I andra kapitel i rapporten har vi redovisat gymnasiet resultat efter boendekommun, som beskrivits i rapportens inledning.

³¹ Dewey, J; My pedagogical charta, 1897

Vi har valt att redovisa analyser av svaren om mobbning, främlingsfientlighet, sexuella trakasserier, våld och lika villkor mellan flickor och pojkar. Vi ser dessa som kvalitetsindikatorer som kan jämföras mellan skolor och kommuner. Vi ser också samband mellan andra frågor om kvalitet i skolan, t.ex. vad eleverna tycker om undervisningen, lärarna, skolbiblioteket, skolmiljön och skolhälsovården å ena sidan och svaren på en fråga om hur nöjda de är med sin skolsituation å den andra.

Oönskade handlingar

Frågor om t.ex. främlingsfientlighet, sexuella trakasserier och lika villkor är frågor om mänskliga rättigheter. Ungdomarna har fått svara hur bra eller dåligt det stämmer att mobbning, främlingsfientlighet etc. är ett problem i deras skola. Härnösands gymnasium kan här jämföras med länets genomsnittssiffror. Vi ser att det är något större andel av gymnasisterna i Härnösand än i länet som svarar att mobbning är ett problem i skolan. Annars är det få som rapporterar att den här typen av beteenden är problem. Detaljerna redovisas i tabellen i illustration 8.1.

Illustration 8.1: Andel som instämmer med påståendena, Härnösand 2012, gy år 2

Indikator	Härnösands gymnasium	Länet
Mobbning är ett problem i skolan	10 %	7 %
Främlingsfientlighet är ett problem	9 %	9 %
Sexuella trakasserier är ett pro-	3 %	4 %
Våld är ett problem i skolan	3 %	4 %

Vi ser t.ex. att endast 3 % av eleverna i Härnösands gymnasium år 2 rapporterar att våld är ett problem vid skolan.

Tabellerna som sammanfattar svaren från åk 8 visar ganska varierande siffror, både inom en skola och mellan skolor. Det är inte genomgående låga siffror som de från gymnasiet år 2, men jämfört med länet kan man se att ingen av härnösandsskolorna ligger särskilt högt. Resultat från de enskilda skolorna finns i tabellen i illustration 8.2.

Illustration 8.2: Andel som instämmer med påståendena, Härnösand 2012, åk 8

Indikator	Geresta Kiörning- Landgrens- Murbergs- H-sand					Länet
	skolan	skolan	skolan	skolan	skolan	
Mobbning är ett problem i skolan	14 %	16 %	14 %	14 %	14 %	19 %
Främlingsfientlighet är ett problem	0 %	9 %	6 %	16 %	8 %	12 %
Sexuella trakasserier är ett pro-	8 %	2 %	7 %	10 %	7 %	10 %
Våld är ett problem i skolan	8 %	16 %	15 %	9 %	11 %	13 %

Tabellen visar bl.a. att 14 % av eleverna vid Gerestaskolan åk 8 svarade att de tyckte mobbning var ett problem vid skolan.

Lika villkor

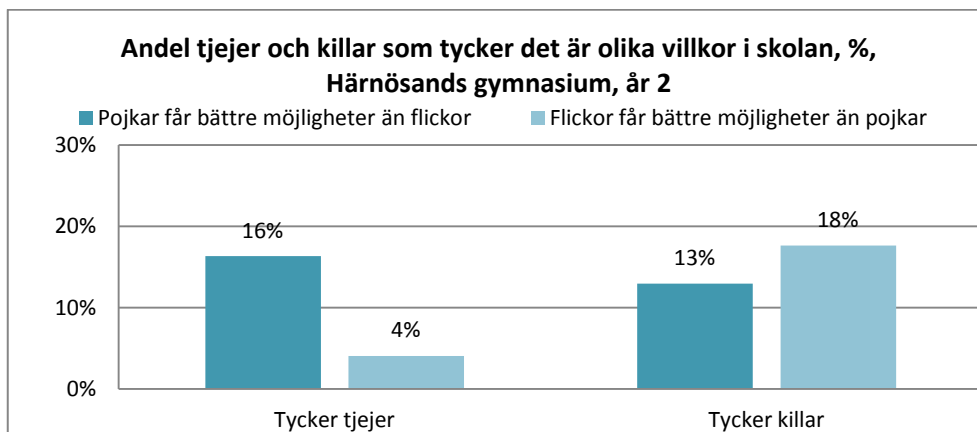
Två frågor i luppenkäten ger svar på om eleven *inte* tycker att det är lika villkor med avseende på kön. Ena frågan, gäller om det stämmer med deras uppfattning att flickor får bättre villkor än pojkar och den andra om det motsatta stämmer, att pojkar får bättre villkor än flickor. Vi redovisar hur många procent av svaren på vardera frågan som är att detta stämmer mycket bra eller ganska bra. Övriga svarsalternativ var ”stämmer ganska dåligt”, ”stämmer mycket dåligt”, stämmer varken bra eller dåligt” och ”vet inte”. Genom att dessutom separera tjejernas och killarnas svar från varandra får vi en ganska nyanserad bild av läget när det gäller uppfattningen om det råder lika villkor. Och om det inte gör det, vilket kön uppfattas som missgynnat respektive gynnat.

I illustration 8.3 som handlar om gymnasiet år 2, kan vi se att det nästan är lika stor andel av tjejerna som tycker att *pojkar får bättre förutsättningar i skolan än flickor* som andelen killar som tycker *tjejerna får bättre förutsättningar*. I det avseendet skiljer sig Härnösands gymnasium från hela länet, där mönstret i stället liknar det som finns i åk 8 i Härnösands skolor, dvs. att många fler killar rapporterar att det är olika villkor till pojkarnas nackdel än tjejer som rapporterar motsatsen.

I åk 8 i kommunen är det en ganska stor grupp killar som upplever att flickor får bättre möjligheter än pojkar, men den motsvaras inte av en lika stor grupp tjejer som tycker motsatsen. I siffror är det 8 % av tjejerna i åk 8 som svarar att pojkar får bättre möjligheter, medan motsvarande för killarna är drygt det dubbla, 17 % (illustration 8.4). För länets åk 7-9 är mönstret likt det som Härnösand visar upp för åk 8.

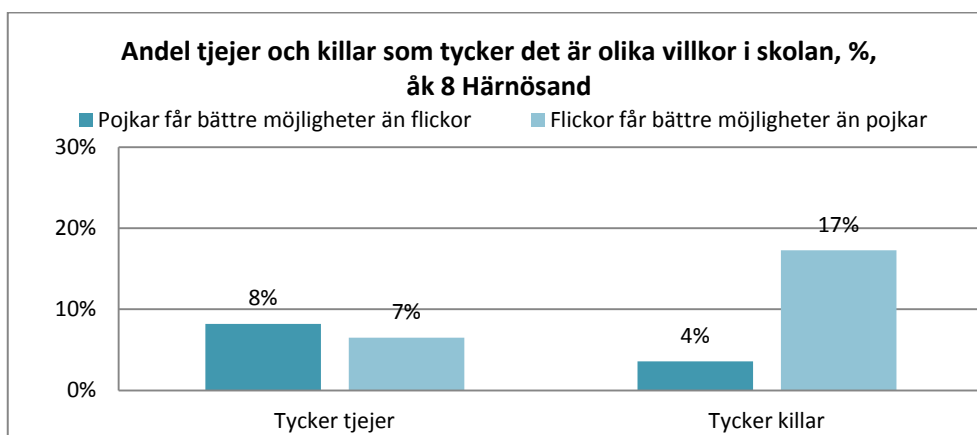
För att göra denna analys på skolnivå har vi satt gränsen *minst 60 enkätsvar* från skolan. Vi tittar alltså bara på de större skolorna för att se de mer lokala förhållandena när det gäller *lika villkor*. Detta för att resultaten ska vara någorlunda stabila och inte bara spegla tillfälligheter.

Illustration 8.3

Vi ser t.ex. att 16 % av tjejerna tyckte att pojkar får bättre möjligheter än flickor.

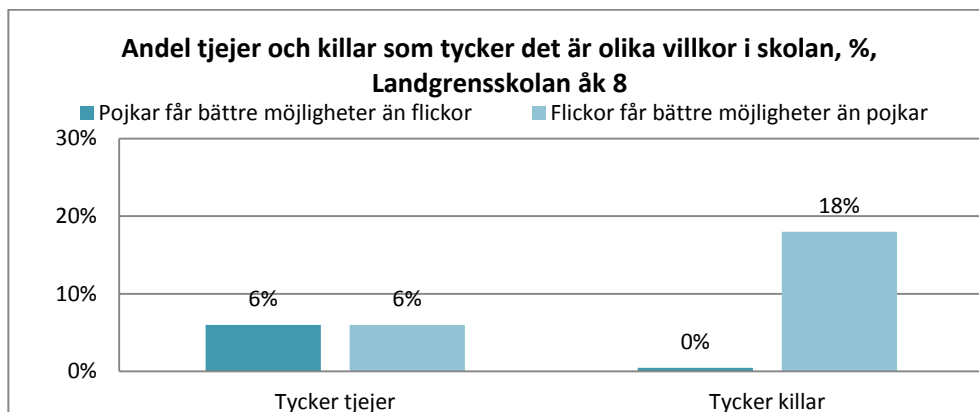
Illustration 8.4

Här ser vi t.ex. att 17 % av killarna tyckte att flickor får bättre möjligheter än pojkar.

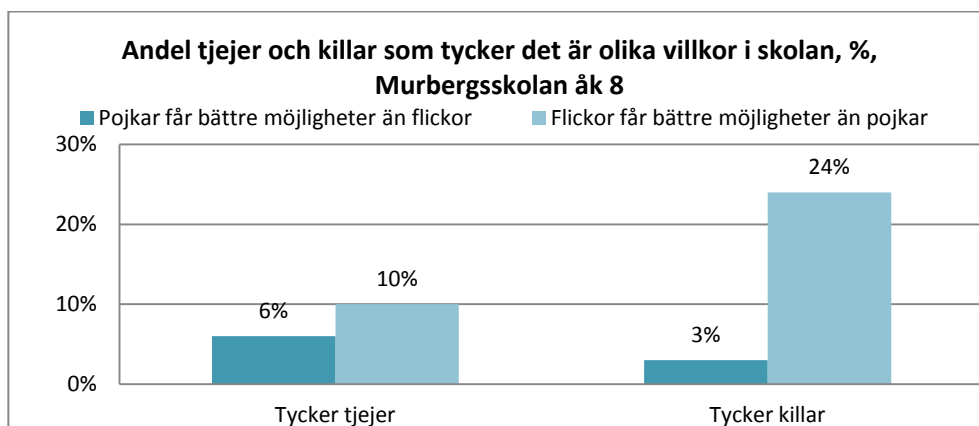
På Landgrensskolan och Murbergsskolan är det 6 % av tjejerna som tycker att pojkar får bättre möjligheter än flickor medan det är tre respektive fyra gånger så många killar på dessa skolor som tycker att flickor får det (illustration 8.5 och 8.6). Uttryckt i procent är det 18 % respektive 24 %. Anledningen till att procenttalen är stora i förhållande till hela kommunens år 8, som vi sett i illustration 4, är att en del mindre skolor inte redovisas och uppenbarligen svarar för den skillnaden. Där är det alltså en mindre del av killarna som påstår att tjejerna får bättre möjligheter.

Illustration 8.5

Här ser vi t.ex. att 18% av killarna tyckte att flickor får bättre möjligheter än flickor.

Illustration 8.6

Vi ser t.ex. att 6 % av tjejerna tyckte att pojkar får bättre möjligheter än flickor.

Sammanfattning lika villkor

Vi har sett att det är ganska många i Härnösands gymnasieskola år 2 som har synpunkter när det gäller lika eller olika villkor mellan könen i skolan, även om en hel del killar svarar att *pojkar gynnas* samtidigt som andra svarar att *flickor gynnas*. Vi kan inte reda ut om detta är olika åsikter om samma förhållande eller om det kan vara på ena sättet i vissa program eller klasser och annorlunda i andra. Men i åk 8 verkar det vara ett mer entydigt besked från ganska många killar; att i Härnösand i stort liksom på de två största skolorna är det ett ganska stort antal killar som har uppfattningen att tjejer får bättre förutsättningar än killar. Ett annat faktum är att ungefär lika många tjejer tycker att *flickor gynnas mer än pojkar* som det motsatta. Det är t.ex. betydligt mer än i hela länets högstadiundersökning, där 9 % av tjejerna och bara 5 % av killarna svarar detta.

Elevernas inflytande i skolan

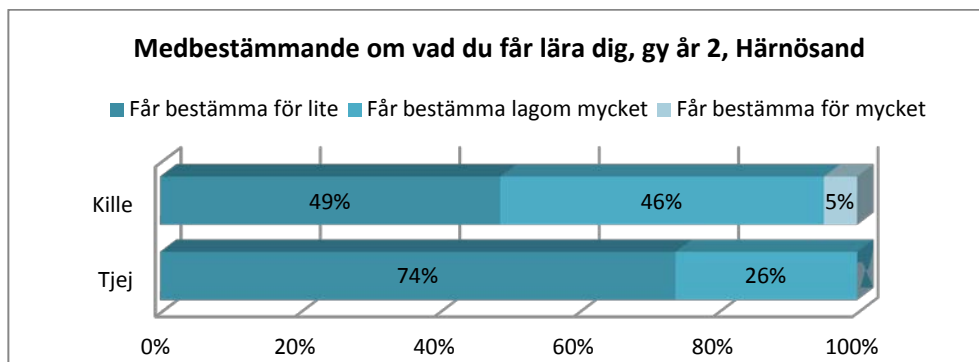
Många elever blir motiverade i skolarbetet av att de får ha inflytande över vad och hur de ska lära sig mm. medan andra kanske inte vill eller inte har förmågan att avgöra sådant, utan kanske hellre överlåter detta till skolan eller läraren. En del frågor om elevers inflytande kan gälla individuella processer i skolan, andra kan gälla kollektiva processer. Man kanske också kan säga att det i skolan kan behövas en jämvikt mellan rutiner och flexibilitet, mellan obligatoriskt och valbart. När det gäller arbetsformer är individuella lärostilar kanske också ett relevant begrepp i frågan om inflytande.

I enkäten har ungdomarna svarat på frågor om hur mycket de som elev VILL respektive FÅR vara med och bestämma om följande områden: *vad de får lära sig* och *hur, skolmiljön, läxorna, proven, schemat* mm. Här redovisar vi svaren på frågorna om VAD och HUR de får lära sig det som skolan handlar om. De som gett samma svar på hur mycket de VILL som på hur mycket de FÅR vara med och bestämma i en fråga, har vi redovisat som att *de får bestämma lagom mycket*. Då kan det vara så att några av dessa på båda frågorna svarat *väldigt mycket* medan andra på båda svarat *ganska lite* osv.

Resultaten för kommunen visar att det är ganska stor skillnad mellan andelen tjejer och andelen killar som svarade på visst sätt på frågorna om medbestämmande i gymnasieskolan. Detta är annorlunda för Härnösand jämfört med övriga kommuner och då också jämfört med länet. När det gäller hur stor andel av tjejer och killar som får bestämma för lite eller hur stor andel som får bestämma lagom mycket, är det ca dubbelt så stora skillnader mellan könen i Härnösand jämfört med resten av länet.

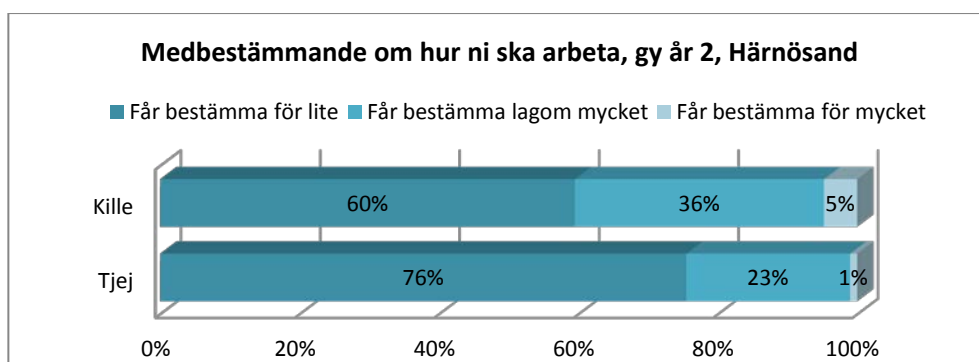
I stället är det mycket liten skillnad mellan könen i åk 8 (illustration 8.7 – 8.10). När det gäller medbestämmande om vad man får lära sig är i det lite mindre än hälften, 46 % av killarna men bara 26 % av tjejerna i gymnasiet som svarar att de FÅR bestämma i samma utsträckning som de VILL (illustration 8.7). Men bland både tjejer och killar i åk 8 är det ca 40 % som svarar detta (illustration 8.9).

Illustration 8.7

Vi ser t.ex. att ca $\frac{3}{4}$ av tjejerna (74 %) i kommunens gymnasium år 2, svarar att de får bestämma för lite över vad de får lära sig i skolan. Ungefär hälften av killarna tycker likadant.

Illustration 8.8

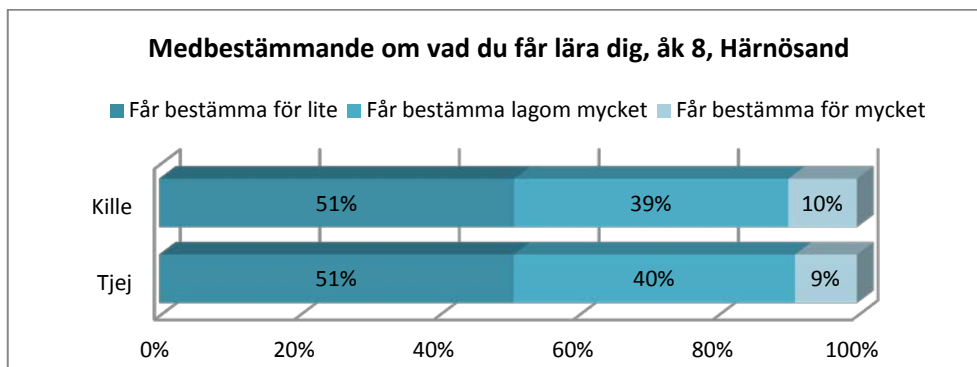

Det är 36 % av killarna och 23 % av tjejerna som svarar att de får bestämma *lagom mycket*. Några av dessa svarade att de **FÅR** bestämma *ganska lite* och likaså att de **VILL** bestämma *ganska lite*, andra svarar att de både **FÅR** och **VILL** bestämma *ganska mycket, väldigt mycket* osv. Alltså det är de som får bestämma så mycket som de vill om detta.

För högstadieungdomarna visar analysen att ca 10 till 15 % svarar att de får bestämma mer än de skulle vilja. Av gymnasisterna är denna andel bara 0 till 5 %. Kanske det finns risk för överkrav på en del elever i åk 8 som skulle behöva ha en tydligare struktur att förhålla sig till.

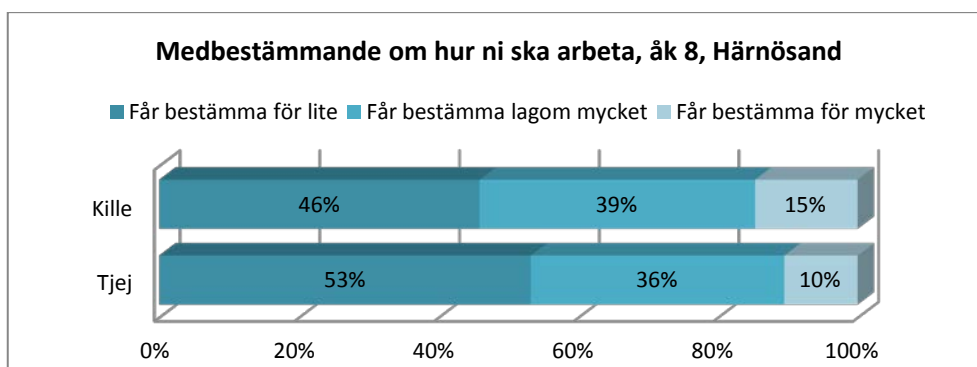
Det är i kommunen helt olika hur stor skillnad i andelar det är mellan könen, när vi jämför de äldre med de yngre. På högstadiet är det ju nästan ingen skillnad mellan hur tjejer och killar svarar (illustration 8.9 och 8.10). Anledningen till den skillnaden mellan åldrarna är svår att gissa, men det borde gå att studera fenomenet djupare om man kombinerar analysen med några andra variabler. Vi har dock inte haft möjlighet att gå längre med analysen i denna rapport.

Illustration 8.9

Nästan precis hälften av killarna och tjejerna tycker att de får bestämma för lite om vad de får lära sig i skolan i åk 8.

Illustration 8.10

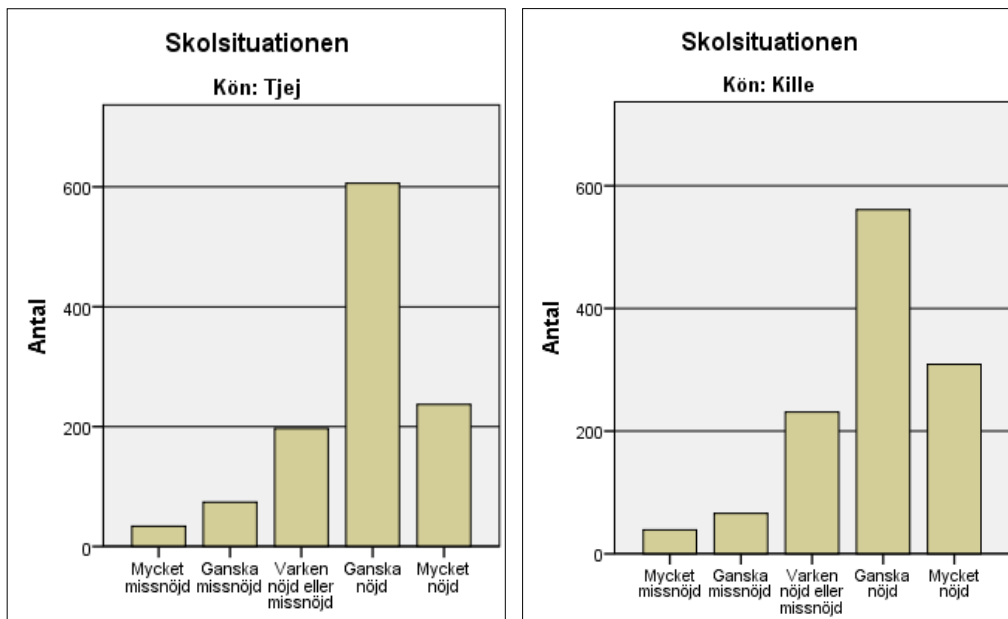
Här ser vi t.ex. att 10 % av tjejerna och 15 % av killarna svarade att de fick bestämma mer än de ville om arbetsformerna i skolan (åk 8).

Vad påverkar nöjdhet med skolsituationen?

Analyserna i det här avsnittet handlar om hur ungdomarna svarat på frågor om hur bra eller dåligt de tycker om vissa funktioner eller processer på skolan, och vilka av dessa som spelar roll för hur nöjda de är med sin allmänna skolsituation. Funktionerna och processerna som prövats är *undervisningen, lärarna, möjligheten till extra hjälp, tillgången till datorer, skolhälsovården, skolbiblioteket, skolmiljön* och *skolmaten*. Analyserna, som gjorts var för sig för tjejer och killar, visar vilket som spelar större respektive mindre roll för dem när det gäller hur de ser på sin skolsituation. Gymnasieskolan med hela länet sammanslaget analyseras för sig och åk 7-9, hela länet, för sig. Anledningen till att vi slår ihop kommunerna och studerar data för länet för att analysera svaren på frågan om skolsituation, är att vi utgår från att sambandsmönstren och mekanismerna som skapar sambanden är ganska generella bland ungdomarna och att vi då kan utnyttja det större underlaget

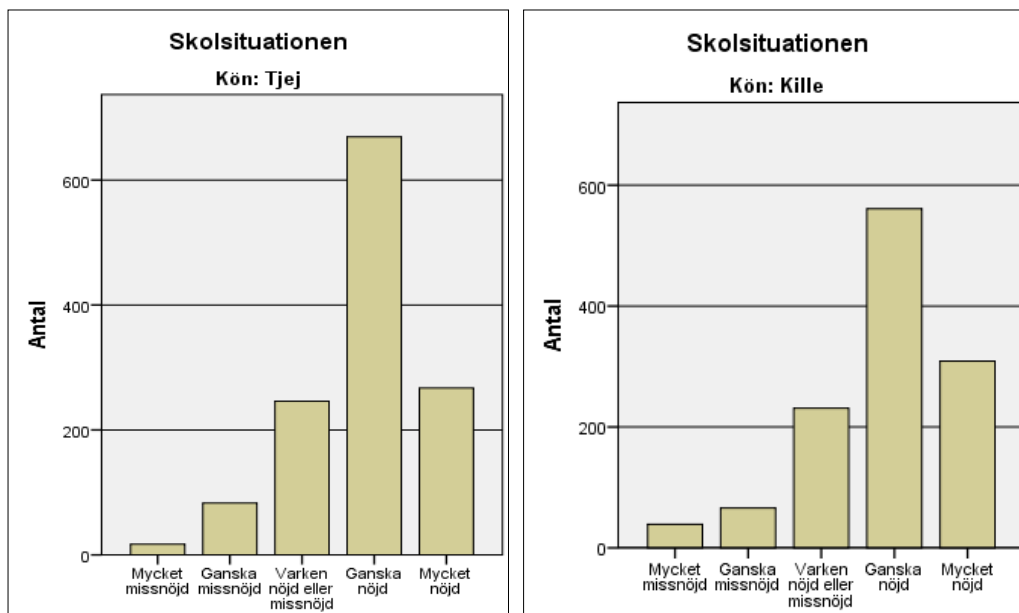
för att få mer stabila resultat som inte är så känsliga för tillfälligheter och slump.

Illustration 8.11: Elevernas bedömning av sin skolsituation. Gy år 1-3, länet

Vi ser t.ex. att drygt 600 tjejer i gymnasiet år 1-3 i länet, något fler än killarna, svarar att de är *ganska nöjda* med skolsituationen medan något färre tjejer än killar svarar att de är *mycket nöjda*.

Illustration 8.12: Elevernas bedömning av sin skolsituation. Åk 7-9, länet

Bland högstadiungdomarna i länet ser vi samma mönster som i föregående diagram, dvs. att bland killarna är det fler än bland tjejerna som svarar att de är *mycket nöjda* med sin skolsituation.

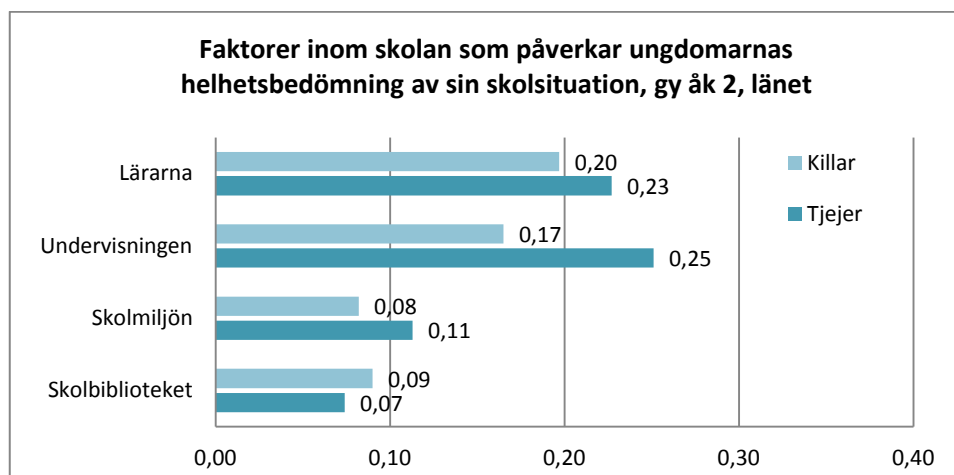
Illustration 8.11 visar hur svaren på frågan om skolsituationen fördelar sig över den femgradiga skalan bland gymnasieskolans elever. Fördelningen i åk 7-9 var snarlik (illustration 8.12). I båda fallen var det något högre andel bland tjejer än killar som svarade *ganska nöjd* och något högre andel bland killar som svarade antingen *varken nöjd eller missnöjd* eller *mycket nöjd*.

Det vi nu också analyserat är vilka funktioner och processer – vi kan kalla dem *faktorer* – i skolan som bidrar till att en del svarar att de är missnöjda och andra att de är nöjda med sin situation. För gymnasieungdomarna var det samma faktorer som spelade roll för tjejer och killar, medan detta i åk 7-9 skiljde till en del mellan könen.

Resultatet av analysen av hur faktorerna spelar roll för elevernas skolsituation visas i illustration 8.13 och 8.14. Diagrammen ska tolkas så att längden på en stapel i diagrammet visar hur stark påverkan just den faktorn har. Mer precis uttryckt: *hur mycket högre* (eller lägre) i medeltal *nöjdheten med skolsituationen* är för dem som svarar ett skalsteg högre (eller lägre) på den faktor som stapeln avser. Då är det förutsatt att svaren på övriga faktorer är lika. Faktorernas effekter på *nöjdhet med skolsituationen* är uppskattningar med en viss felmarginal, som kan vara olika för de olika faktorerna.

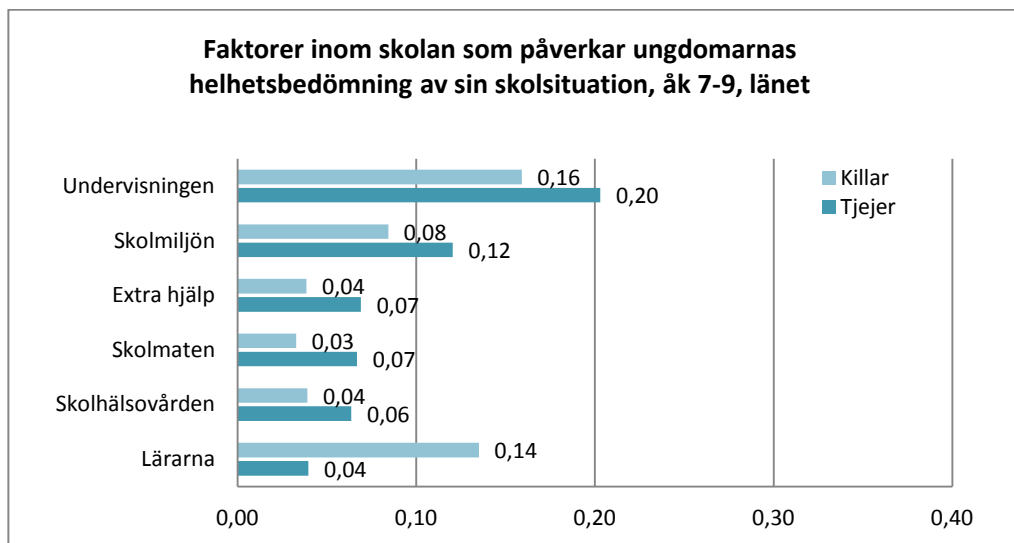
Tolkningsexempel som förtydligar vad effekterna betyder finns i anslutning till diagrammen här nedanför.

Illustration 8.13:

Tjejernas värde för faktorn *lärarna* är 0,23, vilket kan tolkas så att de som svarar ett steg högre på den femgradiga skalan om lärarna men samma på övriga faktorer, i genomsnitt svarar 0,23 högre på frågan om skolsituationen. Detta gäller för gymnasiet, hela länet sammantaget.

Illustration 8.14:

För åk 7-9 i länet ser vi t.ex. att killarnas värde för faktorn *undervisningen* är 0,16, vilket kan tolkas så att de som svarar ett steg högre på den femgradiga skalan om undervisningen men samma på övriga faktorer, i genomsnitt svarar 0,16 högre på frågan om skolsituationen. Detta gäller åk 7-9, hela länet sammantaget.

Analysen av gymnasieungdomarnas svar om deras skolsituation och svarens samband med faktorer i skolan, visar att fyra faktorer har statistiskt säkerställd effekt på skolsituationen: *lärarna*, *undervisningen*, *skolmiljön* och *skolbiblioteket*. Samma faktorer framträder i analysen för tjejer som för killar. Lärarna och undervisningen spelar störst roll, och den skillnad vi ser mellan tjejer och killar är att faktorn *undervisning* har betydligt större effekt på nöjdheten med skolsituationen för tjejer än för killar. En möjlig tolkning av detta kan vara att en del tjejer och killar lägger olika betydelse i vad de menar med skolsituationen, på det sättet att fler tjejer än killar huvudsakligen tänker på skolresultat eller -prestationer, medan fler killar än tjejer lägger in andra saker i begreppet skolsituation. Om det vore på det sättet skulle det förklara skillnaden i undervisningens betydelse mellan tjejer och killar. En annan möjlig tolkning får vi om vi lägger fokus på undervisningen i stället för skolsituationen. Då skulle en hypotes kunna vara att påverkan av *undervisning* beror på hur väl undervisningen passar en elevs behov. Och om den är utformad så att den passar fler av tjejerna än av killarna, skulle det också kunna ge det resultat som analysen visar.

Vi måste betona att det ovanstående bara är tolkningshypoteser, och det skulle behövas särskild för att reda ut detta med större grad av säkerhet. Bland annat kan ytterligare faktorer behöva vara med i analysen. Men skälet till att ta upp diskussionen är frågor om orsaker till de genomsnittliga betygsskillnader som finns mellan tjejer och killar i skolan – tjejer i genomsnitt har högre betyg än killar i de flesta ämnen - och som gjorts tydlig i och med betygsstatistik under de senaste ca 25 åren.

Sambandsmönstret ser lite annorlunda ut i högstadiet jämfört med gymnasiet. När det gäller resultaten om samband mellan olika faktorer och *nöjdhet med skolsituationen* bland högstadieungdomarna i länet, spelar liksom för gymnasiet *undervisningen, lärarna* och *skolmiljön* en stor roll. Men vad de tycker om skolbiblioteket har inte en statistiskt säkerställd påverkan på hur de svarat om skolsituationen. *Extra hjälp, skolmaten* och *skolhälsovården* har säkerställd effekt bara för tjejerna och *lärarna* bara för killarna.

Om killarna tycker lärarna är bra eller dåliga har en betydande effekt på hur nöjda de är med skolsituationen. Det är ju som väntat. Men att detta inte gäller för tjejerna på högstadiet är svårt att förklara. Här har vi inte ens förslag till tolkningar.

Diskussion

Svensk skola står idag inför stora utmaningar. I regeringens strategi för ungdomspolitik³² skriver de:

”Regeringen kan identifiera flera viktiga utmaningar för svensk skola. Den viktigaste utmaningen handlar om resultaten, som behöver förbättras i både grund- och gymnasieskolan. ... Det finns vissa systematiska skillnader i skolresultat på nationell nivå. Elever vars föräldrar är högutbildade har högre betygsgenomsnitt än elever som har föräldrar med lägre utbildningsnivå. Flickor har genomsnittligt högre betyg än pojkar. En... annan viktig utmaning är att skapa en skola där alla elever kan känna trygghet och studiero. Skolan måste tydligt ta ställning för de mänskliga rättigheterna och för de demokratiska värden som ligger till grund för vårt samhälle. Även om de flesta skolor präglas av ett bra arbetsklimat för elever och lärare, visar uppföljningen av ungas levnadsvillkor att många elever upplever mobbning och hot i skolan. Skolan måste upplevas som en trygg plats för barn och unga och vara en plats där alla ges lika möjligheter.”

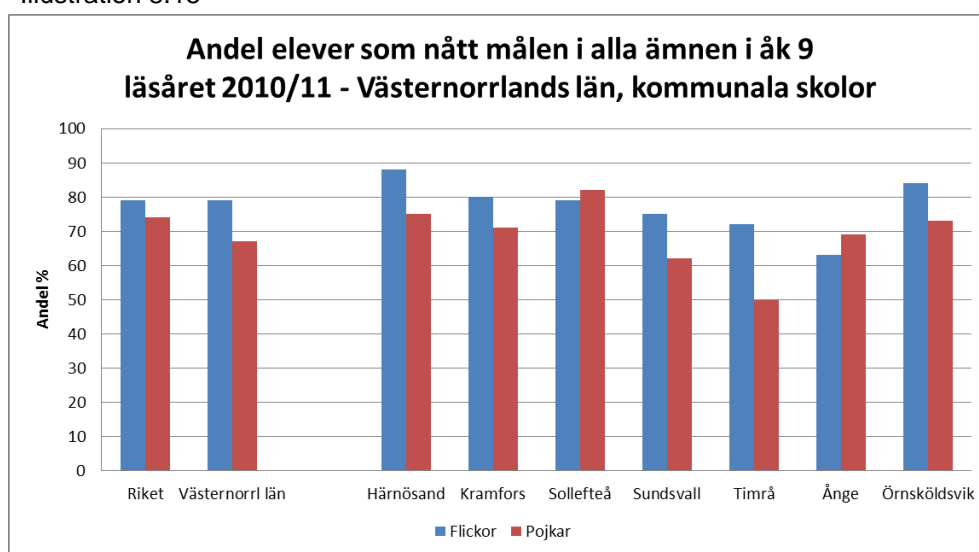
Mycket av det regeringen skriver bekräftas av andra studier. ”Var fjärde elev har inte avslutat sina gymnasiestudier efter fyra år på gymnasiet. Psy-

³² Regeringen, Skr 2009/2010:53, sid 38

kisk ohälsa och mobbing leder allt för ofta till skolavhopp. För dessa unga väntar en lång väg in mot arbetsmarknaden”³³. I en internationell studie gjord av Kairos Future³⁴ svarade 43 procent av ungdomarna att deras högsta önskan för framtiden var att få någonstans bra att bo och ett jobb. 44 procent av ungdomarna i Sverige oroar sig för att inte få ett jobb. Skolans arbete blir en viktig faktor att studera i detta.

Det finns oroande resultat i länet gällande skolresultat. Enligt siffror från Skolinspektionen³⁵ är andelen pojkar som når slutbetyg i alla ämnen i årskurs nio i Västernorrland oroväckande lågt. Vi börjar se utvecklingen av en könssegregerad skola som systematiskt missgynnar pojkar.

Illustration 8.15

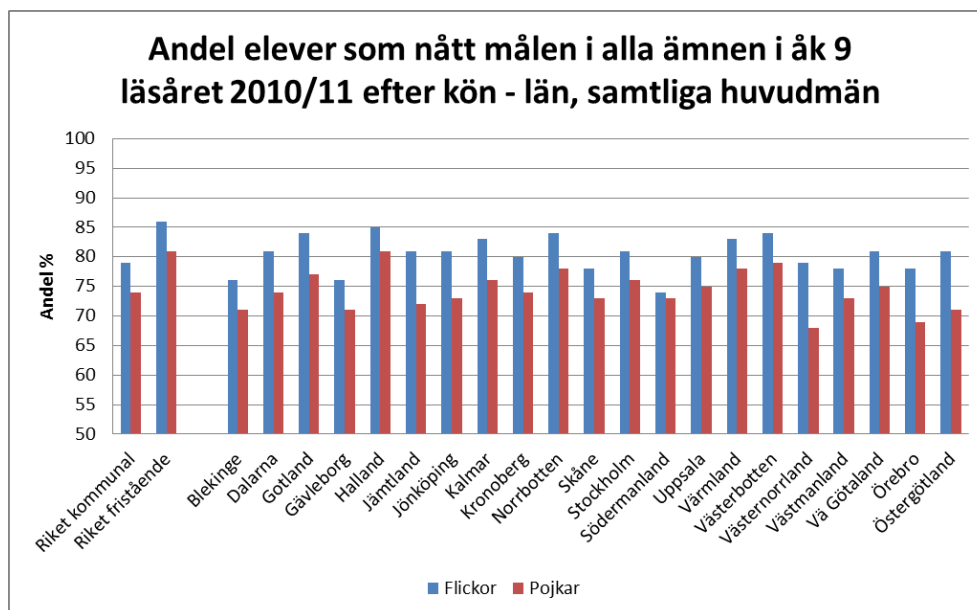
Jämförs detta material med rikssiffror framstår Västernorrland som det län med den lägsta andelen pojkar som klarar målen i alla ämnen i årskurs nio läsåret 2010/2011. En uppenbar slutsats är att skolans verksamhet måste analyseras. Frågan är vad som kan göras.

³³ Ungdomsstyrelsen, 2013

³⁴ Kairos Future, Global Youth, 2013

³⁵ Skolinspektionen, Region norr, power-pointpresentation, 2013

Illustration 8.16

En person som försökt peka på förtjänster och brister i skolans arbete är en för tillfället mycket refererad och uppmärksammad australiensisk vetenskapsman – John Hattie. Hans böcker³⁶ är spännande att läsa. Vad Hattie gjort är metaanalyser av befintlig forskning ur vilken han försökt dra generella slutsatser. Hattie är en seriös och engagerad forskare på skolområdet. Hans böcker har tolkats som att vi skall lära oss rätt sätt att undervisa genom effektmätningar och Lesson studies av olika slag. Med detta avses att det viktiga är a) vad vi kan mäta att elever lär sig och b) hur man kan planera sin undervisning på bästa sätt. En kritisk granskning av hans slutsatser föranleder oss dock att ställa frågan om han inte uteslutit betydelsefulla faktorer av betydelse för undervisningen. Kan inte ett lika viktigt vetenskapligt förhållningssätt vara att utgå från de problem man som professionell lärare

³⁶ Hattie, J; Visible learning, Routledge 2009. Hattie, J; Visible learning for teachers, Routledge 2012

möter och därmed fokusera de erfarenheter som den praxisnära didaktiska forskningen ger?

John Hattie skriver själv i en av sina böcker att denna inte handlar om att ge en nyanserad och detaljerad bild av vad som händer i klassrummet på grundval av kvalitativa studier, inte heller att återge kritiska diskussioner om klass, fattigdom, familjers resurser och hälsa och hur detta influerar skolan. Samtliga dessa punkter är, menar vi, viktiga för en analys om skolans funktionssätt och resultat. Hatties böcker handlar istället mycket om att kvantifiera ett antal påverkansfaktors resultat på elevers studieprestationer. Men skall alltid dessa beaktas i pedagogisk praxis? Professor Ingrid Carlgren har i ett inlägg om detta t ex konstaterat att Hattie visat att 'minskad ångslan' har stor effekt på skolresultaten. Framförallt rör denna ångslan prov och matematik. Borde då inte en rationell slutsats för att nå bästa effekt i vårt skolsystem vara att prov och matematik tas bort från skolan?

Diane Rawitch är en amerikansk forskare med annan utgångspunkt än Hattie. Hon skrev år 2010³⁷ boken "The Death and Life of the Great American School System", med undertiteln "How Testing and Choice are Undermining Education". Här argumenterar hon för att en skola på vetenskaplig grund behöver en vision om vad god undervisning är. Hon menar att det väsentliga är kvaliteten i kursplanerna/styrdokumentet – dvs. vad undervisningen skall fokusera. Vad vi inte behöver, enligt Rawitch, är a) fortsatta omorganiseringar /förändringar, b) att lärares professionalitet ersätts med management och administrativ styrning, c) att undervisningsinnehåll reduceras till några få ämnen, d) ett alltför ensidigt fokus på effektmätningar, e) att vi tappar skolornas kontakt med lokalsamhället, f) att vi får en segregerad skola, g) ett alltför dominerande perspektiv på skolor som företagsamhet istället för allmännyttan samt h) att vi bortser från att fattigdom påverkar barnens möjlighet att lära.

Vi menar att Rawitch argumentation är viktig att lyfta fram tillsammans Hatties analys. Till detta kan läggas Hatties betoning av att det viktiga för skolans resultat inte primärt är effektmätningar, utan att där finns många

³⁷ Rawitch, D; The Death and Life of the Great American School System, Basic Books, 2010

motiverade och engagerade goda lärare. Den slutsats vi drar är att de frågor som Hattie och Rawitch väcker rimligen är viktiga för utvecklingen av den lokala ungdomspolitiken. I alla fall om vi lyssnar på ungdomarna. Skolan var en fråga som prioriterades högt på listan över områden de önskade att kommunen skulle satsa på.

HÄLSA

Förhållanden under barn- och ungdomsåren har stor betydelse för både den psykiska och fysiska hälsan under hela livet (Folkhälsoinstitutet 2013)³⁸. De flesta svenska tonåringar, både flickor och pojkar, upplever att de har god hälsa, såväl psykiskt som fysiskt (Hagquist 2008³⁹; SNIPH 2011⁴⁰).

Inledning

Samtidigt som majoriteten av ungdomarna har god hälsa, kan man sedan 20 år tillbaka i tiden se en stadig ökning av psykosomatiska symptom bland ungdomar.

Sedan mitten på 1980-talet har risken för psykisk ohälsa bland pojkar i nionde klass fördubblats. För flickor i årskurs sju har risken för psykisk ohälsa fördubblats under samma period (Hagquist 2010)⁴¹. Psykosomatiska symptom som ökat bland ungdomarna är bland annat oro, nedstämdhet, sömnbesvär, trötthet, huvudvärk och stressrelaterade besvär. Den oroande utvecklingen kan ses bland annat genom att ett ökat antal unga vårdas på sjukhus för depression (Folkhälsoinstitutet 2012). Liknande mönster, med ökande psykosomatisk ohälsa bland tonåringar, kan ses i flera andra jämförbara länder i västvärlden (Ravens-Sieberer 2009)⁴². Trots forskning på området finns liten kunskap om varför den psykosomatiska ohälsan bland ton-

³⁸ Folkhälsoinstitutet (2013) Barn och Ungas hälsa. <http://www.fhi.se/Vart-uppdrag/Barns-och-ungas-halsa/> 20130618

³⁹ Hagquist, C (2008) Psychometric properties of the PsychoSomatic Problems Scale: A Rasch analysis on adolescent data. *Social Indicator Research* 86: 511-523

⁴⁰ SNIPH. (2011) Svenska skolbarns hälsovanor 2009/10. SNIPH, Östersund

⁴¹ Hagquist, C (2010) Discrepant trends in mental health complaints among younger and older adolescents in Sweden: An analysis of WHO data 1985-2005. *Journal of Adolescent Health* 46: 258-264

⁴² Ravens-Sieberer U, Torsheim T, Hetland J et al. (2009) Subjective health, symptom load and quality of life of children and adolescents in Europe. *International Journal of Public Health* 54:151-159

åringar ökar. Någon egentlig förklaring till skillnaden mellan pojkar och flickor har hittills inte gått att fastställa (Angold & Costello 2006)⁴³.

Den fysiska hälsan beskrivs ofta med hjälp av indikatorer som belyser övervikt och fetma, motion, stillasittande fritid, kostvanor, samt konsumtion av tobak, alkohol och narkotika. De flesta av dessa indikatorer beskriver levnadsvanor snarare än hälsa, vilket kan motiveras med att levnadsvanor under barn- och ungdomsåren har stor betydelse för hälsan under hela livet. Fysisk aktivitet är tillsammans med hälsosam kost grundpelarna för bra folkhälsa medan fysisk inaktivitet, stillasittande, ökar risken för att drabbas av en rad olika sjukdomar som hjärt-kärlsjukdomar och diabetes (WHO 2011). I Sverige har under det senaste decenniet enkäter administrerats till ett mycket stort antal ungdomar i högstadie- och gymnasieåldern och man har bl.a. kunnat konstatera att andelen killar och tjejer i dessa åldrar som redovisar att de har bra eller mycket bra hälsa har minskat. Frågor om motion, kostvanor, konsumtion av alkohol, narkotika och tobak har också ställts och besvarats. Denna rapport kommer att blicka tillbaka och definiera dessa variabler som indikatorer för att söka efter förklaringsgrunder till rapporteringen av försämrad hälsa.

Det är lätt hänt att man överdriver betydelsen av enstaka resultat ett enstaka år, i en enkät som Lupp. Men när man kan följa hur ungdomarna svarar på en viss fråga över tid, ser man trender som kan säga något om hur ungdomars hälsa förändras i vissa avseenden och som kan ge värdefull återkoppling till den kommunala politiska nivån. Lupp-enkäten innehåller ett stort antal frågor som fungerar som indikatorer på god eller dålig hälsa, och som dels kan ses som mätningar av upplevd hälsa, dels som indikatorer på orsaker till bra eller dålig hälsa.

Indikatorer för hälsa

Vi börjar med att redovisa ungdomarnas skattning av upplevd hälsa. Indikator för hur bra ungdomarna upplever att de mår får vara andelen som svarar

⁴³ Angold, A., & Costello, E. J. (2006). Puberty and Depression. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 15(4), 919-937.

”mycket bra” – högsta skattningen av fem alternativ – på frågan om hur de bedömer sin hälsa, sett över det senaste halvåret. Men i debatten talas mycket om att ungdomarna mår allt sämre och särskilt att tjejerna mår dåligt i dessa åldrar. Därför redovisar vi också en indikator för hur vanligt det är bland ungdomarna att de bedömer att de inte mår bra, som skapats av hur stor andel som svarat att de bedömer sin hälsa som *mycket dålig*, *ganska dålig* eller ”*varken eller*”/”*någorlunda*”.

Vi ser att mycket färre killar i Härnösand, både i gymnasieåldern och i åk 8, nu rapporterar att de uppskattar sin hälsa som *mycket bra* jämfört med 2009 och 2006. Den stora skillnaden har skett mellan 2009 och 2012 då andelen gymnasiekillar som svarade *mycket bra* sjönk från över 40 % till 27 %. I åk 8 sjönk motsvarande andel för killarna från över 50 % till 40 %. Tjejerna har över tid haft betydligt lägre andelar som mått *mycket bra*, och andelen bland gymnasietjejerna är nu så låg som 19 %. Motsvarande andel av tjejerna i åk 8 är nu 35 % efter en viss uppgång sedan 2009 och klart högre än i länet som helhet, där andelen bara är 27 %. (Illustration 9.1 och 9.2.)

Nu till ungdomarna som bedömer att de *inte* mår bra. Den andelen bland killar i Härnösand har hållit sig ganska stabil på ca 20-25 % bland gymnasisterna och 14-20 % i åk 8 från 2006 till 2012. Bland tjejerna däremot har motsvarande andelar ökat från 21 till 36 % i gymnasiet år 2 och från 20 till 30 % i åk 8. (Illustration 9.1 och 9.2.) Om man ser på indikatorer som kan vara associerade med att inte må bra, är t.ex. stress och trötthet betydligt mindre vanligt bland killar än bland tjejer, både på gymnasiet och i åk 8, men inte ovanligt. Det innebär att det är väldigt vanligt att tjejer svarar att de är stressade åtminstone en gång per vecka, 73 % i gymnasiet, 58 % i åk 8. Andelen killar och tjejer, på gymnasiet och högstadiet, som rapporterar olika sömn- eller trötthetsproblem varierar en del, svårt att somna har ökat för både killar och tjejer, men när det gäller trötthet och dålig sömn är andelarna ungefär på samma nivå som de varit tidigare. (Illustration 9.1 och 9.2.)

Illustration 9.1: Hälsoindikatorer 1, Härnösand gym år 2,

	Kön	Åk 2 2012	Åk 2 2009	Åk 2 2006	Åk 2 Länet 2012
Hälsan är mycket bra	Tjej	19 %	22%	31 %	16 %
	Kille	27 %	44%	47 %	35 %
Hälsan är mycket dålig, ganska dålig eller "varken eller"	Tjej	36 %	28 %	21 %	35 %
	Kille	23 %	19 %	25 %	25 %
Huvudvärk - en gång i veckan el. oftare	Tjej	44 %	41 %	48 %	47 %
	Kille	22 %	30 %	30 %	24 %
Ont i magen - en gång i veckan el. oftare	Tjej	37 %	32 %	30 %	35 %
	Kille	20 %	21 %	21 %	16 %
Känt sig stressad - en gång i veckan el. oftare	Tjej	73 %	65 %	79 %	75 %
	Kille	45 %	44 %	49 %	43 %
Svårt att somna - en gång i veckan el. oftare	Tjej	55 %	34 %	48 %	53 %
	Kille	45 %	36 %	39 %	42 %
Trött - en gång i veckan el. oftare	Tjej	84 %	83 %	89 %	85 %
	Kille	71 %	78 %	75 %	73 %
Sovit dåligt - en gång i veckan el. oftare	Tjej	50 %	42 %	54 %	54 %
	Kille	45 %	45 %	43 %	43 %

Vi ser t.ex. att 2012 var det 27 % av gymnasiekillarna i kommunen som bedömde egna hälsan vara *mycket bra*. Tre år tidigare var den andelen 44 %. För tjejer är den andelen ännu lägre och hade sjunkit till 22 % redan 2009 och är nu nere i 19 %.

Illustration 9.2: Hälsoindikatorer 1, Härnösand åk 8

	Kön	Åk 8 2012	Åk 8 2009	Åk 7-9 2006	Åk 8 Länet 2012
Hälsan är mycket bra	Tjej	35 %	30 %	37 %	27 %
	Kille	41 %	52 %	52 %	39 %
Hälsan är mycket dålig, ganska dålig eller "varken eller"	Tjej	30 %	25 %	20 %	30 %
	Kille	19 %	21 %	14 %	19 %
Huvudvärk - en gång i veckan el. oftare	Tjej	39 %	42%	42%	46 %
	Kille	27 %	36 %	26 %	25 %
Ont i magen - en gång i veckan el. oftare	Tjej	26 %	35 %	28 %	34 %
	Kille	16 %	22 %	16 %	18 %
Känt sig stressad - en gång i veckan el. oftare	Tjej	58 %	71 %	60 %	68 %
	Kille	41 %	52 %	39 %	38 %
Svårt att somna - en gång i veckan el. oftare	Tjej	45 %	45 %	38 %	54 %
	Kille	39 %	37 %	33 %	37 %
Trött - en gång i veckan el. oftare	Tjej	76 %	88 %	79 %	81 %
	Kille	62 %	82 %	71 %	68 %
Sovit dåligt - en gång i veckan el. oftare	Tjej	40 %	45 %	39 %	50 %
	Kille	37 %	45 %	33 %	38 %

Vi ser t.ex. att andelen killar i åk 8 som bedömde hälsan som *mycket bra* sjönk från 52 % till 41 % mellan 2009 och 2012. För tjejerna steg i stället den andelen från 30 % till 35 % och är nu inte så långt ifrån killarnas andel som tidigare.

Man brukar säga att det är viktigt att äta regelbundna måltider för att må bra. Vi kan se i tabellerna över hur många procent av ungdomarna som svarar att de hoppar över måltider respektive tränar sig svettig minst en gång per vecka, att det bland gymnasister är en ganska bra trend. Allt färre hoppar nu

över frukosten ofta och mycket få slarvar med lunchen eller middagen. Andelen som tränar är stabilt hög, med bara en svag nedgång för killarna. Annars är det inga nämnvärda skillnader mellan könen bland gymnasisterna i dessa avseenden (illustration 9.3). Bland högstadieelever är situationen med måltider och träning ganska lik den bland gymnasisterna. Skillnaden är bara att färre av dessa yngre killar hoppar över frukosten (illustration 9.4). Annars är det inga säkra olikheter mellan åk 8 och gymnasiet år 2 när det gäller de här indikatorerna.

Illustration 9.3: Hälsoindikatorer 2, Härnösand *gy* år 2

	Kön	Åk 2 2012	Åk 2 2009	Åk 2 2006	Åk 2 Länet 2012
Hoppar över frukosten - flera gånger i veckan	Tjej	27 %	41 %	38 %	33 %
	Kille	36 %	41 %	45 %	35 %
Hoppar över lunchen - flera gånger i veckan	Tjej	9 %	12 %	12 %	14 %
	Kille	-	15 %	15 %	10 %
Hoppar över middag/kvällsmat - flera gånger i veckan	Tjej	7 %	-	-	6 %
	Kille	7 %	-	-	6 %
Tränar - en gång/vecka el. oftare	Tjej	81 %	74 %	81 %	75 %
	Kille	78 %	81 %	86 %	79 %

Tabellen visar bl.a. att andelen killar som hoppar över frukosten *flera gånger i veckan* sjunkit från 45 % 2006 till 36 % 2012.

Illustration 9.4: Hälsoindikatorer 2 åk 8

	Kön	Åk 8 2012	Åk 8 2009	Åk 7-9 2006	Åk 8 Länet 2012
Hoppar över frukosten - flera gånger i veckan	Tjej	26 %	26 %	25 %	31 %
	Kille	21 %	26 %	21 %	23 %
Hoppar över lunchen - flera gånger i veckan	Tjej	15 %	17 %	11 %	18 %
	Kille	10 %	11 %	12 %	13 %
Hoppar över middag/kvällsmat - flera gånger i veckan	Tjej	7 %	-	-	5 %
	Kille	-	-	-	4 %
Tränar - en gång/vecka el. oftare	Tjej	80 %	84 %	88 %	82 %
	Kille	83 %	89 %	88 %	87 %

Vi ser t.ex. att andelen tjejer i åk 8 som hoppar över frukosten *flera gånger i veckan* legat stadigt på 25 % till 26 % från 2006 till 2012.

Den tredje uppsättningen hälsoindikatorer som vi redovisar handlar om rökning och alkoholkonsumtion bland ungdomarna. Om vi börjar med att titta på tabellen för åk 8 (illustration 9.6 ser vi att det inte är många av ungdomarna som röker, snusar eller dricker öl. Men det kan vara värt att lägga märke till att 13 % av tjejerna i åk 8 dricker starköl/cider eller starkare alkohol någon gång i månaden eller oftare. Någon ökande trend kan vi ändå inte påstå att detta innebär när vi jämför med 2006 och 2009.

Bland ungdomar som går i gymnasiets år 2 är det betydligt vanligare att röka eller dricka. Om man tittar efter trender från 2006 till 2012 kan man märka att andelen rökare bland killarna ökat från 24 % till 35 % medan den för tjejerna legat ungefär stilla. Snusning har minskat marginellt bland tjejer och möjligen ökat något bland killar. Att dricka starka drycker är ungefär lika vanligt bland killar och tjejer, och har inte ändrats nämnvärt sedan 2009 (illustration 9.5).

Illustration 9.5: Hälsoindikatorer 3, Härnösand *gy* år 2

	Kön	Åk 2 2012	Åk 2 2009	Åk 2 2006	Åk 2 Länet 2012
Röker - någon gång i månaden eller oftare	Tjej	21 %	26 %	23 %	25 %
	Kille	35 %	29 %	24 %	27 %
Snusar - någon gång i månaden eller oftare	Tjej	9 %	12 %	15 %	12 %
	Kille	32 %	27 %	29 %	26 %
Dricker folköl - någon gång i månaden eller oftare	Tjej	16 %	10 %	14 %	12 %
	Kille	19 %	24 %	26 %	24 %
Dricker starkt - någon gång i månaden eller oftare	Tjej	48 %	46 %	64 %	46 %
	Kille	44 %	49 %	55 %	44 %

Bland annat framgår det att andelen tjejer i gymnasiets år 2 som svarar att de snusar *någon gång i månaden eller oftare*, är nere på 9 %.

Illustration 9.6: Hälsoindikatorer 3, Härnösand *åk 8*

	Kön	Åk 8 2012	Åk 8 2009	Åk 7-9 2006	Åk 8 Länet 2012
Röker - någon gång i månaden eller oftare	Tjej	9 %	8 %	5 %	9 %
	Kille	5 %	13 %	5 %	7 %
Snusar - någon gång i månaden eller oftare	Tjej	-	4 %	7 %	-
	Kille	-	6 %	11 %	7 %
Dricker folköl - någon gång i månaden eller oftare	Tjej	7 %	4 %	6 %	4 %
	Kille	-	9 %	8 %	7 %
Dricker starkt - någon gång i månaden eller oftare	Tjej	13 %	8 %	16 %	10 %
	Kille	-	9 %	15 %	8 %

Vi ser t.ex. att andelen killar i åk 8 som svarar att de dricker starka alkoholdrycker är nere på så få procent att det inte skrivs ut i tabellen.

Hälsoindikatorer sammanfattning

Ungdomarnas bedömning av den egna hälsan har haft en negativ trend under flera år, men för killarna har indikatorerna försämrats nyligen, under 2010-2012, medan tjejerna haft den starkaste nedgången redan under 2007-2009. Dessutom har försämringen för flickor som grupp skett från en redan lägre nivå än killarnas. När det gäller indikatorerna om tobaks- och alkoholkonsumtion samt kost och motion är trenderna oftast neutrala eller positiva och de negativa trender som finns indikerar att rökning ökat bland gymnasiekillar och att motion/träning minskat något för ungdomar i åk 8 och killar

i gymnasiet år 2 i kommunen. Men dessa förändringar är inte alarmerande och det går knappast att relatera dem till den fallande trenden i bedömningarna av den egna hälsan.

Kvar är att i enkätsvaren i hälsoområdet se efter om indikatorerna om stress- eller sömnrelaterade indikatorer kan förklara den nedåtgående trenden i hur ungdomarna bedömer sin hälsa. De enda av dessa indikatorer (illustration 9.1 och 9.2) som ökat markant under 2006 till 2012 är *svårt att somna*. Ökningen kan ses för både killar och tjejer och dessutom i både gymnasiet år 2 och grundskolans åk 8.

För att få en noggrannare kontroll av vilka variabler i data som samvarierar med hälsobedömningen, har vi undersökt sambandsmått i samlade data för länet 2012 för de variabler som finns i våra indikatorer. De s.k. korrelationer vi då mätte upp visade sig bekräfta att indikatorer om kostvanor samt tobaks- och alkoholkonsumtion inte samvarierade nämnvärt med svaren på hälsofrågan. Det gjorde däremot *svårt att somna*, *ont i magen* och *tränar sig svettig*. Variabeln *svårt att somna* var som väntat också kraftigt korrelerad med *sovit dåligt*.

På det sätt som hälsofrågan är ställd i den här enkäten verkar det alltså som att kost-, rök- och alkoholvanors inverkan inte har genomslag i svaren. Kanske det kan bero på att en sådan inverkan till en del är långsiktig, så att den inte visar sig förrän senare i livet.

När det gäller området hälsa har våra preliminära analyser visat att det finns en variabel som har ett närmast förbluffande genomslag på många variabler som gäller hälsa. Det har framkommit i en del studier att ungdomar som har föräldrar som inte tillåter dem att dricka alkohol, också dricker i genomsnitt mindre och mer sällan än ungdomar vars föräldrar tillåter dem dricka. I luppenkäten finns svarsalternativet ”vet inte” på frågan om föräldrarna tillåter detta eller inte. Vi kan alltså dela in ungdomarna i tre kategorier efter vad de svarat på frågan om hur föräldrarna ställer sig till deras eventuella bruk av alkohol. Det som är överraskande är att denna kategorisering verkar kunna förklara mycket mer än ungdomarnas alkoholvanor. Så vi har en hypotes att kategoriseringen bara är en indikator som samvarierar med en mer djupgående skillnad som kan ha med föräldrarnas förhållningssätt eller kanske till och med deras tillhörighet i samhällsklasser att göra.

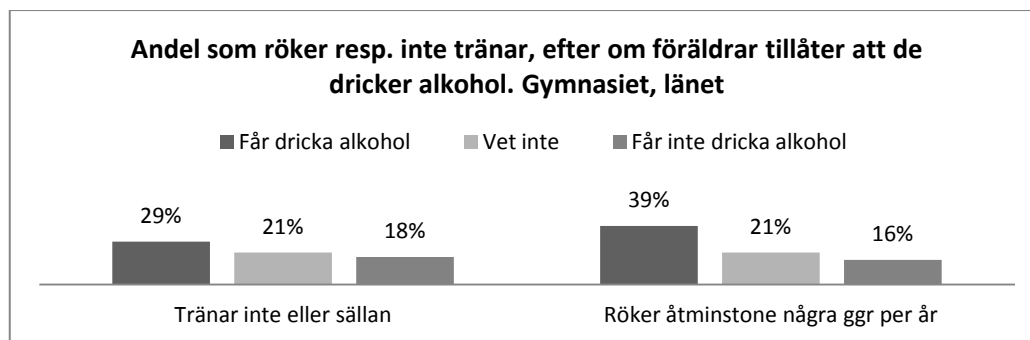
Först ger vi två exempel som vi illustrerar så att det blir tydligt hur skillnaderna i någon mån kan förklaras av hur ungdomarna svarar på frågan om de får dricka alkohol för sina föräldrar. Det ena exemplet visar att andelen ungdomar *som inte tränar* är större bland dem som har föräldrarnas tillåtelse att dricka alkohol. Och bland dem är det också mycket fler *som röker* än i den

motsatta kategorin. Dessa resultat för länet sammantaget beskrivs i illustration 9.7 och 9.8 här intill.

När det gäller stress, trötthets- och kostindikatorerna syns samband mellan hur ofta man har svårt att somna, sover dåligt, har huvudvärk eller hoppar över frukosten. Svaren på enkätens inledande frågor om hur nöjd man är med föräldra- och kompisrelationer, hälsa, ekonomi mm. visar en några fall också korrelationer med variabeln *får dricka alkohol för föräldrarna*. Det starkaste sambandet ser vi i svar på frågan om hur nöjda ungdomarna är med sin ekonomiska situation. Det som inte fick dricka alkohol var alltså i genomsnitt något mer nöjda med den ekonomiska situationen.

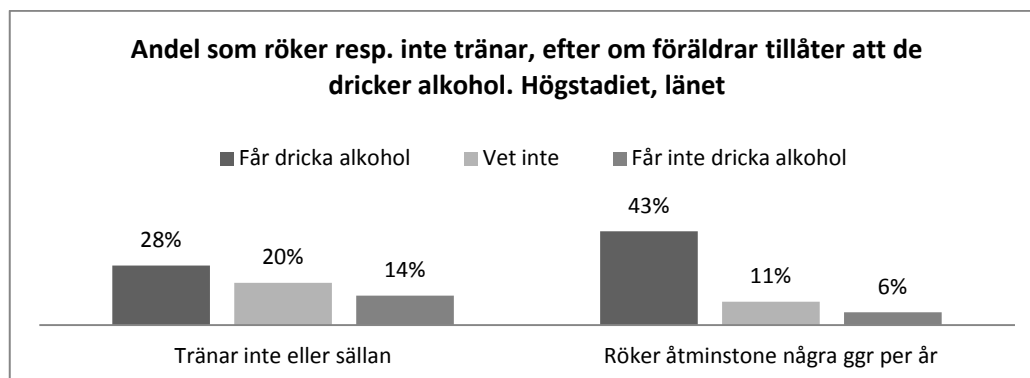
Att helt reda ut hur mekanismerna bakom dessa korrelationer fungerar ser ut att vara ett helt forskningsprojekt inom sociologi, och vi får sluta våra spekulationer här.

Illustration 9.7

Vi ser t.ex. för länets gymnasister att bland dem som svarar att de får dricka alkohol för sina föräldrar (mörka staplarna) är det 29 % som inte tränar och 39 % som röker några gånger per år. Bland dem som svarat att de inte får dricka alkohol för sina föräldrar är motsvarande andelar 18 % respektive 16 %.

Illustration 9.8

Här syns t.ex. att bland länets elever i åk 7-9 är det 28 % som inte tränar och 43 % som röker någon gång i månaden eller oftare, bland dem som svarat att de får dricka alkohol för sina föräldrar.

Diskussion

Resultatet från den här studien visar att ungdomarna inte har försämrat sitt beteende inom klassiska riskområden som kost, alkohol och tobak. När det gäller kostrutiner har istället flera ungdomar förbättrat sina vanor. Trots denna positiva utveckling upplever allt färre ungdomar att de har god hälsa. Psykosomatiska besvär är vanligt förekommande och i analysen av de olika hälsoindikatorerna framkom att ont i magen och svårigheter att somna var vanligt bland ungdomar som upplevde ohälsa.

Sömnpromblem och ont i magen är några av de första varningstecken på stress. Stress-symtom är en del av kroppens alarmsystem och behöver tas på allvar. Om stressen blir långvarig kan den leda till flera idag vanliga ohälsobesvär som högt blodtryck, huvudvärk och värk i axlar och nacke, hjärt- och kärlsjukdomar samt problem med magen (Vårdguiden 2013)⁴⁴. Det är därför alarmerande att ungefär hälften av ungdomarna känner sig stressade redan i årskurs åtta och att stressen breder ut sig allt mer när de kommer upp i gymnasiet.

Stress går både att förebygga och behandla. För att kunna förebygga behöver man veta vad som orsakar stressen. Ungdomar påverkas av sin omgivning. Många lever i en tillvaro som kan ge dem stress, med stressade föräldrar och en stressande skolmiljö. Andra orsaker kan vara att bli accepterad bland kamrater, uppfylla ideal som sprids i media, få höga betyg och komma in på rätt utbildning (Bris 2013)⁴⁵. Det viktigaste vid behandling av stress är att ta bort några av orsakerna till stressen. Detta kan vara svårt på egen hand, i synnerhet för ungdomar. Kuratorer och psykologer kan ge råd, stöd och behandling (Vårdgui-

⁴⁴ Vårdguiden (2013) Sjukdomar och råd – stress. Vårdguiden.

<http://www.varldguiden.se/Sjukdomar-och-rad/Omraden/Sjukdomar-och-besvar/Stress/>
Augusti 2013

⁴⁵ Bris (2013) Kropp och själ – om stress. Barnperspektivet.

<http://www.barnperspektivet.se/teman/kropp-sjal/om-stress> Augusti 2013

den 2013). I många kommuner har man dock valt att spara in på dessa funktioner i skolan.

När det gäller så kallade besparingar i samhället rapporterar svenska medier kontinuerligt om att barn och ungdomar ofta är föremål för dessa. Ungdomarna lever med besparingarna i sitt dagliga liv i form av uteblivna skolböcker, färre lärare, indragna badhusbesök, stängda fritidsgårdar, lärarlösa lektioner, sammanslagna klasser, filmjolk till lunch, skoldatorer som inte lagas, klasser görs om, slås ihop eller delas för att passa in i storleken på tillgängliga klassrum. Enligt medierna ibland relaterat till budget snarare än behov. Det indirekta meddelandet till ungdomarna som tar del av rapporteringen blir att de inte är värda att satsa på. Att kontinuerligt bli påmind om att man inte är värd någonting, att man inte är viktig eller duger, leder för många individer till dålig självkänsla. Från tidigare studier vet man att självkänsla är relaterad till psykisk hälsa (Danielsson & Granat 2012)⁴⁶. Det skulle ur det perspektivet vara intressant att lyfta blicken utanför det traditionella hälso-området i sökandet efter orsaker till varför ungdomars psykiska hälsa kontinuerligt försämras. Kanske skulle en studie som undersöker hur besparingar i skolan påverkar ungdomars liv och hälsa kunna leda en bit på vägen.

⁴⁶ Danielsson E & Granat E (2012) Självkänsla hos barn och ungdomar med psykisk ohälsa. Lunds Universitet, Institutionen för psykologi

ÖPPNA SVAR: FRITID

FRITID

B3. Tycker du att det saknas fritidsaktiviteter, i så fall vilka?

GYMNASIET

	Antal	Killar	Antal
Tjejer			
FRITIDSAKTIVITETER SOM SAKNAS			
Aktiviteter för äldre ungdomar	1	Billigare körkort i alla sorter	1
Cheerleading	1	Lasergames	1
Dansaktiviteter - Det borde finnas olika danser, från olika länder	1	Paintball	1
Aktiviteter för ungdomar på kvällar och helger - Det finns inte någonting att göra på helgerna. Allting är stängt efter kl 18	3	Gokart	1
Fler evenemang för ungdomar som är runt 18 år. Evenemang som Stadsfesten & Broöppningen	1	Ungdomsjakt	1
Gruppaktiviteter	1	Gratis att spela fotboll på t.ex. Ängevalen.	1
Ett nytt större ridhus	1	Fotbollsaktiviteter (under vintern)	1
Fritidsaktiviteter - Det saknas fritidsaktiviteter för gymnasieelever. Kåken finns men det känns som om det är riktat mot en målgrupp i en lägre ålder. Detta skulle kunna lösas genom att det arrangeras konserter som lockar en bredare publik.	2	Hästpolo	1
Nybörjar grupper i simning	1	Segling	1
Kulturlivet	1	Amerikansk Fotboll	1
Lagsporter som man kan börja i när man är äldre, så att man inte hamnar flera år back bara för att man inte började när man var sju	1	Fotboll	1
Mer dans	1	Innebandy	1
Gokart	1		
Minigolf	1		
ANLÄGGNINGAR SOM SAKNAS			
Äventyrsbad	2		
Inomhus konstgräsplan	1		
TRÄFFPUNKTER SOM SAKNAS			
Bodaborg	1	Ungdomsställen	2
En bra handbollshall för handbollsspelare eller en tid där allmänheten eller ett kompisgäng kan umgås och idrotta.	1	Krogar	1
Bar	1	En crossbana	1
En ny ridsportanläggning	1	Ett bra ställe för skridskoåkning	1

Fler klädffärer	3	Konstgräsplan för inomhus bruk t ex fotbollsplan	2
Ett ställe för äldre personer i åldern 17-25	1	Finns inte alls nån plats som alla kan vara utan kostnad och njuta av	1
Ungdomsställen/Ungdomsgård för äldre ungdomar	2	En biljardsalong för snooker i Härnösand	1
Klättring	1	Idrottshallar	1
Jazzbalett	1	Lokaler som man kan hyra för fest	1
Konståkning.	1	Bordtennishall	1
Kickboxning	2	Motorparker	1
Större idrottshallar med olika aktiviteter i allmänhet	2	Laserhall	1
Laserhall	2		
Skatepark	1		
Nöjeshall	1		
Nöjesfält hela sommaren	1		
Fler parker - Det finns inga parker där man kan ta långa promenader, och elljusspåren räknas ej	1		
Diskotek för ungdomar under 18 år	1		
SKA FÖRBÄTTRAS			
Ändring av öppettider för idrottsanläggningar - Idrottsanläggningar inte är öppna för allmänheten hela tiden	1	Sportredskap saknas i skolan - Dåligt med till exempel fotbollar/basketbollar man kan hyra på raster	1
Ska byggas ut högslättens gym	1		
Kollektivtrafiken - Det är inte utbudet av aktiviteter som är problemen, det är bussarna till och från centrum. Man kommer ju hem mitt i natten om man ska ha någon fritidssyssla	1		
Att utöka tiden med belysning på vårdkasen och i elljusspåren - att inte släcka belysning på vårdkasen och i elljusspåren. Då kan inte medlemmarna i draghundsklubben träna utan pannlampa	1		

FRITID

B3. Tycker du att det saknas fritidsaktiviteter, i så fall vilka?			
HÖGSTADIET			
	Antal		Antal
Tjejer		Killar	
FRITIDSAKTIVITETER SOM SAKNAS			
Danskurser	1	Inomhusfotboll	1
Foto	1	Dreamhack	2

Fler roliga aktiviteter för ungdomar	3	Lan	1
Kurser för ungdomar inom olika utbildningsområden i framtiden (HLR,filosofi m.m.).	1	Paintball	1
Mer musikverksamhet.	1	Airsoft fester	1
Att ha tillgång till bra träning som är inriktad på backhoppning. Eftersom att jag är så pass duktig måste jag hålla mig i form tills Stora OS 2014 i Rumänien, Men det blir en stor kostnad eftersom att jag åker till Sollefteå nu och tränar i princip hela tiden.	1	Friåkning på till exempel Högslättns ishockey plan	1
Olika sporter	1	Konserter	1
		Fotbollsmatcher på Högslätten - Man borde samlas många och spela fotbollsmatcher med personer man inte behöver känna och detta borde vara gratis	1
ANLÄGGNINGAR SOM SAKNAS			
Ett badhus som är mer likt paradisdadet för det skulle locka mer besökare	3		
Roligt utomhus bad (typ Bondsjöbadet)	2		
TRÄFFPUNKTER SOM SAKNAS			
Skatepark	5	Crossbana	2
Bodaborg	4	Cykelpark	5
Fler bra ungdomsgård/ungdomsställen	5	BMX/Skatepark	8
En bättre idrottsplats på Högslätten	2	Data/Lanhall	1
Bondsjö ip	1	Utomhusbad	1
Mer affärer - Ett litet shoppingcenter som Birsta, allt i ett stort hus med affärer såsom Gina Tricot, Ur och Penn, Cubus och Skopunkten, Bik Bok, Monki, Espresso House och andra populära affärer o s v	6	En bättre ungdomsgård	1
Bättre idrottshallar på högslätten	3	En inomhuspark för alla skateboardåkare	1
Bättre idrottsplatser på Bodsjö	1	Laserhall	4
En bättre och större bowlinghall med restaurang på samma ställe så man kan äta där	4	En till ishockeyhall Ett bättre köpcentrum med affärer som Media affärer - Man är så trött på att det enda som finns i den här staden är mataffärer! allvarligt talat hur mycket mat behöver vi! Ta och skaffa något tekniskt! för tydligen så är teknik något totalt okänt i den här staden! man måste åka till Sundsvall eller Birsta om man faktiskt vill ha något som inte är mat	2
Ett internetcafé	1	Datahall typ som inferno online i Stockholm	4
Ett nytt större och bättre ungdomshus	1		1
En innebandyhall, som de har i exempelvis Edsbyn	1	Bodaborg	1
Mer affärer	1	Ny hockeyhall	2
Diskotek	1	Nöjeshall	1
En konståkningsklubb	1	Platser för att köra Parkour eller Free Running.	4

En nöjeshall med paintball	1	Schackklubb	1
Bättre ridskola	1		
Sporthallar så att det finns tillgång till att träna	1		
En lokal där man kan utöva musik då man har musik endast som en hobby	1		
Starbucks	1		
Kiosker	1		
Utebandyplan i en hall på högslätten	2		
En park som är lite mer attraktiv för att ta en promenad	1		
SKA FÖRBÄTTRAS			
Kollektivtrafiken - Det borde gå bussar på kvällarna och på helgerna. Dessutom måste det finnas möjlighet att göra allt man vill göra om man bor på landet. Det finns inte så mycket att göra på landet, då vill man ha skjuts till stan men oftast kan man inte fixa skjuts själv	3	Kollektivtrafiken - Det borde gå bussar på kvällarna och på helgerna. Dessutom måste det finnas möjlighet att göra allt man vill göra även om man bor på landet. Det finns inte så mycket att göra på landet, då vill man ha skjuts till centrum men oftast kan man inte fixa skjuts själv	1
Ett bättre badhus för det vi har nu är jättekallt och dyrt	1	Kommunen ska satsa mer på Ungdomshuset (Kåken), att ha sommaröppet, fixa mer spelningar osv.	2
Information om aktiviteter - Man vet inte var aktiviteterna finns, om man vill t.ex. välja en speciell sport	1	Ett hockeylag i Elitserien och Älgarna i Allsvenskan Prioritering - Att lägga alla pengar på curling som nästan ingen håller på med tycker jag är fel. Då är det bättre att lägga pengar på ännu mer hockey, fotboll eller ridning.	1
Att visa mer filmer på bio	1		1
Kåken borde vara öppet hela tiden	1		

ÖPPNA SVAR: POLITIK OCH SAMHÄLLE

POLITIK, SAMHÄLLE OCH INFLYTANDE, GYMNASIET

D6. Vad vill du påverka?			
Tjejer	Antal	Killar	Antal
Skolan			
Beslut som berör skolan	4	Beslut som berör skolan	2
Skolmaten borde förbättras	5	Att förbättra skolmaten	2
Att förbättra skolmiljön	1	Frågor som gäller skolan bl a inlärnings-sätt	
Skolmiljön -Situationerna på skolorna är be- drövliga, för många skolor finns det hasch och liknande men lärare gör ingenting åt detta	1	Mer medel till skolan	1
Skolorna ska bidra med en dator eller liknande till elever för att underlätta arbetet i skolorna.	1		
Mer medel till skolan	1		
Skolfrågor om skoltider, scheman osv.	1		
Tillgång till datorer i skolan	1		
Fritid och föreningsverksam- het			
Fler ungdomsgårdar.	2	Ungdomsställen	1
Chansen för ungdomar att idrotta och göra någonting på sin framtid	1	Fler idrottsanläggningar/idrottshallar	5
Idrottsanläggningar,	5		
En ny gymanläggning.	1	Förbättra idrottsanläggningar	1
Mer klädaffärer	2	Idrotten.	1
Fler fritidsaktiviteter för ungdomar	3	Satsa mer på idrotter som hockey och fotboll	2
Arbete mot kriminalitet	1	Satsa på jaktsskyttebanan i viksjö för ungdomar	1
Förbättra idrottsanläggningar- satsa mindre på högslätten och mer på mindre ställen, t ex vårdkasen och Bondsjöhöjden.	1		
En ny ridanläggning där man kan anordna större arrangemang som inte skulle bara gynna ridsporten i Härnösand utan även sta- den i sig genom att vara en samlingsplats för alla.	1		
Skateparken som kommunen utlovat de sista 5 åren	1		
Ett nytt ridhus	1		
Fler ungdoms affärer	2		
Ungdomsställen	1		
Ungdomsfrågor	1		
Frågor om värdegrund			

Miljövänligare vardag -Det ska vara lätt, smidigt och billigt att åka med miljövänligare transportmedel så som buss och tåg	1	Att få folk upplysta om hur det är att t.ex vara ny i Sverige	1
Att man ska uppmana folk att äta mat som inte påverkar miljön på samma vis (föreslagsvis införa "meatfree monday" i skolor)	1	För förbättringar av arbetsmiljön	1
Att ungdomar har mer att säga till om, så att rätt saker prioriteras	1	Invandring	2
En trivsamt miljö -Att vår invånare ska trivas mer här	1	Skulle vilja ändra dess feministiska,antirasistiska och socialistiska grunder	1
Att ungdomarnas röster blir hörda	1		
Motverka mobbning och rasism	2		
Kommunens miljöpolitik	3		

Frågor om välfärd

Arbetsmöjligheter efter gymnasiet	1	Att motverka alkoholism	1
Frågor gällande äldreomsorgen	1	Arbetsmöjligheter efter gymnasiet	2
		Att studiebidraget höjs	1
		Satsning på äldreomsorgen	1

Fysisk planering eller liknande

Busslinjer och vilka tider bussarna ska gå	2	Busslinjer och vilka tider bussarna ska gå	2
Förbättra kollektivtrafiken	4	Fler stadsbussar	1
Längre öppettider i butiker	1	Fördelning av ekonomiska resurser	2
Fördelning av ekonomiska resurser	2	Vägar,cykelbanor och skoterled.	1
Det ska vara gratis buss inom Härnösands kommun för dem som går i skolan.	1	Mataffärer	1
Ekonomiska resurser som kommunen satsar på att locka folk att stanna kvar i staden och få fler att flytta hit	1	Mer klädfaffärer	1
Bättre cykelvägar			
Trafiken och vägarna	1		

Övrigt

Vill påverka allt	2	Vill påverka allt	5
-------------------	---	-------------------	---

POLITIK, SAMHÄLLE OCH INFLYTANDE HÖGSTADIET

D6. Vad vill du påverka?

Tjejer	Antal	Killar	Antal
Skolan			
Skolfrågor t. ex att elever får mer att säga om utbildning, betygsättning, läxor, prov o s v	3	Skolfrågor	1
Bättre skolmat	2	Mer lektioner med dataanvändning	1
Mer lektioner med dataanvändning	1		
Bättre lärare	1		
Förhållanden på skolor	1		
Ungdomar ska få bestämma mer	1		

Förbättra skolan	2		
Förbättra skolmiljön- Jag skulle vilja att skolan renoveras modernare med nya färger, tapeter och möbler	3		
Mer pengar till skolorna så att de kan köpa in mer skolmaterial, fler idrottsklubbar skidskor för konståkning.	1		

Fritid och föreningsverksamhet

Fler ungdomsställen	4	Hockey	1
En skatepark	1	Bmx	1
Ett datorställe där det finns datorer som man kan använda för att spela på. Förmodligen med inträdesavgift för att få in pengar till datorspel, el osv.	1	Skateboardspark byggandet	2
Ett köpcentrum som t ex. Brsta allt i ett	2	Bättre idrottsanläggningar	3
Fler ungdomsaktiviteter	4		
En ny idrottshall eftersom att Öbackas b-hall ofta blir avstängd eftersom att det blir så mycket snö på taket och det blir så tungt. Landgrenhallen är också väldigt risig när det snöar eller regnar så blir det vatten på golvet så att man måste ställa in hinkar för att det inte ska bli halt på golvet. Det blir svårt att spela handboll och fotboll med hinkar mitt på golvet.	1	Ny hockeyhall	1
Bättre badhus som t ex. Pardisbadet	1	Fler fritidssysslor/ungdomsaktiviteter	1
Bättre bowlinghall	1	Fler ungdomsgårdar	1
Ekonomiskt stöd- Folk som inte har råd att skicka sina barn till någon sport tex. handboll eller fotboll ska få hjälp att betala	1	Förbättra idrottsanläggningar/hallar	3
Sportaktiviteter,	2	Fler evenemang	1
Härnösandsridklubb (stall & ridhus)	1		
Bättre idrottsanläggningar	2		
Klubbar borde få bidrag så personerna som t ex ska börja i en sport slipper betala så mycket i medlemsavgift	1		
Längre öppettider. Högslätten ska vara öppet länge	1		
En bandyhall	1		
Bättre ridanläggning	1		
Ungdomar ska få bestämma mer	1		
Allt som gäller ungdomar	1		
Förbättra idrottshallar mm.	2		
Idrottsanläggningar	3		
Aktiviteter/sporter på lov	1		

Frågor om värdegrund

Att motverka mobbning	3	Miljöfrågor	1
Att invandrare ska få lika rättigheter	2	Att stoppa rasism	1
Att motverka rasism	4		
Att motverka droger	1		
Att motverka diskriminering	1		

Miljöfrågor bl a nedskräpning och rökning på allmän plats	3		
Politik	1		
Frågor om välfärd			
Att satsa på äldreomsorgen	2	Att stoppa drogmissbruk	1
Fler jobb till ungdomarna mellan 13-18 år	3		
Hälsa	1		
Fler jobb	1		
För att minska användning av alkohol och droger -Väldigt många ungdomar har börjat med alkohol och rökning för att man inte har så mycket annat att göra	1		
Att satsa pengar på bidrag	1		
Fysisk planering eller liknande			
Fler cykelvägar/cykelbanor	1	Vad som ska byggas vad som ska göras av vissa byggnader	2
		Djurpark eller tivoli för turister	1
		En riktig hamn där stora fartyg kan komma försöka göra härnösand till en lite större stad och utvecklas	1
		Bostadslägenheter kanske 15-20 våningar	1
		Bygga upp bonsjöbadet	1
		Fler cykelvägar/cykelbanor	1
		Kollektivtrafiken	1
		Fördelning av ekonomiska resurser	2
Övrigt			
Djurens hälsa och välmående	1	Att man ska få köra 50 i en epa	1
Vill påverka allt	3	Skatten	1
		Vill påverka allt	2

ÖPPNA SVAR: SLUTFRÅGAN

SLUTFRÅGAN GYMNASIET

Slutfråga: Finns det, utöver de frågor som du nu har svarat på, något mer som din kommun borde veta för att kunna göra kommunen bättre för unga?

Skolan Arbetsätt

Tycker att skolstrukturen för inläring kan bli bättre/roligare och inte lika nötande och tärande. (2st)

Skolmaten

Bättre skolmat: Ibland när vi kommer till matsalen och har sen lunch finns det ju inte ens mat kvar till oss, och då får man äta vegetariskt eller ett alternativ som inte smakar gott alls

Skolmaterial

Satsa mycket pengar på skolan. Det behövs mer än vad man kan tro. Något så lite som att man inte får tillgång till t.ex. miniräknare pga. brist på finanser är verkligen stämningsrubbande och man förlorar tron på kommunen och dess kompetens.

Övriga önskemål

Bättre undervisning i skolan!

Ungdomars fritid och föreningsverksamhet

Bygga mer ställen där man kan umgås och göra saker, inte som "kåken" där jag tycker det är för barnsligt utan mer för oss äldre som kanske bara vill fika och lyssna på musik eller liknande eller arrangera mer saker för oss äldre och inte bara för dem mer barnsliga unga i centrum.

En skatepark skulle verkligen behövas, det finns ju massa aktiviteter för andra men inte för dem som åker skateboard, och kommunen har dessutom lovat det redan, men det kommer ju aldrig. Det finns ingenstans att vara, och det är klart att man är på ställen man inte får vara på eftersom det är de enda ställena man kan vara på, och så borde det inte vara! Vi vill bara skejta och inte bryta mot lagen.

Få ungdomar att engagera sig i föreningar eller andra grupper.

Öka utbudet av aktiviteter för unga i kommunen och låt de unga vara med och bestämma vilka dessa aktiviteter ska vara

Övriga önskemål

Det vore också bra om något slags skåp eller liten stuga kunde fixas uppe vid högslätten där man kan låsa in sina skidor om man betalar en liten summa pengar. För jag bor i Ålandsbro (87010) så det blir väldigt jobbigt att ta med skidorna på bussen, och annars måste jag fråga om skjuts.

Skaffa tillbaka Bondsjöbadet

Billigare att utöva hockey!

Kulturevenemang

Ni borde sluta satsa på konstig kultur som inte hör hemma här och satsa på den vi har som murbergstämman, mer på roliga aktiviteter för hela staden som är billiga och som alla kan gå på

Frågor om värdegrund

Miljön

Underlätta miljövänliga transportsätt genom att t.ex bygga fler cykelvägar. Se över arbetsmiljön (hur hygieniskt det är) i skolbyggnader och på idrottsanläggningar
Beslutsutrymme
Få oss att känna som att vi är med och bestämmer.
Fråga oss vad vi vill ha, vad vi saknar i den här kommunen osv.
Lyssna oftare, och gör er själva mer tillgängliga för oss att få tag i
Låt oss delta mer i debatter om samhällsfrågor
Övriga synpunkter
Det ni kan göra är att försöka lyssna mer på oss ungdomar just för att det behövs mer och mer i samhället. De kan gärna få vara mer engagerade i samhällsfrågorna som vi ungdomar har och gärna försöka göra något åt det så vi ungdomar kommer ut mer och vet att det finns saker att göra.
Det saknas samlingslokal för muslimska kvinnor eller tjejer. Det finns inget ställe för simning för muslimska kvinnor i Härnösand!
Jag tror att många har svårt att bestämma vilken linje de vill gå på gymnasiet vid en tidig ålder.
Fixa så att Nybrogatan i Härnösand får öppnas för trafikanter på nätterna
Försök att förbättra det som behöver förbättras Till att börja med så kan man ju försöka se vad majoriteten tycker om att göra på fritiden, t.ex. uterink på högslätten(som precis blev riven när det är ca. 2.5 personer i denna stad som tycker curling är intressant.)
Frågor om välfärd
Motverka arbetslösheten
Erbjuda jobb. Enkla jobb som t.ex. reklamutdelning; sådana jobb som man kan göra ungefär när man vill bara få det gjort. Typ om man får hem en bunt reklam en gång i veckan som ska delas ut under den veckan så har man en möjlighet att få välja när man vill dela ut den, bara det blir gjort någon gång under den veckan. Då går det bra ihop med skolan också.
Man kan inte ens få ett sommarjobb. Jag var ute i god tid och sökte kanske 6 jobb!
Försörjningsstöd
Mer CSN bidrag för det räcker inte alls om man ska leva, man är ju bara ungdom en gång och föräldrar kan inte lägga ut hur mycket som helst.
Trygghet och säkerhet
Man ska ha uppsikt på de ungdomar som förstör och söker bråk inne i stan. Gör staden lite tryggare eftersom man ofta känner sig lite rädd när man går själv på kvällen inne i stan.
Trivsamt
Tänk mer ungdomligt!!! fler ungdomar vill flytta här ifrån just för att det är så tråkigt här
Fysisk planering eller liknande
Kollektivtrafiken
Jag tycker att kollektiv trafiken inom kommunen borde vara gratis för alla ungdomar som studerar.
Bättre förbindelser mellan andra städer med t.ex. tåg
Handel
Utöka centrum med mer affärer

SLUTFRÅGAN HÖGSTADIET

Slutfråga: Finns det, utöver de frågor som du nu har svarat på, något mer som din kommun borde veta för att kunna göra kommunen bättre för unga?

Skolan

Betygssystemet

Det är väldigt jobbigt när läraren tar upp en massa om betygen, man blir väldigt stressad hemma och tänker hela tiden på att ens framtid är förstörd

Skolmaten

Satsa mer på skolmaten, det är många som inte äter skolmaten 1 dag i veckan ens! Jag vet att det är svårt, men om det är möjligt skulle det vara toppen med mat lagad på skolan, eller i alla fall samma dag. (2st)

Det är jätteviktigt att skolmaten blir bättre, många som jag känner gillar inte hur maten smakar.

Övriga önskemål

Ha kvar kulturskolan och andra kultursaker. Det är viktigt för oss ungdomar

Informera mer om droger och alkohol i skolorna (vi har bara haft EN genomgång med någon professionell, tror jag, på en halvtimme).

Ungdomars fritid och föreningsverksamhet

Jag vill att det ska bli ett nytt ridhus i Härnösand för att fler ska få chansen att kunna rida.

Bygga ut slalombacken (vårdkasen), att ha barnbacken, teknikbacken, familjebacken, hopparken och många spår i skogen, att man har kvar dem men att ni kanske kan ta bort skog och göra en till roligare backe. För det är jätte många ungdomar som åker upp dit och träffas och då åker man ju mest i skogen och så, för att det är tråkigt att bara åka upp och ner i t.ex. stora backen. Och de är jätte många som skulle vilja ha en till backe.

Önskemål om förändringar

Att förbättra 11-manna planen på Bondsjöhöjdens idrotts plats.

Skaffa tillbaka Bondsjöbadet!

Kulturevenemang

Fler intressanta föreläsningar/event/fester? Kulturlivet existerar ju knappt här

Mer Kultur som visar Härnösands historia.

Frågor om värdegrund

Invandrarfrågor

Släng ut alla utlänningar. Det här är en negerstad och det enda de gör är att bråka, våldta och irritera. De förstör vårt land och jag kan svära på att det finns mer utlänningar än svenskar här. De kan dra åt helvete.

Beslutsutrymme

Få oss att känna som att vi är med och bestämmer.

Övriga synpunkter

Att många från utlandet utnyttjar ordet "rasism". Det har varit rätt mycket misshandel och hot av några från utlandet. Vissa som inte anmält heller

Tro inte att vi vet allt bara för att vi går på skolor där det eventuellt händer dåliga saker, t.ex. rasism.

Frågor om välfärd

Främjande av psykisk hälsa

Öppna ögonen och se att det finns ungdomar här i centrum som mår fruktansvärt dåligt, och socialen betar sig riktigt dåligt. De gjorde situationen mycket värre för mig t.ex.

det sägs att man ska kunna lita på socialen, men det kan man inte.

Ungdomspsykiatri, även för äldre.
<p>Främjande av god hälsa</p> <p>Jag tycker att sport ska prioriteras högt av kommunen så det leder till bättre hälsa och idrottar man mycket minskar risken att man testar droger.</p>
<p>Motverka missbruk</p> <p>På något sätt stoppa allt alkohol och drogmissbruk, det har blivit något som ses normalt bland oss ungdomar. Jag tycker att sport ska prioriteras högt av kommunen så det leder till bättre hälsa och idrottar man mycket minskar risken att man testar droger.</p>
<p>Trygghet och säkerhet</p> <p>Det borde finnas mera poliser ute på stan</p>
<p>Fysisk planering eller liknande</p> <p>Handel</p> <p>En affär med bara Härnösands tillverkande matvaror och vanliga varor eller varor från Ångermanland näromliggande områden!</p>
<p>Ordna fler affärer att öppna här i Härnösand. Det är väldigt tråkigt och trist att vara på stan när det är alldeles dött, alla butiker har slagit igen.</p>

Ungdomar i Härnösand

LUPP – Lokal uppföljning av ungdomspolitiken

Rapporten redovisar resultat från Ungdomsstyrelsens enkät, Lupp, som administrerats av kommunen till ungdomar i åk 8 och gymnasiets år 2

Författarpresentation

Rolf Dalin är statistiker och metodstöd i forskning vid FoU Västernorrland.

Göran Bostedt är docent i statsvetenskap med offentlig förvaltning. Forskningsinriktningen är policyanalys, då särskilt hur idéer blir till verklighet i offentliga programsatsningar.

Madeleine Blusi är forskarstuderande i omvårdnad vid Mittuniversitetet samt forskare och FoU-handledare vid FoU Västernorrland.

FoU Västernorrland finansieras av kommunernas socialtjänster i Västernorrland med Kommunförbundet Västernorrland som huvudman. Enhetens uppdrag är att fånga idéer och stödja forsknings-, utvecklings- och uppföljningsprocesser inom socialtjänsten samt att göra dessa tillgängliga för socialtjänstens personal. Mer information om FoU Västernorrland finns på www.fouvasternorrland.se